books2ebooks.eu

HORRN, BOUTAULD, MICHEL, BELLMAN, JOHAN ARNDT, KONFUCIUS

Wishetenes råd, det är: En kort summa af Salomons reglor och läro-språk, ene menniskio högnödige til at wisligen sig förhålla. Jemte korta betrachtelser öfwer samma reglor. Vr frantzöskan i swenska tu

1723

books2ebooks.eu

Kungliga Biblioteket

National Library of Sweden

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!
Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

■ Få samma utseende och känsla som med originalet!
■ Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
■ *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
■ *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
*Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.
■ Villkor för användning: https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: https://search.books2ebooks.eu
Mer information finns tillgängliga via https://books2ebooks.eu boken.

56

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM
Teol.
Uppbygg.
1700 – 1829

Boutauld, Michel

Wishetenes Råd/

Det är:

En kort Summa

Af

Salomons Reglor

och Läro-Språk/

Ene Menniskio höguödige til at wisligen sig förhålla.

Jemte korta Betrachtelser öfwer samma Reglor.

Ur Frantzöskan i Swenska Tungo-målet wände;

Och med

CONFUCII, den Chineſiſke Philoſophi, Sede-Läror förmerad.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Kongl. Ant. Arch. Boktr. JOH. LAUR. HORRN, 1723.

Desse Reglor äro icke blefne vtwalde / eller hit satte / til at läsas / vtan at betrachtas. Läsaren skal i hwar och en icke finna mera Ord / än dem han behöfwa kan / at befrämja Samtalet med sig sielf; och medelst sina egna Tanckar at vptänckia / hwad honom lyster weta.

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Företal.

DEt är redan en god tid/ min kiäre Theotime, sedan I giorden mig den Ähran/ at beklaga min Ensamhet/ och sielf taga Dehl der af. Jag har ock ofta mig af den Friheten betient at swara eder/ det jag icke för någon så särdeles Olycka räknade/ at lefwa obekandt. Efterlåten mig nu denna Dag/ at jag in för eder betygar/ det jag illa giorde/ om jag mig der öfwer skulle beswära/ emedan jag här hos mig det Sällskap äger/ som jag i alla mått högre skattar/ än något annat/ lika hwareſt jag det kunde anträffa.

Åtminstone kan jag eder der om försäkra/ at/ så länge jag samma Sällskap åtniuter/ hwarken den förgelige åskådan/ eller den faselige stillhet af detta ödesrum/ hwareſt lyckan mig ännu qwarhåller/ i någon måtto hindrar/ at ju icke

timarne löpa mig hastigt förbi / och äfwen Tiden är ibland de Ting / som jag mäst tarfwar.

I kunnen wäl lätteligen tänckia / hwi jag talar om Salomon; emedan I weten / at jag för detta hans Böcker har läsit / och der af tröstat mig. I warden jämwäl seendes af denna til eder skickade Skrift / at jag nu åter begrepen är / dem at vttyda / mig winläggiandes / igenom mina Betrachtelser denna werldenes wise sådan Sanning at föreställa / hwar om deras Philosophie alsintet wet.

Sådan tancka vpran hos mig / så snart jag i denna Ensamheten / der jag nu wistas vti / war inkommen. Så olustig den nu är / eller edra Ögon förekommer / så wet jag doch ingen ting beqwämligare för en Menniskia / som öfwer denna wisa Konungens Skrifter täncker arbeta / och sina Betrachtelser hafwa. Detta säger jag / emedan jag tror / hwad jag senast las / nemligen / at wisheten / som för Salomo har dicterat sina Ord-Språk / den tid han ensam war / de samme icke heller för andra Vtlägger och Förklarar / än för slike ensamme / de der / lika som han giorde / förfråga sig hos henne på sådana Rum / hwareft af intet

Crea-

Creatur någon ny tiende / ey eller något buller höres / som deras Achtsamhet och Lust / de der på henne höra och märckia / förstöra skulle.

Så stort behag Salomons Förstånd hade / at finnas när honom / och höra hans Tal / så mycket älskade åter Salomo at wara allena. Stunden / hwar efter han all sin längtan hade / war denne / när han efter sluten Dags-Sysla / trött af Arbete / trött af Heder och det myckna werldenes buller / drog sig undan ifrån alt Sällskap / och gick åstad at hafwa Samtal med GUD / uti et Lust-Hus som kallades Hetta, när wid Jerusalems Stad belägit.

Detta Rummet behagade honom mera än något af hans Kungliga hus; Ty at / förutan den Härlighet och Rikedom / som Menniskio-Händer hade tillagt / han der ock fant stora Skogar / Klippor / Wattubäckar och andra Naturens Wärck / som enkannerligen woro tienlige at lyfta hans Sinne up til Himmelen / och honom Ewigheten til minnes föra.

Uti denna prächtige Ödes-Boning / och wid åskodande af GUDz Skiönheter waret / at hans Betrachtelser honom

mer och mer vptäckte / at han til alla förgängelige Skiönheter et så stort Föracht fattade / och at han efter mycken annan Klagan / som han öfwer deras falska och smickerachtige Löften anstälte / denne widt kunnige Wisa vpqwäde / hwilcken wål Bergskulorna / och Watnen af hans Pallast aldraförst hafwa hördt / men Echo sedan vtfördt öfwer alt / den han ock skal låta liuda in til Werldenes Ända: Alt är Fåfängelighet! ꝛc.

De moraliske och politiske Läro-Språk / hwar med han sin Ord-Språks-Bok har vpfylt / såsom ock de / som Syrachs Son har sammanhämtat och fliteligen bewarat / hafwa sin Vprinnelse haft tillika Ensamhet; Hwarest Tystnad och No med sin tilhielp deras Födelse har förfrämjat; Och har twifwels vtan hela Werlden desse gudachtige Spatzergånger at tilskrifwa ock tacka / för den myckna Sannigs Kundskap / som vtur denne Wise Konungens Penna flutit / och alt Folck vplyst hafwer.

Ibland dessa Läro-Språk har jag vtwalt de / som jag trodt skulle tiena mig at ärnå mit ändamål / som är / at vtur deras Texte-Ord taga Materier til Betrachtelser för de Menniskior / som mit

ibland

ibland denna Werldenes Wäsende wilja likwäl efter samwetets och Försichtighetenes Lag föra sit Lefwerne / och wid allehanda Tilfällen wisligen sig i sin Handel förhålla.

Detta närwarande är allenast et litet Werck / som det ock för Ögon synes; men hade jag warit ägare af mera Tid och mera Wtlysning / hade också det kan ske / större blifwit. Doch skiönt jag bägge Delarna ymnigt hade / skulle jag likwäl / efter en gammal Lärares Mening / i stället för wtwidga / snarare sökia at afkorta det / påminnandes mig / hwad en denne Tidens bästa Skribent mig lärdt hafwer / nemligen: eho som åstundar at kunna förträfligen wäl skrifwa / måste och weta wäl at wtpläna.

Samma Tancka har icke han allena; Ty jag märker / at hos dem som i hwarje Konst och Wetenskap Mästare äro / densamme hel gemen är / och har ibland deras Hufwud-Reglor det främsta stället. Ty / så ofta de willia / at det / som de giöra / skal wara et Mästerstycke / så syftar al deras Konst och Flit der hän / at de derutinnan mycket Förstånd / och liten Materia låta förspöria.

En inwärtes Krafft och der hos Angenämhet äro de Ting / som hwart och et Wärck giöra aldramäst fullkomligit; en Boks högsta Förmån är det / at kunna igenomläsas på få Timar / men hwarken läsas eller öfwerwägas tilfylleſt på många åhr.

Mycken Sanning / men få Ord / war fordom en stor Theologi Tänck-Språk / som ock sannerligen i sådant war mycket stor / men likwäl tusende resor minder än GUD / som innesluter i et endaste Ord oändelig mycken Sanning / och som sade alt / hwad i Ewighet sägas kan / när han sit wäsentliga Ord utsade.

Den

Den Förste Artickel/

Innehållande:

Läre-Grep/ eller Reglor/

Huru Samwetet sig förhålla skal.

Then 1. Regel.

Ingen ånda är uppå at dichta Böcker; Låt oß höra Hufwud-Summan af all Lärdom: Frucht a GUD/ och hålt hans Bod. Ty det hörer allom Menniskiom til. *Eccles.* 12: 12.

Utläggning.

MAnge Rådslag warda gifne/ och många Böcker warda skrefne/ Menniskian til Hielp/ at hon må blifwa stor/ och ernå Fullkomlighet.

Wisheten brukar allenast et Ord ther til; Och det Ordet är et kort Begrep af

alt/ hwad de Wise hafwa talat; det är slutet af alt/ hwad hon sielf har sagdt ifrån Werldenes Begynnelse. Hon har aldrig talat/ aldrig skrifwit/ utan til at låta Menniskiorna weta/ at älska GUD/ och hans wilja åtlyda/ det är/ wara hel och hållen Menniska.

Betrachtelse.

Är Skaparen giorde likasom et utkast af wår Natur/ och förebildade Menniskian hos sig sielf; Efter han sig tå föresatte/ det hon skulle warda hans förnämste werckstycke: Så afbildade han icke allenast hos sig en Kropp/ utan ock en Siål.

Ty han såg wäl/ at/ såsom Kroppen/ skild ifrån Siålen/ icke annat än til en Förrottning skulle warda/ så ock Siålen/ skild ifrån GUD/ skulle blifwa en annan wederstyggelig och ännu tusende resor fasligare ting; och at i stället för et Hufwud-

wudstycke / som han ärnade giöra / han icke annat ån et widunder worde frambringandes.

På det nu hans förehafwande icke måtte fela / den Tid han sammanfogade kropp och siäl / hölthan före / det borde siälen förenas med GUD / genom nådenes Medel / och wille altså / at denne nåden skulle wti hans wärck sin boning hafwa / så at af desse trenne Tinge / tilsammanhela Menniskian bestå skulle.

Hålt stilla et ögnablek och betrachta / huru stor Guds Wishet war / när han sig föresatte trenne så åtskilliga Ting at sammanbringa / och der af sit hufwudstycke förfärdiga! Huru stor Underting hos Menniskian är / tå de finnas förenade! Men huru stor olyckfalighet / tå de äro åtskilde!

Är nåden bortjagad eller och bortwiken ifrån siälen; si / så är synd och fördömmelse i ställe; Är kroppen skild ifrån siälen / så är döden der;

Men siälen skild ifrån kropp och nåde tillika/ föllier helwetet efter.

Der åro tre Ting/ som högsta fruchtan och förstråckelse förorsaka: Men sammanfoga och förena dem/ så åro de tre himmelske skiönheter/ och tre de störste den gudommeliga machtens underwerck/ som åro et blefne; Och det är Menniskian.

Den 2. Regel.

Vträtta alla tina Saker efter GUDz Ord: War glad/ doch med Gudzfruchtan. *Syrach.* 9: 23.

Vtläggning.

STadfäst tin heder der vti/ at tu fruchtar GUD/ och åst honom trogen. Wil tu wara anfedd och för något achtad/ och låta förmärckia i tit anlete sådan sedighet/ i tit förehållande sinnes kraft och rolighet/ som vphöjer en Menniskia öfwer andra: Så haf altid hos dig sielfen Tanka om Skaparens Godhet/ och des ewiga Fullkomligheter/ och wähn dit Hierta/ at icke stödia sit hopp och anslag vtan på honom allena.

Be-

Betrachtelse.

Gjör icke såsom den stälte / den der blyes at fruchta och tilbedia GUD / efter menige man honom fruchtar / och tilbeder / räcknandes han altså för sin heder / at sättia sin plicht tilbaka.

Wachta tig när tu dig wissa meningar och reglor giör / at tu icke tager för et teckn til stort och ädelt sinne / at wara mindre wis än andra; Och tro icke / at en enskildt dårskap bättre är än en allmän wishet.

Faller dig swårt / at / efter tu äst förnäm / giöra det samma som gemene man / så laga / at hwad han giör wäl / tu må giöra bättre.

War icke honom enlig vti andächtighet / vtan öfwergå honom: Efterfölg honom icke på Salighetenes Wäg / i rättfärdighetz och helighetz Öfningar / vtan anse tit ständ och wilkor / gack honom före och war honom et Exempel.

Tag ock dit hederställe i acht i Kyrkian; tillåt icke at någon är andächtigare eller ödmiukare än tu; efter tu/ til ständ/ heder och anseende är den främste/ så bör det ock wara tit ställe/ när tu fram wid altaret åst och GUDztienſten biwistar/ at tu åst Gudi närmast/ och genom Bönen högst vphögder.

Tänck vppå/ at tu intet säkrare medel har/ at bringa tig öfwer den gemena hopen/ än at för ödmiuka sig för det högsta Majestätet mehra än de/ och honom på et fullkomligare sätt tilbedia.

Den 3. Regel.

Alt är Fåfängelighet och Jämmer. *Eccl.* 1: 14.

Vtläggning.

INgen ting skal man älska mehr än GUD. Vti honom allena finne wi det sanna goda/ och det sanna nöije. Det goda/ som för wåra Ögon lyser/ bedrager oß; Det är ei annat än Inbilning och

och idel Fåfängelighet; Och blifwer af det falska och skenhafwande goda det sanna onda/ så snart det oß behagar/ och wi det begynne at älska.

Betrachtelse.

Alla detta lefwernes lycksaligheter äro fåfängelige och swikfulle. När de sig för oß låta se/ hålle wi dem för stadige och orörlige: Wårt hiärta låckat af sådant sken/ räcker dem armarna/ hängiandes sig i blindan wid dem/ och vti deras ägande läfwar sig sielf oändelig lust och nöije.

Men det är ei annat än omfamna watnet/ som förbi löper. Ifrån den stund/ som wi begynne äga dem/ begynna de oß ock at vndanlöpa. Medan omfamningen och glädien ännu på står/ medan wi ännu giöre oß hopp och försäkring om et oskiljachtigt samfölje/ så fly de oß vnder händren bort/ och framhärda i sit lopp: Men wi fare fort vti wårt/ och öfwergifwe dem sielf. Wi gåm hwar

hwar och en/ tit wårt öde oß kallar/ och tiden oß ledsagar; De til intet/ och wi til döden.

Tiden går hastigt bort och ändan är hart när: Lusten som et ögnableck och tårarna som i ewighet wara/ äro icke långt ifrån hwarannan. De länge åhr/ som wi oß emellan begge desse inbilla/ äro ofta icke mehr än en natt. Kan ske at de som i dag oß vti en mächtig och hög lycka wäl fästade se/ finna oß i morgon omkullkastade och vnder des fall begrafne.

I dag finnes wälstånd/ sundhet/ rikedom/ och åhra hos oß/ i morgon äro alle desse förgängeligheter blefne til wåder och rök; Wår kropp i en graf/ och wår siäl i en annan werld/ der til at gråta/ och ewinnerligen (men alt förseent) til at säija: Alt är fåfängelighet och jämmer.

De förnämste skäl/ hwarföre wi dessa flychtige lycksaligheter skole ringa skatta/ bestå i det ordet fän-

fän-

fångelighet. Gud allena är det sanna goda / och hwad godt blifwit skapat / är icke annat än en utrinnelse och skugge af detta wäsentliga / och oändeliga goda. Betracht a det och öpna ögonen.

Du äst rik: Men / är GUD bortwiken ifrån dit hierta / hwad behåller tu öfwer / och hwar af har du dig at berömma?

Om någon wore ägare och Arfwinge til skuggan af et Hus / men hade ingen rätt til sielfwa Huset / icke ens at komma der in / hwad wore det för Arf och Egendom för en Menniskia? Wore och någon rådandes öfwer en stor Skatt eller Inkomst / eller ock Herre öfwer et Konungarike / Keisardömme / öfwer en Dehl af Werlden / ja öfwer hela Werlden och alt des skenfagre goda; Så at han besutte alt detta GUDz Skuggewärck / all hans skapade Ting och Gåfwor / men ägde icke honom sielf; Hwad egen-

Egendom wore det för en Siäl som ſuckar efter det ſanna goda / och med ingen annan Ting kan tillfyllеſt wara nögd / än med honom allena?

Wärſt är at deße GUDz ſkuggor/ deße Rikedomar och Härligheter/ ſom hos dig äro / icke äro vti tig. Guld och Sölfwer komma in vti dit Hus; Wälluſter intaga dina Ögon och Sinnen / men widare gå de icke; de komma ej in til Siäl och Anda; Intet til det Rum hwareſt dit störſta Bekymmer / Angelägenhet / och odödelige längtan ſit ſäte har. Dit förſkicka de allenaſt ſit beläte. Vtaf ſå mycken Godhet / och ſå många Lyckſaligheter / ſom du kring om dig ſamkat hafwer och ſå bekymmerſamt bewarar / är allenaſt deras ſkugge den Delen / ſom dit Hierta der af åtniuter.

Tänck litet efter; och är det möjeligit at tu med tina Öron förnim-

ma

ma kan det Skri och Klagan / som mitt ibland tin Frögd och Lust / nederst vtur detta eländige Hiertat genliuder / sä begrät dig sielf / och tilstä / at det är medynkan wärdt; at ehuru / til at warda lyckſalig / tu alt ifrän din Födelſe ouphörligen / och med högſta Beſwär ſanningen / ſom öfwer all ſanning är eftersöker / tu likwäl icke annat finner än fä ängelighet / och öfwer all Fäfängelighet / alla Skuggors Skugga / och et beläte af Förblendning.

Detta Hiertat at tröſta / sä förwis det icke til ſig ſielf / tro icke heller / at tu genom ſtälthetenes eller och den werldzlige Wisdoms Reglor ſkal kunna ſtälla det tilfridz; och thy någon lyckſalighet förſkaffa.

Jag wet wäl / at den menniſkelige wisdom och det ſluge päfund om kiärleken til ſig ſielf / lärer / at den ſom lyckſalig wara wil / ſkal förſaka alt / både Skaparen / och de ſkapade Ting: Icke ſökia annan Lyckſalighet /

het/ån sig sielf at äga och besittia/af det Samtal/ som han med sig allena giör/ sin frögd/ och af sig sielf sit fulla nöije at hafwa; at denne Egendom är den sanna Lyckesalighet: Och at en mycken större Lycka är behaga sig sielf än behaga Konungar och Änglar. Men jag märckte/ at ock detta Fåfängelighet war.

Kom ihog/ at efter din Siäl det fulkomligaste och ädlaste ibland alla den högste warelsens beläten/ är ock den sämste bland alla Fåfängligheter/ när GUDz Nåde ifrån henne skilder är.

Alt det som stort/ och wida nog är at omfatta GUD/ kan icke wara ifrån GUD afsöndradt/ utan at det icke så tomt blifwer/ som GUD stor är.

Det är så mycket sagt; När wår siäl är så wida bracht/ at hon annat intet älskar/ och äger än sig sielf/ tå är denna andelige och odödelige Siälenes Storhet icke annat/

nat/ån et omäteligit tomt öde/ och en oändelig smärta.

Wår siäl är et så härligit och gudomeligit ting/ at så snart GUD icke mer är med henne/ blifwer hon i samma ögnebleck det/ som man kallar Fördömelse/ och är sielf sit egit helfwete.

Åtskilnaden emellan twenne syndige siälar/den ena redan fördömd/ den andra lefwande på Jorden/och ännu vti kroppen/är allenast denne/ at den förre sig klarligen beskådar/ och sin warelse känner/ som äfwen är hennes plåga: men den senare sig ännu hwarken ser/ eller kiänner.

När nu din siäl/ som igenom synden sig ifrån GUD afsöndradt/ och i samma ögnebleck vti en oändelig olycksalighet sig störtat/ warder kiännandes sig sielf och genom elden beskådandes/ lärer skriet af hennes förtwiflan/ och pina wara det som Propheten hafwer hördt längt ifrån/ och vprepat med dessa Ord:

Han

Han giör mig såsom et tomt kiäril. GUD/ skal hon säja: Hade skapat mig til et kiäril öfwermåttan stort/ kosteligit samt beqwämligit/ hans härlighet at niuta/ och hans gudom at omfatta: Men han har dragit sig ifrån mig och lemnat mig öde; Jag och min warelse är allenast qwar. Detta är jämmer öfwer all jämmer/ och det sanna helwetit/ at wara en ande/ men hel allena/ en odödelig siäl/ men idel Fåfängelighet.

Den 4. Regel.

GUD skal hafwa framalla Giernin-gar för Domen/ hwad de äro go-da eller onda. *Eccleſſ.* 12. HÄR-rans Fruchtan är Wishetenes Begynnelse. *Prov.* 1.

Utläggning.

Wäldzfruchtan är den sanna Wishe-tens Begynnelse. Den Wishet är falsk och bedrägelig/ som härflyter af fruchtan at giöra Menniskiorna emot/ eller ock af åtrå dem at behaga. Och ehu-ru stort de wisas och förslagnas antahl i

werl-

werlden wara må / så är doch de owisas och dårars ey mindre.

Ingen dårskap är större / än wara wis emot alla förutan Gud / ingen emotbryta förutan honom allena.

Betrachtelse.

DEn förste och förnämste Regel / som tu vtwälja bör / til at wisligen förhålla dig / är det / at tu fruchtar tin HErre och tin Domare.

Wil tu at denna hälsosamma fruchtan i din siäl vpwäxa skal / och at hon förstöra må al öfrig benägenhet hos tig til synden / så är der til det bästa medel / at tu tig påminner den störste och sidste sanning; och genom stadigt och andächtigt betrachtande wäl öfwerwägar / hwadan tu kommen äst / och hwart tu skalt fara; hwad för Vrsprung tu haft / och hwad för ändalycht tu lärer få; af hwem tu dem vndfått hafwer / och hwem tu måste giöra räkenskap; Hwad tu äst tinom skapare

pare skyldig/ och hwad tin Domare tig är skyldig.

Tina Skulder och Plichtigheter emot skaparens godhet äro icke en sak/mycket der om at tala/ utan mer at eftertänckia; och ehuruwäl et ord allenast för hwarje punct tillfyllest giorde/ wore doch hela åhrs/ja hundrade åhrs tider icke förmycket uti förwndran och tysthet öfwer hwardera ordet at tilbringa.

Hwad som aldramäst förwndran wärdt är och tu besynnerligen besinna bör / är det/ at desse skulder / som alt ifrån tin födelse aldrig återwändt at tilwäxa / och ännu dageligen med tina åhr tiltaga/ hafwa föregått tin födelse / och äro äldre än tu sielf.

Tu har begynt at lefwa / men det at han täncker på tig/ har aldrig haft någon Begynnelse. Ty för all tings Begynnelse och för sielfwa Tiden war GUD/ och tu blef af honom älskad.

Be-

Besinna doch/du som wast intet/ huru han dig der vtur hafwer dragit/ och med hwad heder du vtur denna ewiga nesa åst vtgången. När skaparen welat vti den första menniskians person frambringa dig/ har han förvt himmel och jord/ det är twenne werlder/ och twenne Paradis skapat/ och icke för någon annan/ vtan för din skull allena.

Men ibland hans nådes wälgiärningar är den aldrahögste/ at han dig endast har giordt för sin skull/ och icke för annan orsak gifwit dig warelsen vtan at du med honom skulle wara förenad ewinnerligen. Hafwandes han sammaledes welat/ at den gudomligste gierning af hans ewighet/ som är/ at kiänna och älska en Gud/ skulle ock wara hela dit timeliga och dödeliga lefwernes gierning.

O en owtsäijelig nåde! O en hög och öfwerswinnelig heder! Men/ vti detta så härliga lifwet är det

äter förskräckeligit/ at hwart ögnableck/ som du lefwer vtan GUDz kiärlek/ är et syndenes ögnableck/ och at alle desse synd=och otacksamhetz ögnableck skola i din dödzstund bliffwa räknade och skärskådade.

Med wälgiärningar har GUD begynt/ med dom lårer han sluta.

Han/som för din salighet skull dig så många år sökt hafwer/ lårer oförtöfwat kalla dig til domen. Och hwad hans rättfärdighet sig företaga skal/ när du för hans ansichte kommer/ blifwer det/ at han hos dig efterser/ hwad af honom/ och hwad af dig är kommit; hwad han vti dig/ och hwad du sielfwer werckat hafwer/ ja ock hwad du ännu dageligen werckar.

Han lårer jämföra sina och dina giärningar med hwar annan/ och förmå dit sammwete at sielf jämföra dem/ och at betrachta vti dit hierta både hans helighets/ och dine owdskos werck.

Be=

Begyn dem strax at jämföra/ och giör in för din Fader och din Förlossare/ nedan för hans kors / hwad du elljest på den sidsta dagen warder giörandes in för din domare/ när du får se sanningen vti den bok/ der alt vpskrifwit står.

Betänck doch hwad barmhertighet det är / som din förtienst långt förekommit hafwer: Hwad för otacksamhet/ på barmhertigheten har följt/ och mitt ibland de vndfängne nåde-gåfwor hos dig är aflad blefwen; hwad för rättwisa det är / som vnderstöker det goda och det onda; Som wäger emot hwarannan GUDz godheter och menniskians synder/ icke finnandes i någotdera annat / än oändelighet.

Anteligen hwad det är för en ewighet der syndarena icke skola återwända at wara syndare och högfärdige; och domaren icke skal återwända at wara rättwis; I hwilken hans helighet skal wara

hans wredes mått; hans wrede som oändeligen har blifwit förgrymmad/ skal warda deras straffs mått; och hans oändeliga skiönhet/ den de aldrig få skåda / måttet af deras förtwiflan.

Men jag talar förmycket i den sak man aldraminst behöfde tala. Ty hela en menniskios lefwernes beskrifning har allenast dese fyra ord af nöden: Hennes förlustan lärer taga en ända; hennes giärningar skola warda dömde; hennes synder straffade; Och hennes straf skal blifwa ewigt warande.

Si detta är något/ icke allenast at läsa/ utan at begrunda och eftertänckia. Werlden må tycka om en persons artighet hwad hon wil/ men har han ännu icke begynt sådant alfwarligen öfwerwåga/ så har han icke heller ännu begynt wara wijs:

Ungdomen och dårheten tänckа allenast på detta närwarande: Girigheten på det tilkommande; den

werldz-

werldzliga klokheten påminner sig hwad i går skedde / och ser förut hwad som i morgon hända skal: Men den sanna wisheten kastar sina ögon på den ena sidan tilbakas til tidsens begynnelse / och menniskians skapelse / och på den andra sidan til döden och ewigheten. Utaf de twenne så långt åtskilde ting / giör hon sig närwarande tid / och anwänder dageligen på deras betrachtande / alt sit sinne och tanckar.

Den 5. Regel.

Der den Ogudachtige råder / der kommer Förachtelse och Förswådelse med hän. *Prov.* 18: 3.

Utläggning.

HWad dig nu hindrar / O menniskia / ifrån thenna Christeliga sannings alfwarlige betrachtande / och bringar tig så litet at achta din omwändelse / som wore det en klok och ansenlig mans ringaste angelägenhet / det är den wana / som du antagit at lefwa oordenteli-

gen/ samt dina lustar och begiärelser ingen ting at förneka.

Denne olyckzfulla wana är den diupa afgrund/ hwadan man sällan ser en syndare upkomma/ och åter på bättringenes och saligbetenes wäg träda.

Men ehuru det ock är/ så måste man doch en gång träda der ifrån. De helige och andelige Fäder warda dig medel der til utwisandes/ hwar af et ibland de förnämste är/ som Salomo i följande ord dig föreställer.

Den 6. Regel.

Då jag förnam/ at jag icke annars kunde tyst bliswa/ utan GUD gåfwe mig det/ gick jag til Herran/ och bad honom af alt mit hierta. Sap. 8: 21.

Utläggning.

Medan jag trängtade efter den nåden/ at kunna öfwerwinna min onda wana/ och föra et heligt lefwerne/ så förfogade jag mig til GUD/ och bad honom der om af allo hierta/ och af all den kraft som en brinnande åtrå kunde åstadkomma.

In

Jn för hans altare/ hwareſt jag hörde hans röſt/ſom kallade mig til bättring/ vtgiöt jag heta tårar/ liggiandes på mina knå/ och ſade til honom: HERre/ den wishet/ och det lius/ hwarigenom en menniſkia kan dygdenes ſkiönhet beſkåda/ bor hos dig allena. Ach vtgiut du dem öfwer mig! Du befaller mig wara kyſk och andächtig/ gif mig andächtigheten och kyſtheten/ och befall ſedan alt hwad dig täckes.

Betrachtelſe.

Björ dig intet hopp/ at ernå hwarcken deſſa eller andra ſådana andeliga och timmeliga nådegåfwor/ med mindre du der om beder. Bönen förutan kan du icke förändra tit lefwerne. Den nåde ſom gifwer dig förſta kraft och förmögenhet at wara kyſk/ kan du wäl bekomma: Men efter wishetenes wahnlige lag får du icke på annat ſätt än genom Bönen nåden/ ſom gifwer wiljan/ at wara och werckeligen at fullända detta goda förehafwande.

Sammaledes förwänt, den intet/ med mindre du icke trägit och med en brinnande och yprichtig benägenhet der om anhåller.

At åkalla GUD kallsinnigt/ det han wille hafwa medynckan med dit olyckfälle lefwerne/ är icke annat/ än bedig honom fördröja med straffet/ på det du må kunna ännu litet ypskiuta med din omwändelse; och det är at wisa den fruchtan du står yti/ at icke blifwa af GUDi bönhörd/ för det betänckiande du ännu hafwer at slita dig lös ifrån alt werldsligit/ och älska honom allena.

GUD wil/ när wi honom åkalle/ om möjeligit är/ jämwäl wåra inelfwer skola ropa/ och yti oss skal wara en gudelig eld/ som gifwer wår suckan kraft/ at trängia sig yp til honom/ och så långt efterfölja/ som hans rättferdighet skulle wilja yndanföra honom för oss/ at han oss icke måtte höra.

Så-

Således wil GUD wara efterfölgd / påkallad och beswärad; Så fölg honom då efter; Håll tregit an / war strång / och det stadigt / icke fruchtandes för någon annan ting / än allena för det / at du icke må låta dig öfwerwinnas af hans afslag / och således icke blifwa framhärdande.

Sätt stadigt hopp til hans ord / såsom de helige hafwa giordt / oachtat du intet hopp / vtan allenast mißtröstan der wid se kunde. När tu ser swärdet i hans hand / hwar med han dig i sin wrede vpoffra wil / ja när du kiänner det redan sittia i dit hierta / så säg honom / at du mitt i döden / och alt in til helfwetes portar wilt tilbedia hans godhet / at du än wilt förwänta hans nåde; och äst om hans hielp försäkrad.

Säg til honom / at det är ju så godt som förgås / at wilja bortfly då han hotar; Säg / at i werlden

intet tryggare rum är når han wredgas/ än hos honom/ och at detta rummet det endaste är/ hwarest bedröfwade hiertan/ syndare/ och de döde kunna finna lif och hälso. Til hwem/ sade Lärjungarna/ skole wi gå/ utan til dig som hafwer ewiga lifsens ord? Jag är ock en syndare/ en dödelig menniska/ hwart skal jag taga tilflycht/ utan til dig?

Tilstå gärna/ at han all ting förmår/ och är HErren: men påstå/ at/ ehuru alzwäldig han är/ han likwäl de ödmiukas och bedröfwades Bön icke kan emotstå; Och emedan hos honom alt/ hwad af tro och tilförsicht skier är tilåteligit/ så säg/ du tror aldrig/ at han dig utan förbarman skulle anse/ och förskiuta et hierta/ som sig på hans beskydd och kiärlek redeligen förlåter.

Tala honom dristeligа til/ och säg med den Cananeiske qwinnan/ det

han

han ju icke kan wara grymmare och obarmhertigare emot dig / än en Herre emot sina små hundar; och at du icke annat begiär än smolorna af hans bord / som hans helige hafwa lemnadt: Tala såsom denne qwinnan / som wäl wiste huru man med GUD borde tala. Skiönt han dig otidig kallar / och stöter dig ifrån sig / befallande dig gå bort / så blif doch qwar och kasta dig för hans fötter och säg honom frit ut / at du der så länge blifwer tils han antingen din otidighet med döden straffat / eller ock dig bönhördt.

Ändtligen giör så mycket / at du genom sådan helig wäldsamhet må draga ur hans hierta det liufliga ordet / som har tröstat så mången syndare / och du honom förplichta / til dig at säija: O qwinna / din tro är stor / ske dig som du wilt. Huru rörer du mit hierta / o du ohörsamme Creatur? Huru stor är din förtröstan? gå hän i frid; hwad du begärer / skal dig wederfaras. En

En dödelig Förstes åhra är / at förekomma Böner / och at giwa för än man honom tiltaler ; Men GUDz åhra fordrar at han wäntar til des man honom der om beder ; och ju länger han sig låter med bönen och tårar anropa / des frikåstigare är han omsider. Hans wälgiärning wänder endeles ägen at wara wälgiärning / om den alt för snart kommer ; hans nåde är icke en fulkomlig elj eller framhärdande nåd / om hon icke efter en längwarande längtan och åträ kommer.

Wachta dig / at du icke uppå förra förwägran återwänder / lika som af ledsna / förtwiflan eller trögghet. Ty detta har warit deras olycka / som intet hafwa något erhållit. Den rätta hemligheten / at hafwa hos honom god framgång / är at wara ståndaktig och trägen.

Denna wår trägenhet är honom så behaglig / som hon elljest hos menniskior mißhagelig är. Ty hon är

et

et kiänneteckn at wi thet andeliga goda / som wi begiäre / med alfwar eftertrachte : och när wi om lekamliga gåfwor anhålle / vtwisar hon / at wi dem af honom allena wiljom erhålla / och försakom således all annan förhopning. Desse begge witnesbörd förmå / så wäl hos hans gudomeliga barmhertighet / som hos hans gudomeliga rättwisa / altsammans : Han märcker vti wåra stadiga och trägna böner prof af en barnslig tilförsicht / som öpnar honom hiertat / och oändeligen behagar.

Den 7. Regel.

Förlåt dig på HERran af alt hierta ; tänck vppå honom i allom dinom Wågom / så skal han föra dig rätt. *Prov.* 3. 5. 6.

Vtläggning.

Sätt dit hopp på GUD / och förtro all din angelägenhet i hans omsorg och godhet : Haf honom stadigt för

ögon / ehwad du förrättar / och låt dit hierta sig altid stödia wid honom. Denne är den aldraförsta och förträffligste Regel / der du skalt hålla dig wid / til at rätteligen anställa dit lefwerne / och alt dit giörande förnufteligen och lyckeligen at förrätta.

Så länge dina ögon med förtröstan och kiärlek se på honom / lärer han hålla dig wid handen / så at du wandrar utan fruchtan.

Betrachtelse.

Wi se många eländige här i werlden; dy wi se ock få som på GUD willja sättia sin förtröstan.

Ingen ting är oß så ofta i skriften läfwat / som det / at GUD wil giöra dem bistånd / som på honom allena förtrösta; och är likwäl intet som wi mindre wilja försöka.

Wi stödie oß wäl stundom uppå honom / men såsom Apostelen Petrus på watnet / med bäfwande och twiflande / om han antingen kan eller wil oß hielpa. Wi

Wi tycke mera om / at förtro oß de skapade Creaturs ynnest / och söke wårt nötte / i det at wi sättie hopp til dem / och deras ord. Men hwad är det annat / än hwad Propheten Esaias säger / at förtro sig swaga och bedrägelige rör som med sina förborgade tagger genombära deß hand / som sig der på stödier?

Creaturen äro bedrägelige / och hafwa ingen kraft at hålla oß wid macht / men kraft nog / at förråda och förgiöra oß.

Deras första tiltalan och fägnad är wäl härlig / och giör oß stort hopp: Men hwad de först oß skiänckia / är en blott låfwen; det andra / en änskyllan; det tredie / föracht; och thet fierde / förråderi.

Der wti stannar gemenligen werldenes wänskap; och ingen ting kommer oß mehr at skiämmas / eller at gråta / än at wi förmycket hafwe trodt / hoppat och älskat / emedan wi altid derwtinnan blifwit

wit bedragne; så at detta förrädelige hopp / och blinda wänskap orsaken är til all den nesa / ånger / och förtwiflan / som oß uppå komer.

Desse trenne ting / nemligen tron / hoppet och kiärleken / såsom the äro ellest de trenne andelige dygder och härligaste fullkomligheter / när de syfta på GUD / så äro de twärt emot tre siälenes swagheter och skamligaste laster / när de Creaturen för sit ögnamärcke hafwa.

När wi oß förlite på GUDz ord / och icke inwärtes någon bäfwan eller mißtröstan drage / så är utom oß ingen ting kraftig nog / at kunna skräckia oß. Wi wandrom tryggeligen / oachtad all fara / och oordning i werlden / och wistas på watuwägarna / såsom på orörliga helleberg. GUD är den som altsammans fäster / och oß uppehåller. Men så snart mißtröstan giör oß bäfwande / så rörer sig

också

också altsammans/ och se wi tå rundt omkring icke annat/ än afgrundar som sig öpna/ ställandes oß döden och helfwetet för ögon.

Tå Apostelen Petrus war i faran at siunka på watnet/ gaf han stormen skulden: men Christus tilräknade thet endast hans räddhoga och otrö. Så snart wi kiänne faran oß påkomma/ klage wi öfwer owädret/ öfwer olyckan/ och menniskiornas arghet och töre wäl fråga GUD/ hwi han icke stillat wädret/ och afwändt olyckan. Men GUD/ som ser all sanning/ klagar/ allenast öfwer wår swaga tro/ och frågar oß igen/ hwarföre wi hafwe twiflat om hans ord och kiärlek/ och hwarföre wi hafwe bäfwat?

Den 8. Regel.

War barmhertig; så blifwer du såsom en den aldrahögstas Son. Syr. 4: 10/ 11.

Yt-

Vtläggning.

OM du sträfwar efter saligheten och önskar dig den lyckan at wara ibland de vtwaldas och GUDz barnas hop/ så bär och de vtwaldas kiännetekn/ låtandes det wara din förnämsta dygd/ at du emot de nödlidande bewisar dig kiärlig och benägen.

Betrachtelse.

MEd en sann Gudfruchtighet är lika så beskaffat/ som med en sann adel och sann tapperhet; desse tre förträffelige dygder hafwa et lika kiännetekn/ deras almänna och egenteliga märcke/ hwarigenom de kundbare warda/ är en ogemen sinnes godhet/ samt en vprichtig/ och ingalunda egennyttig benägenhet/ at giöra androm godt/ och i deras nöd dem med hielp vndsättia. Har nu din siäl icke detta märcket/ och denna dygden behagar dig icke/ så må du icke heller dig vtgifwa för en hederlig/ förnähm/ from och samwetz

wetz menniſkia/ ja/ icke för en Chriſten. Folcket må kalla dig hwad de wilja/ så kallar dig doch GUD/ ſom alt ſer/ otrogen och fördömd.

Chriſti lag/ om kiärlek och barmhertighet/ angår dig så mycket mera/ ſom du i större heder ſitter/ och har den förmån/ at kunna dig i deſſa dygder öfwa.

Weet icke allenaſt de friheter/ ſom dit förnäme ſtånd eller ämbete dig förwnnar utan ock hwad ſkyldighet dig åligger; kom ihog at GUD har ſatt dig i en ſtad eller land öfwer andra/ icke annorledes än han upphögt ſolen öfwer menniſkiorna/ til at allmänt bewiſa dem godt.

Din höghet/ och macht i landet/ är icke annat än en plicht at beſkydda de oſkyldiga/ och uprätt hålla de ſwaga. Så många eländige ſom du der ſer/ ſå mångom äſtu hielp och tienſt ſkyldig. Din omſorg/ och din tid äre icke dine. Det hwad du haſwer/ och hwad du ſielf

äſt/

åst/ det hörer dem til: Ja sielf dit lif/ är icke annat än en skiånck/ som GUD dem gifwit; hwarföre det ock icke annars än dem til tienst bör anwändas.

Giör dem bistånd/ som af orättrådighet och afwund förfölgde blifwa/ så snart du deras rop och klagan förnimmer. Fatta det modet at förlossa dem ifrån de ståltas förtryck/ och vthräck din starcka arm/ at befria dem vtur deras händer. Sätt intet denna syslan tilbakas/ och gif dig ingen ro/ på den ort som du dit wälde hafwer/ förr än du ock dem frommom deras ro har förskaffat.

Hör de fattiga vtan förtret/ vtan otolighet och föracht. Tilståd dem åt minstone at få med dig tala; och förök deras jämmer icke det med at de måste din afwijsning til godo taga och måste se/ at du ock låter dig swårt falla/ allenast at höra något om deras elän-

de

de. Hör dem och war icke så wrång/ at du icke et tröste-ord skulle dem förwnna. Låt åtminstone vtaf dit ansichte något medlidande skönias. Och tänck icke/ at det är förnedra dig/ eller något af din heder förgiåta/ när du mildeligen anser de bedröfwade / och tilstäder dem vthgiuta för dig sina tårar.

In för GUD förhåll dig/som en träl; när de enfaldige/ som en broder/ och när de högmodiga som en Herre. Hos desse sidste behålt öfwerstället/ och vphög dig wida öfwer menniskiornas stälthet; men bög dit hufwud vnder GUDz Majestät och Alzmächtighet. Bewis dig nedrig in för honom/ som dig har giordt storan; och kyssa handen den som förmår dig förgiöra. Haf medynkan med den jämmer/ som allom träffa kan/ och giör icke föracht af de tårar/ som du ser flyta vtur andras ögon/ och icke olika äro dina egna.

War

War icke vti dit land/ eller der du rådande äst/ säsom et lexon/ hwilket söndersliter/ hwad som förekommer. Hålt det för en blygd/ at dina anhörige skulle omkomma för din egen wåltrefnad skull/ och dit hus blifwa olyckligt/ för dit egit Herrewälde skul; Och at de/ som hos dig wistas/ icke wistas der som fördömde/ och som woro de endast derföre der at de lida måste den onde andans raseri och owäsende/ som dig besitter och drifwer.

Lef på sätt som det en ährbar och dygdälskande menniskia anstår/ vti en stadigwarande sinnes ständachtighet; War altid hos dig sielf/ acht hafwandes på alt dit giörande; stilla och nögd/ då lyckan sig omskiftar; yprichtig och wänlig emot dit husfolk; tienstachtig emot dina wänner; medlidande emot de fattige; och redebogen emot hwar man.

Vti

Vti din rikedom och höghet räckna ingen ting wara större / än den förmågo / som tu har at kunna tiena många menniskior; hålt ock så före / at all den tienst och vpwachtning man dig giör / och all den höflighet man i saångwåm dig beter / länder dig icke til heder / vtan wederfars dig med orätt / så framt du icke söker / at bewisa mera godt igen än man dig giordt; eller åtminstone om du icke / så högt som andra dig älska / tu också dem kiär håller.

Den 9. Regel.

Menniskiones högfärd skal omstörta henne: men Ähra skal vphöja de ödmiuka. *Prov.* 29. 23.

Vtläggning.

Ähran söker ödmiuka hiertan / och ehuru de sig fördölja / finner hon dem likwål. De Ähregirige som henne sökia / skola blifwa förnedrade; eho sig igenom ståltlhet vphöja wil / skal annat icke finna än

det

det han mäst flyr före / nemligen / han skal falla i föracht / och omsider derutinnan omkomma.

Betrachtelse.

I Detta måhl hafwa Änglarna icke en gång warit vndantagne / och lärer altså icke heller någon menniskia blifwa vndantagen. De fulkomligaste och behageligaste / äro de aldraföracht- och förhateligaste / så snart de blifwa stälte. Deras fulkomligheter och dygder / med högmod beblandade / förorsaka en särdeles obehaglighet som icke kan tålas. Hwad vti en kropp en stinckande lucht och förrotning giör / det samma giör ock vti de odödelige siälar högmod och stälthet. Allestädes äro the olidelige / hwarken i himmelen eller på jorden kan man anse dem / vtan med wederstyggelse: Både denne och den tilkommande werlden sammanstämma / at hata och föracht dem.

Ther

Der emot blifwer ödmiukhet icke mindre samhälligt allestädes hedrad och afhållen. De ödmiuke hafwa menniskiors förvndran/ Änglarnas wänskap/ Gudz Sons ynnest/ alla den helge Andes gåfwor/ ja/ timmelig och ewig åhra at åtniuta. Ibland oß fins inga andra vtwalde än de; ock skole wi i Paradiset inga andra salige anträffa än de. Hwarest nåde och härlighet blifwer deras dehl.

Den enda och sanna hemligheten til at winna heder/ är at förachta sig sielf.

Til at rätt kunna förachta dig sielf/ måste du wäl lära kiänna och weta/ hwem du äst. Men detta lärer du icke genom böckers läsande/ ei heller genom hörande af någon måstare. Dit egit samwete måste dig det säija och lära förstå. Fråga det samma: Du blifwer wisserligen ödmiuk/ så snart du der på hörer och gifwer dig tid at öfwerwäga/

hwad dit sammwete om dig wet / och wil at du tro och bekiänna skalt. Hela ödmiukheten består der vti / at tu först med et andächtigt och vprichtigt hierta bekiänner / at du icke annat är än synd / swaghet och fördärf / och at det goda som hos dig kan finnas / flyter endast ifrån Skaparen ; Och at / skiönt du vti din födelse några naturliga gåfwor hafwer bekommit / desse likwäl icke äro en belöning för din dygd / eller dina händers werck / vtan endast gåfwor af hans försyn och kiärlek ; Och at han i sanning dig har bewist många wälgiärningar / som än dageligen wäxa och tiltaga / men at der emot dina synder icke mindre sig öka och förkofra. Warandes desse de twenne tänckwärdigste stycken vti dit lefwerne / det ena / at dit elände icke hållit GUD tilbaka / dig innerligen at älska / och med wälgiärningar öfwerhopa ; Det andra / at GUDz så stora

ra kiärlek och wälgiärningar icke hållit dig tilbaka/ at wara emot honom otacksam/ jämwäl hela den tiden/ som du doch har wetat/ at han tig älskat.

Betänck och bekiän detta uprichtigt uti dit hierta/ och låt denna din ödmiuke och wördsamme åtancka/ dine åthåfwor och andre rörelser/ och alt det som utwärtes på dig är/ bära witne om din förnedring/och inwärtes förachtelse. Äst du uti samqwäm/ så låt lysa hos dig en sådan sedighet/ som afbildar dit ödmiuka och fromma sinne. Samma sedighet låt se i alt dit omgänge/ wid alla tilfällen och emot hwar man. Ehwareſt du wistas/ så lef och tala såsom den der uppenbarliga kiännes wid sin owärdighet.

Åstu uti dina böner eller annan gudachtighetz öfning begrepen/ och står in för GUD/åstundandes at behaga honom och blifwa wärdig/ at han på dig sina macht härliga giör/

så låt det wara din förnämste andacht / at du honom förehåller huru wärdig du befinner dig at blifwa af honom förachtad. Bekiän sanningen om dig / när du hans sanning besinnar. Wid hans lius så erkiän dit mörcker / förskräcks / bäfwa / och gråt der öfwer. Och huru upphögd du kan wara genom hans näde / så wändt doch aldrig åter / at tilbidia honom således / at du dig sielf til intet giör / och til sådant intet / som likwäl har syndat / och dy medelst giordt sig wärdigt at wara ringare och sämre / än tå det ännu aldrig synts påtänckt och skapat war.

Åstu i dina embetz syslor stadder / brukandes tin myndighet ibland många menniskior / som dig upwachta och heder bewisa / och du wilt at de det samma redeligen skola giöra / så wis dem / at du dig sielf wäl kiänner.

Så wäl af dit ansichte / som af alt dit tal och giärning låt förstå /

det

det du nogsamt wetst / at / mitt ibland lyckones häfwor och härligheter/du lika som mitt ibland the öfwerstore rikedomar på en prächtig graf / icke annat äst än skugga/ eller en liten askehop / som der nedergrafwen ligger: Besinnandes der hos/ at du fuller in för dem kan wara ansedder såsom en Domare och Herre / men in för GUD allenast som en syndare/ och af intet wärde.

Du behöfwer icke med orden det sielf at säija / det är nog / at du det sielf tror; men fullkomligheten här wid / som jag sagt/ är denne/ at således tro och tänckia det / at desse din siäls tanckar mäge / medelst beskedelig ödmiukhet/ synligen kunna af dina ögon aftagas.

Och äro slike erkiänande tanckar i sanning de samme/ som altid giordt höga Personer så behagelige/ och lika som rådande öfwer andras hiertan: När man har sedt den liufwe ödmiukheten wara förknippad

med deras höga sinnen/ och lika som sammanblandad med skienet af deras Triumpher och härliga giärningar.

Ästu i sällskap med andra/ hwarest man så sällan finner en/ som sig sielf kiänner/ och med ödmiukhet och sedighet talar/ så war du ödmiuk/ men achta dig/ at sådant icke må skie af skrymteri och förställning.

Beröm dig icke/doch lasta dig icke heller sielf. Tag i acht wishetenes Reglor/ som äro at tala om dig sielf/hwarken illa eller wäl. Håll dig icke för ofulkomligare än andra/ utan aldeles för intet/ hwar om man alzintet har at säija/ och hwar om man aldrig bör tala.

Begiär icke at man dig förachta skal/ utan se allenast til/ at/ när man det giör/ du icke der öfwer förtretas; Och beflita dig allenast at blifwa så ödmiuk/ at du ock skulle willja önska dig blifwa förachtad; Och der hos doch wille älska dem/

dem / som dig förachtade. Beröm ock icke dem / som förtiena wara lastade; låt det dig wara nog / at du ingen fördömer.

Om tu råkar tilsammans med sådane som äro förachtelige / i stället at du dem förachtar så lär af dem / huru mycket du sielf förachtas borde: Anse dem såsom en spegel / den dig en så angelägen sanning vptäcker.

Skuggan / som du wid dina fötter ser / medan Solen breder sina strålar öfwer dig och dig vplyser / hwad är den annat / än en afbildning / huru din kropp om natte tid ser vt / swart / mörk / och sådan som han altid hade skolat förblifwa / der icke solenes lius för dig wore vpgångit.

De elåndige / som du här i werlden finner / medan GUD sin wälsignelse öfwer dig breder / och hwarjehanda lyckſalighet dig bewisar / hwad äro de annat / än et fasligit

beläte / som dig fulkomligen afmålar / hurudana du wara skulle / om den gudomelige förshynen wille draga handen ifrån dig?

Fördenskull / säg du som äst rijk och lyckfalig / hafwande brist på ingen ting / när du ser en fattig / liggiande på agnar och strå / full med sår och sweda / dö bort af hunger och frost / säg; Si / min skugge! Si hwad jag wore / der icke GUD särdeles omsorg och godhet för mig haft hade!

Du som äst wis och from / när du hörer talas om någon syndares eller synderskas skamlöse lefwerne / säg sammaledes: Si! Det är min skugge; Sådan hade jag blifwit och skulle ännu hådan efter blifwa / så framt min Sol droge ifrån mig sina strålar / och des liufwe skien mig öfwergofwe.

Sant är det / at en sådan menniskias lefwerne är förargeligit och gruf-

grufweligit: Men det är likwäl dit belåte. Förödmiuka dig / och tilbed GUDz barmhertighet / som på dig så stor ting bewist hafwer.

Den 10. Regel.

Dem Rättferdige warder intet ondt wederfarandes. *Prov.* 12; 21.

Utläggning.

En rättferdig / och gudachtig menniſkia ſkal altid en innerlig ro hafwa at åtniuta. Ingen ting ſkal hända / ſom henne ſkulle hindra / at hålla ſig i ſit ſkick / och wid ſin plicht / eller ock / ſom uti henne oordenteliga rörelſer ſkulle upwäckia. Fruchtan / och bedröfwelſe äro ſådana ſtormwäder / ſom hinna icke ſtiga up til den högd / hwareſt hon genom nåden upſatt är; Deras dån och gny kan wäl alt der in til låta höra ſig / men hennes ro kan doch icke förſtöras; och ſå länge hennes ſiäl ſin ro äger / låter hon litet läggia på ſinnet / at hennes lycka ſå obeſtändig är / och hennes ſaker ſå orichtigt för ſig gå.

Betrachtelse.

Wän dig/ vtan häpenhet och förskräckelse at anse/ ehwad dig kan hända. När bedröfwelsen dig påkommer/ så wredgas icke emot GUD/ och öfwergif icke det vpsät/ at blifwa honom ewinnerliga trogen.

Lid och tål hans tuchtan med wördnad/ och ödmiukhet/ och låt icke din dygd och frimodighet af bedröfwelsen öfwerwunnen warda. Kom ihog/ at GUD dem agar/ som han älskar; Och at/ lika såsom en Fader aldrig bewekes mera til kiärlek emot sit barn/ än när det med ödmiuk wördnad låter rätta/ och tuchta sig; altså ock en menniskia aldrig behageligare sinom skapare är/ än när hon i motgången ödmiuk/ hörsam och trogen är.

Ingen menniskia är/ som icke något lider. Ingen är en sann Christen/ som icke med tålamod/ ingen he-

helig som icke med lust och nöije lider.

Begynnelsen til heligheten är/ at wara stilla/ och sedig vnder GUDz hand/ när han oß bedröfwar: Men fulkomligheten är/ at skatta sig der vtinnan lyckſalig/ och at kiänna det som Apostlarna förnummo/ när de gingo vt ifrån sine domare/ hwareſt de blifwit öfwerhopade med skympf och oförrätt/ och i helig mätto sig der af berömde/ gångandes på gatorne/ lika som i triumph för den smälek/ som de för Christi skull vtstätt hade.

Si! twifwels vtan är detta det högsta målet af et andeligit lefwerne. Jag kan ock säija efter de helige Fäder/ at det aldravndersammaste/ som af det i mandomen komne ordetz nya och härliga kraft kan ses/ är at se en menniſkia/ som/ mitt vti sin swåra armod och huskors/ niuter vti sin siäl en himmelſk ro och nöije; och har/ hwarken för dem/ som henne besökia/ eij heller

för Änglarna som henne beskåda / annan klagan at förebringa / än den som den helige Paulus i sit lidande giorde : Jag har alt förstor och mycken glädie ; hon öfwergår mina plågor och mina krafter.

De andra helige hafwa ei heller haft annan tancka ; dy de ock altid talat om bedröfwelsens tid / såsom om den aldralyckseligaste / och önskeligaste.

Sannerligen är bedröfwelsen den samma hwar igenom wi på jorden wår korßfäste Frälsare like åre och enlige med de helige Martyrer i himmmelen / men öfwergå Englarna i döden.

At dö / och lida / är ytterste fullkomligheten af GUDz kiärlek : Ock war det den aldrahögsta åhra och hörlighet för Ordet / som wardt menniskia / när han på korßet fullbordade kiärleken mitt uti dödsens ångest och sweda / ropandes : Consummatum est ; Det är fullbordadt.

An-

Änglarna kunna icke hinna til denna fulkomligheten: Men du/ andächtige siäl/ kan den ernå. Sträfwa der hän/ så länge du har sådan natur/ som kan dö och lida. Det är icke nog/ at efterfölja Änglarna och älska/ vtan giör det/ som de icke förmå eftergiöra: Älska i lidande och i döden.

Åtminstone hålt dig genom tolamod i detta tilståndet vpprätt; och så länge siukdom/ fattigdom eller andra plågor dig tryckia/ låt icke dit hierta tillika duka ynder; och tilstånd icke werldenes anstöter och förföljelser den kraft/ at de förmå skaka dig/ eller komma dig något af din inwärtes ro at förlora.

Men för all ting/ så hafder acht vppå/ at du dig icke låter de wederwärdigheter anfächta/ som hafwa vti oß sielf sit vrsprung/ och födas af wår fördärfwade natur/ som äre melancoli och swärmodig fruchtan/ samt andra plågor/ som af en swag

och försagd inbillning härröra. Den större dehlen af dessa i oß förborgade och för menniskelig konst obotelige plågor/ äro icke annat än en natt inwärtes i oß/ full med moln/ hwar af den onde anden spökelser och syner förmerar/ oß der med at förskräckia.

Men blif der wid icke illa til modz/ och tag dig icke före/ när slika inbillade wid vnder dig förekomma/ der emot at träta och strida/ vtan wänta med tålamod/ til deß morgonrodnan kommer/ som dem vtan buller til intet giör/ och dig din ogrundade fruchtan och oro för ögon ställa skal. Jag menar der med den wishet/ som GUD igemen/ efter slikt mörker/ i de frommas siälar vpgå låter. Dy wisheten är den första strålen/ af härlighetenes lius/ och den sanna morgonrodnan af ewighetenes dag.

Denna morgonrodnan äret/ som förjagar alla drömmar/ och få-

fån-

fånge inbillningar / samt okunnigheter vtur menniskians sinne: som giſwer förnuftet sin krafft och sit wälde; som giör sanningen klar / och kommer oß at älska dygd och göra wår skyldighet; som åter vpfriskar modet / som framförer hoppet med liuset igen / och sig för ingen annan orsak på wår horizont låter se / än til at förkunna oß / at solen wisserliga til oß warder kommandes; och at wi äre af de vtwaldas hop / som henne skola få skåda.

Förr än du skulle genom sådana hemliga förföljelser dig låta öfwerända kasta / eller genom den ostadige lyckans wanliga plågor din ro förstöra / så må tu icke en gång öfwer din egen synd / och hastiga öfwerträdelser / dig förmycket qwälja.

Råkar du falla och förse dig / så tag dig icke före / at skrija och klaga som et barn / när det har råkat falla i orenligheten: Vtan drag dig sachteligen tilbakas och hielp dig

sielf /

sielf / vtsträckiandes din hand / til GUDz barmhertighet / som sina hand til dig uträcker. Grät / men hoppas doch. Hata den ondskan och den swaghet som kommit dig at synda / men tilbed der hos GUDz wishet / som wäl weta skal vtur det skamliga tilstånd / der vti du stadder äst / sin ähra at taga.

Lär / at den aldragudomeligaste giärning af hans allmacht och kiärlek / är denna / at til godo wända det onda som du giordt hafwer. Medlertid du blyjes wid påseende på tig / så besinna med förvndran det kiärleks och nådes vpsåt / som hans gudomeliga förlyn föranlåtes til wid tilfället af dit förseende.

Fruchta och fly för hans rättferdighet / men aldrig annorlunda / än at du tager tilflycht til hans barmhertighet. Låt dig af en sann ånger röras / men icke åfwerända kastas. Sätt dig före / at styra dig bättre här efter / qwälja dig icke / mycket min-

mindre förtwifla öfwer det / som redan skedt är.

Dy oansedt en san ruelse krossar hiertat / så har han likwäl något tröstteligit med sig / som vppehåller oß / och vtwisar des åtskilnad ifrån en falsk ånger.

De twenne wissaste kiännemärken / at wi åre i det ständ / som GUDi täckes / äro stillhet och ödmiukhet. Tro fritt / at all ting / ja / wore de än så helige i sig sielf / om något med alt för stor ifwer bliswer giordt / man icke et rätt vpsät hafwer GUDi at behaga; At all ingifwelse / som någon oordning hos dig vpwäcker / icke af den helige Anda är; at all synda-smerta / som förer til förtwiflan / ofelbart ifrån diefwulen härrörer; At all kiötzens betämjande / som retar til ohörsamhet och stälthet / står owännens förledning at tilskrifwas; At all ödmiukhet / som bringar dig i den fruchtan / du har hos GUD ingen

gen nåd at förwänta / eller at GUD förskiuter dina tårar / den är falsk och bedrägelig / ledandes dig den samme til obotfärdighet / och banandes wägen för dig til en ewig fördömmelse.

Anse dig sielf / så mycket tu nånsin kan / med högsta föracht och stränghet. Förnedra dig och bekiän / at heligheten är öfwer din förmögenhet / och at du äst den wärste och otacksamste ibland alla menniskior: Men haf icke de fördömdas nedrighet / och säi intet / at det öfwer tina krafter går / at warda salig.

Bed GUD / han wille gifwa dig kraft at fullborda hans befalning; och sedan wis tig in för honom / bediandes honom befalla alt / hwad honom täckes.

Den Andre Artikel.

Reglor / huru Förståndet sig förhålla skal.

Den 1. Regel.

Köp Sanningen och sälg icke Wisheten. *Prov.* 23: 22.

Förklaring.

Sök at förwärfwa / men wachta dig at sälja det / som mer är / än alt gull och silfwer i werlden.

Köp sanningen / men giör dig wisheten icke förlustig: Skilg icke dessa twenne dygder åt / utan ag dem bägge tillika.

Sanningen warde funnen i dina ord / och wisheten i dina tanckar. Wil du om någon sak döma / så laga / at du den förut har giordt dig bekandt / och bedrag dig icke sielf. Wil du der om tala / så liug ingalunda / och bedrag icke de som dig höra.

Tänck

Tänck förnufteligen / och tala redeligen. Med et ord / sträfwa efter det aldrafulkomligaste och högsta mål / hwartil menniskians förstånd hinna kan. Sätt dig alfwarligen före / intet at tro / icke heller at tala / som icke sant är; Och war lika wis och yprichtig.

Betrachtelse.

DEt är en härlig gåfwa / at wara yprichtig / och icke vndanwika för orättferdighetens wåldsamheter / icke helre för deras smickran / når hon oß wil bringa at tala lögn / eller förråda wårt samwete.

Många hafwa klöpt denna gåfwan med deras egen blod / och gifwit der före det kiäresta de häri werlden haft. Spar icke heller du någon ting / vtan har du den ännu icke / så förskaffa dig henne / det koste ock hwad det kan: Dy / ehwad du ock derföre gifwer / är det af tusende resor mindre wärde / än som hon är. Fruchta ock icke at dö derföre / vtan fruchta snarare / at

at lefwa med sådant namn / du wore den menniſkia som icke håller ord / ſkattandes sanningen ringare än et förgängeligit lif och ynckelig lyckſalighet.

Gråf diupt in vti dit hiærta / den wackra Regel / som en wis Förſte sinom Son vppå läpparna ſkref: Heldre dö / än liuga. Hata oſanning högre än döden. Och oansedt man denna för den ringaſte synd i ſälſkap håller och för den nödigaſte wid hof / ſå håll henne likwäl du för ſådan / som ſkamligaſt är för ſielfwa naturen / och aldraolideligaſt för en ährlig och samwetzman.

Efter du bär vti tin ſiäl GUDz sanningz beläte / ſå för dig til sinnes / hwad Salomo ſagt om Konungarna / at / ehuru du lögnen ſmyckiar och förblomerar / den likwäl i tin mun aldrig annat kan / än illa ſtå.

Denna odygd ſtår ingen annan wäl an än / allena den ſtälte Ängelen / ſom henne för ſit kiänne-

märc-

märcke vtwalde / och der af sin begynnelsen tog / når han wille giöra sig til naturens wederstyggelse och förwandlas i en diefwul.

Det första / som han Anglarna i himmelen föreställte / war lögn; och det första ordet / som han på jorden til menniskian talade / war en annan lögn. Den första tancka han har haft / wid sit inträde i helfwetit / och det första vpsåt han har fattat / sig lika som at revengera emot GUD / war det / at liuga ewinnerligen; och änteligen war ock hans första tröst / som han sig sielf öfwer sit affall gaf / at ock alle menniskior wordo liugandes; och at han altså skulle finna vtwäg / sit fördärf och egen synd / så wida som första menniskians synd / at vtbreda.

Et förehafwande hwar vtinnan han har / som är at beklaga / alt förlyckelig warit / som det och redan in emot 6000. År ock ännu in til den-

denna stund / honom wäl lyckas. Dy hwilken menniſkia liuger icke? Barnen giöra det redan i waggan / ſtadde mitt vti ſin oſkyldighet: de werldzlige wiſe och helige giöra det i wishetenes ſcholar / och alt in til ſanningenes ſäte. I all ſtänd och ålder giör man ſammaledes. I-bland alla de / ſom i Adam ſyndat hafwa och kunnat tala / är ſlätt ingen ſom icke liugit och ſåledes burit diefwulens beläte på ſin tunga.

Men lät det på din tunga aldrig rum hafwa / riſ bort der ifrån / hwad af denna olyckſaliga benägenheten ännu qwar finnes / och haf en wederſtyggelſe för denna allmänne ſynden. De Statzlärde anwända tid och flit der på; andre bruka den för en luſt / och mängen giör aldeles handtwärck der af: Men giör du henne / ſom alle helige GUDz män giordt / til dins hiertans wederſtyggelſe / och anſe henne ſåſom det aldraoanſtändigaſte fehl /

och

och skamligaste ting/ som en ädel Siäl kan råka vti.

Men så skamligit det är/ at liuga och beswika/ så skamligit är det ock/ at låta sig beswika af lögnare. At wara öpenhiertad och uprichtig/ äro högtskattande dygder; Fördenskull ägg dem/men sälg derföre ingalunda din försichtighet.

Dy hon är tig et så nödigt lius som sielfwa ögonen. Bewara henne wäl/ och kom ihog/at du lefwer här lika som vti en natt.

På jorden är bara förräderi/ afgrunder och mörcker; gack fördenskul icke vtan lius/ och vtan at se/ hwar tu äst/ och hwad omkring dig är.

Du ser här en stor hoop flygande eld och itända dunster: Men wachta dig/ at du icke tager dem för rätta lius och blåtz; Och håll för en särdeles Regel/ det menniskians förstånd har föga någon större olycka eller nesa/ at befrucht-

ta

ta/ ån den/ at efterfölja slike swekfulla lius/ och låta af bedragare och skrymtare sig giäcka.

Kiän folcket/ som kommer til dig/ och dem med hwilken du har at giöra. Förskaffa dig den wetskap/ at när de med dig tala/ du må kunna läsa hwad i deras hierta skrifwit står/ och af de ting som de dig föreslå/ du må förstå/ hwad de ännu för dig dölja.

Giör en åtskilnad emellan en sann och falsk sedighet; Och låt icke förleda dig/ säger Salomo/ af särdeles folck/ som under sit wänliga utseende och sina liuflige och andächtige ord/ bära i sin siäl siuhanda förgift förborgat/ at de din siäl der med måge besmitta.

War betänckt på alt det/ som en förståndig man bör weta/ til at kunna wid all händelse och i allahanda sällskap bära namn af en ärlig man/ som hwarken kan bedraga eller bedragen bliswa.

Åt minstone war icke okunnig af de fyra aldranödigste ting / som doch i gemen de obekanteste och mäst förborgade äro / nemligen / dina egna fehl; annat folcks tanckar; natureus hemligheter; och GUDz sanning.

Wi hafwom genom GUDz förssyns och nädes wälgiärning / vti oß lius och facklor / dät satt oß til hielp / medelst hwilka wi kunne dessa ting lätteligen vptäckia och erkiänna. Wi märckie wåra fehl och swagheter medelst samwetetz lius; Andra menniskiors tanckar och anslag genom förfarenhetenes och förståndetz lius; Naturens vnder och hemligheter / genom werldzliga wishetenes lius; Och änteligen hemligheterna om GUDz allmacht / och Gudztienstens öfwande / genom trones lius.

Men den lyckßalighet / hwar efter du sträfwa skal / är at wishe-

ten

ten må wara den femte och alt biudande.

Dy emedan desse lius och facklor kunna stundom vtslockna / så giör wisheten / at de altid äro brinnande / och drager försorg / at jämwäl mitt i natten och när fahra förharden är / dagen oß icke må fattas.

Doch hwad giörs så många ord behof? Om du sielf wilt eftertänckia / finner du i dessa två orden altsammans: **Kiöp sanning och sälg icke tin wishet.**

Den 2. Regel.

Låt dig icke tyckia at du är wis / vtan fruchta HErran / och wik ifrån det som ondt är. *Prov.* 3: 7.

Vtläggning.

Mår icke sålunda wis / at ingen mer det kan tro / än du allena / och giör dig icke sielf någon wishet / hwar til du första vphofsman äst / och den af dit förstånd sin uprinnelse hafwer.

Kom allenast ihog/ at ingen annan wishet är än den gamla och sanfärdiga som är/ at fruchta GUD och aldrig göra något emot samwetetz och förnuftetz lag.

Betrachtelse.

Låt de tanckar icke hos dig upstiga/ at du äst en menniskia af stor förtienst och wärdighet; War du allena den/ som om alzintet wet eller talar.

Eho som sielf wet/ at han wis är/ lärer det icke länge förblifwa; Och så snart han det sielf säger/ är han det icke mera/ kan skie/ at han det ock aldrig warit.

En menniskia bör wara okunnig om sina egna förmåner och fullkomligheter; Åt minstone bör hon dem sielf icke högt achta. Efter wi hafwe en andelig natur/ bör alt wärt skattande och kiärlighet syfta på någon annan än på oß sielfwa.

Låt oß fördenskul wäl achta/ at wi

wi ei behaga oß sielfwa: Dy der af står at befruchta / wi torde ingen annan / än oß allena behaga: Och wilje wi wara älskade / så låt oß så laga / at andra icke fatta om oß den mißtanckan at wi oß inbillade / det wore deras skyldighet at älska oß.

In summa / wårt öga och wår tunga är icke för wår skull; fast mindre wårt hierta. At tala om sig sielf är icke mindre dårskap / än tala för sig sielf; At beskåda sig sielf / är föga båttre än betagas af kiärlek til sig sielf. Och har det / kan skie / icke ringare fahra med sig / at weta alt för wål det goda man äger / än at icke weta / hwad ondt man på sig hafwer.

Det är med siälenes dygder och skiönheter lika beskaffat / som med kropsens nakenhet och okarskhet: Bägge delarna böre wi låta wara dölgde för wår ögon. Icke mindre skamligit är / at wända ögo-

nen til det ena / än til det andra. Alt detta åskådande är icke åhrbart; Blygsamheten och åhrbarheten wända ögonen bort der ifrån och naturen ronar så wäl för det ena som för det andra.

Den 3. Regel.

Far icke efter högre Ständ / och tänck icke öfwer din Förmågo. Syr. 3: 22.

Utläggning.

Wnderstå dig icke / at eftertracht det som öfwer dig är / ei heller a begripa de hemligheter / som stiga öfwe dit förstånd. Ätnöj dig at weta hwad GUD dig befaller / och hwad til din sa ligher nödigt är. Sielfwe hans natur lige wärk beskåda och betracha med för wndran allenast så wida / som han dig dem för ögon ställer: Men tag dig icke före til at vptäckia / hwad han wil hafwa förborgat.

Betrachtelse.

Förståndets och wetenskapens förtreflighet / när den betrachtar denna werlden / består icke der wti / at se och kiänna bättre än andra / det som hwarken ses eller kiännas kan: Utan at bättre kiänna / och med förwndran beskåda det som för ögon är / och det hwad GUDz Försyn uptäckt hafwer.

När en förständig man betrachtar någon offenteligen framstäld målning / så räknas honom icke för heder / at han förmår se något särdeles / som hwar man ei se kan. De oförfarnaste och enfaldigaste / se åfwen så wäl som han / alla de skiöna streck och prydligheter af samma wärck / men de se det icke på samma sätt som han.

Hans förmån för de andra består der wti / at / så snart han de härliga målningar åskådar / han

dem ock til märcke tager / och genom sit grundeliga öfwerwägande ser han det med tanckarna / hwad de andra allenast skåda med ögonen; och det som vti deras mörcka förstånd icke kan inkomma.

När en förståndig Philosophus Sool och Stiernor beskådar / och finner i dessa oförwanskelige lius / några kiännetekn och lika som skuggor af skaparens skiönhet / så ser han icke annat än det / som Epicurer och Atheister äfwen så klarligen se och beskåda.

Men det förslår icke längt / allenast at åskåda: Örnarna giöra det ock. Det angelägnaste är / at man ock påmärcker; Och det giöra de ogudachtige icke mera än de oskälige diuren. Denne gudomlighetz skugga / och de andre vnderwärk falla allenast i deras vtwärtes sinnen / men gå icke widare. Deras oförnuftige och dumma siäl begriper der alsintet af.

En

En klook menniskias egenskap är / at vptäckia för sit sinne / alt hwad naturen vptäcker för des ögon. Hon ser intet / det hon icke också märcker. Och der vtinnan består åtskilnaden emellan henne / och den gemene hopen; Och der vti består des höga och vplyste förstånds beröm / men ingalunda / som jag sagt / der i / at se och kiänna det som osynligit är och obegripeligit.

Det som en gudomelig försyn har welat dölja och bortgiöma / är för alla menniskior lika förborgat. De werldzlige wise / som det efterleta / äro icke lärde och kloke förr än de sielfwe erkiänna / at de det icke kunna finna.

Den sanna werlzliga wisheten är / at icke sökia der efter; Och wid sådana frågor sig vppehålla / hwar wid man doch nödwändigt bekiänna måste / jag wet der intet af. Desse äro de aldrawisaste och lyckligaste / som icke först tiugu

åhr der påstudera, får än de det säija kunna.

Den 4. Regel.

Förlåt dig icke uppå dit Förstånd. *Prov.* 3: 5.

Utläggning.

När du sanningen efterforskar / så tro icke dina sinnen / och grunda dig icke på dina särskilte meningar. Fruchta för det / som af dig kommer och nytt är. Och wachta dig at du icke der afgiör Philosophiske Reglor / och grundreglor / hwar efter man sig förhålla skal.

Tag af dit förstånd så mycket lius du nånsin kan / men pröfwa det samma emot et klarare och säkrare lius. När förståndet dig wyser / så haf altid en annan fackla der hos / det der med at igen wyssa. Gif dig med dy aldrig allena åstad i mörckret / och på fahrliga rum at wandra.

Betrachtelse.

En lögnare liuger icke altid / men altid är det oförstånd at bygga på hans ord.

Och

Och ehuru wäl wårt sinnes tycke oß stundom icke beswiker / så åre wi likwäl altid straffwärdige / när wi det lyda och för en wiß sanning yptaga / hwad wi icke annars än genom det weta.

Detta egit tycke är i menniskian til sögo annat / än at förråda henne / och at föra henne i fördärfwet. Det samma året / som föder af sig okunnighet / wilfarelser / ogudachtighet / falska Religioner / och falsk werldzlig wishet; och hwilket dessa bedrägeliga och ytaf wägen bärande stigar giör / hwar på wi så mycket folck se fara wilse.

Några gifwa sig på dessa wille wägar af enfaldighet / störste delen af högfärd. De tro / at wisheten och rättwisan biuda dem wandra der på / efter deras egit tycke dem der til leder.

Men de följa en sällsam wäg-ledare. Diuren drifwas af deras innerliga rörelser / därar af deras

tycke/ men de wise föras af deras förnuft.

Ingen wil af en annars olycka blifwa klok/ ånskiönt hwar och en werldzlig wis/ så länge han twistar och disputerar, ropar med full röst/ påminnandes sina wänner/ huru deras tycke dem har bedragit: Likwäl menar hwar för sig/ det skal hans egit honom icke beswika: hwar och en hörer och lyder det lika som sin mästare: Ingen myndighet låter han mera gälla hos sig/ fast wore det ock den/ som den Hel. Skrift och sielfwa förfarenheten äger.

De stälte hålla denna olyckeliga wisheten endast i wärde; Och händer wäl mer än en gång/ i hwarje hundrade åhr/ at en ringa werldzligwiser sig vnderstår Religionen at vndersökia/förändra Elementerna; och wända vp och neder på werlden alt efter som hans egit tycke har sagt honom rätt wara.

En

En wis man har der igenom/ at han med sig sielf öfwerlagt och dömt efter menniskeliga tanckar/ aldrig annat lärdt förwist än det/ at hans tycke är blindt: Aldrig har han heller haft annat gagn der af/ än at han kunnat säia til sig sielf: Förlåt dig icke på din wishet.

Den 5. Regel.

Ropar icke Wisheten/ och klokheten låter sig höra; Uppenbara på wägen och på stråtene står hon; wid Stadzportarna der man ingår/ ropar hon: O J Män! Jag ropar til eder/ och ropar til folcket. *Prov.* 8: 1/2/3/4.

Utläggning.

Wisheten talar uppå bergen/ och på store stråterna/ wid stadzportarna/ mit på gatarna/ och på alla ställen/ der hon det mästa folcket finner. Der lägger hon sig på deras tunga/ och mänger sig i deras röst/ til at låta sig långt bort höra/ och at kunna så mycket starckare ropa; På wägen och på stråtene

tene ꝛc. Dijt böra nu gå alla nygirige som des lära giärna wilja fatta / och stå efter den heder / at bliswa håldne för Orakel af sit Landzfolck / och för Läromästare på de höga scholar. O J Män! Til eder ropar jag: J werldzlige wise / på eder syftar mit tal; Om J wiljen wara rätteligen wise / så kommer at höra mig / när jag lärer sanningen i folcketz offentliga församling.

Betrachtelse.

DEt som man här kallas folck / är icke den löse och gemena hopen / utan den församling af alla menniskior / som naturligen tala utan boklig lärdom och konst / utan med följe af någon förwärfwad wetskap / och der wid giord betrachtelse.

Detta folcketz röst är den ingifne wishetens röst / eller rättare at säja / rösten af den innerliga drift som icke fela kan / och som altid har warit de werldzlig wisas rätta mästare. Der wid äro följande tre stycken at besinna:

I. At

I. At wårt giörande bör wara (när GUD oß med förstånd begåfwat hafwer) at studera / och låta oß wara angelägit at erforska den alra förtoldaste naturens ynder.

II. At skaparens giärning på den dagen wi födas / denne år / at han sielf oß ynderwiser / och i den yppersta wår siåls del ingrafwer de förra principier och grundsaningar af denna naturliga werlzliga wisheten.

III. At den innerliga driftens giärning är / at båttre intrycka vti wåra sinnen dessa grundsanningar / som eljest skulle wara altförlångt ifrån dem / och på det wi så mycket båttre måtte kunna dem förstå / läggia dem på folcksens tunga och genom alla nationers allmänna röst låta oß dem förkunna.

Hwad alla nationer i gemen säja / och hwad de genom et gement öfwerenståmmande sagt hafwa ifrån

werl-

werldenes begynnelse / det hafwa de talat / rörde af denna innerliga drift / som menniskian intet annat lärer och henne intet annat förkunnar / vtan det / hwad hon med GUDz hand i alla menniskiors siäl och sinne skrifwit finner.

Med et ord: Hwad som den H. Andes röst i den Christeliga trones lära är / och samwetets röst i dygde-läran / det samma är denna driftens röst i den naturliga wetenskapens lära; denne är den som domen och det oemotsäieliga slut dervtinnan afsäijer.

Det gemena folcket är olärdt och blindt / men har doch en god Ledsagare. Det förstår wäl icke hwad det säijer / men talar doch sanningen. Och wårt beröm af lärdom och vnderwisning / består icke dervtinnan at wi dem bestraffa / eller at tala annorlunda än de: Vtan at wi förklare deras ord / och wi bättre dem förstå / än de sielfwe.

På denne allmänne rösten böra nu kloke Philosophi grunda sin wetenskap. Förr än de om någon ting af denna synlige werlden döma / böra de fråga denne store Ignoranten som kallas folcket / och höra huru det der om på gatorna talar / på det de weta måge / huru de skola der om tala i scholarna / och stödia på detta swar / såsom på en gudomelig grund-regel / deras meningar och all deras särskilte lära.

Följ detta råd / och håll dig wid denna Regel / och hwad för liuflighet och läcke-spis det ock wara må / som beder dig at antaga andra så släp henne doch icke.

Om du allenast til den ändan at wara vphofzman til något nytt påfund / wilt byggia / i stället för på jorden / vp i luften / så bygger du icke annat / än dårskap och vndergång. Sammaledes / om du / at sämycket bättre kunna dina nyligen vnd-

vndfågne tanckar sammanbinda/ och der efter en ny och vnderlig Philosophie sammansmida/ för nödigt håller/ at bestraffa folcket för lögn/ såijandes/at elden icke är heet; sniön hwarken hwit är/ eller någon annan egenskap hafwer; jorden icke orörlig är; diuren icke lefwande; och menniskians siål icke odödelig: Wiljandes der med/ at detta skal wara grundläran af det/ som de stora böcker/ din nya och vnderliga Philosophie innehålla: så äro alla dina vnder icke annat än drömmar/ gudlöshet och oförstånd.

Den 6. Regel.

Mången behagar en Wåg wål: men hans ytterſta drager til döden. *Prov.* 16: 25.

Vtläggning.

HAf mißtroende til dig sielf och til dit egit omdöme; Men förtro dig icke heller til allahanda slagz menniskior. Falska Reglor och onda Råd finna lättast

tast och snarast rum i menniskians sinne. Fruchta för dem / och låt dig icke förleda af de menniskior / som ifrån den allmänna wägen afwika.

Uti det andeliga lefwernet äro ock så wägar / som synas skiöna / hwar på man seer många ting / som komma en at tro / at de aldrakortaste wägar äro at ernå heligheten; Men dem är fahrligit at följa; dy de äro i gemeen de samme / som leda på det snaraste och aldrawissaste til döden.

Betrachtelse.

Man måste sig icke förwndra / at här på jorden finnas sådana slagz wägar / emedan man här finner så många ställta och skrymtare.

En gemeen och owndwikelig blindhet är för alla ställta / at de sig inbilla / de se fläckar i solen / fel i den Christeliga kyrckians lära / och mißbruk i deß styrelse.

Det som wärre är / så wnderstå de sig / drefne af den ifwer / som deras förblindning dem ingifwer / at wtta-

ga

ga dessa fläckar / och förbättra dessa fel. Ingen ting af det som GUDz hand har giordt / synes dem wara fullkomligit / förr än de först något hafwa der uti förandrat / och sidst lagt handen der wid.

Här af flyta nu alla de förandringar / som wi så ofta klageligen i Gudztienſten se måste; här af komma ock alla de särskilte wägar til bättring och salighet / hwart hån alla de löpa / som af nyhetenes sken sig låta läcka / och hwar uti hwar och en söker / sig at förleda och at förgås.

I förstone ser man på dessa wägar icke annat / än rätta och heliga fotspår / utmärckte som de synas / genom Evangelii Reglor och Apostlarnas giärningar: Men deras ytterſta förer til döden.

Nyheten är en wåg / som leder til den aldragamlaste synd / som är affall; och til det ytterſta fördärf /

dårf / som är obotfärdighet och förtwiflan.

Orsaken hwarföre man altid har sedt så mycket wackert folck på denna beklagelige och olyckssamma wägen / är denne. at hin onde sielf altid der vppå har warit den främste.

Så hel och hållen som han nu diefwul är / har han doch / jag wet icke hwad särdeles hos sig / som qwinfolcken behagar / när han påtager sig skien af andacht; hwad ock himmel och jord kunna hafwa der på at tala / måste de doch honom efterlöpa.

Och när nu Qwinnan således är förledd blefwen / så har hon också något särdeles der wid / som mannen behärar. Hwar och en giör det / som fordom den förste menniskian giorde; de som klokast äro / förmå ei vndwika qwinnans råd.

Och när först de kloke begynna på at farq wilse / och löpa til för-

dårf-

därwet/ tå finnes ingen blinder eller toker/ som icke följer dem/ och det för klokhet håller/ dem at efterfölja/ och med dem at förgås.

Man ser/ at widtbelägne folck löpa här til sig hastandes til denna farliga wägen/ at gå dijt andras exempel och skenhelighet dem drager. Wåra siälar äro/ den ene wid den andra med wisse osynlige kädior sammanhäftade; och tädan kommer/ at ormens förgift sig in i hiertat sinyger/ at det hwarken kan ses eller hindras/ förandes ändteligen öfwer alt med sig förrotnelse och döden.

Alle dylike nyje sätt at blifwa salig/ äro des påfund/ som giärna wille/ at ock de belige måtte blifwa förtappade. Wägen behagar wäl: men hans ytterste drager til döden.

Den

Den 7. Regel.

Den Ogudachtige skal hafwa Frågan i sina tanckar. *Sap.* 1: *v.* 9. *Vers. Vulgata.*

Utläggning.

Huruwäl de ogudachtige / menniskiorna fruchta / fruchta de doch likwäl icke Gud / altså när de något twifwelsmål om Religionens hemligheter hafwa at framställa / förebringa de det hos sig sielfwa: De utforska hemligen sit egit förstånd / och fråga dy / hwaraf han hår fått weta / at werlden blifwit giord af en Skapare / och at efter döden blifwer en dom / et tilkommande lif / et helfwete och en ewighet / ꝛc.

Betrachtelse.

DE små och ringa frågor uti werldzliga wisheten gå icke långt ifrån de swåra och höga frågor. Dy genom dem lärer man ganska snarliga / at blifwa måstare i all ogudachtighet / och at dristeligen / så för sig sielf / som för sina lärjungar / förargeliga och emot

GUDz

GUDz ewiga sanning löpande twifwelsmål framställa.

En Manicheer som frågar sin gode wän / om GUD har skapat myggarna / tör wäl snart nog fråga / om ock GUD har skapat menniskiorna?

En Fredrich / som tilspör sina lärda män och Philosopher wid sit hof / om foglarna äro lefwande / kan ock snart nog ställa sigh sielf den frågan före / om också Änglarna lefwa / och om siälarna äro odödelige.

I en församling af curieust folck tyckes det wäl wara wackert / at wisa / at med en oxes eller elephantz siäl lika som med en sten beskaffat är / hwilken / när han sönderstötes / vnder det falska skeen af en unitet eller et enständigt wäsende / icke annat är än en hop sandkorn och en stoftklimp: Men när man ifrån sådane Academiske samqwäm hemkommer / händer der af /

af/ at en Democritus och Metrodorus vti sin enamnet/ sit sinne högre frägor föreställer/ sökiandes at bewisa/ at de store ting på jorden/ ja ock de i himmelen/ som menniskiorna likwäl så högeligen fruchta före/ icke äro store kroppar/ icke store andar/ eller store gudomeligheter/ utan store hopar af smått intet: Och at i hela werlden ingen annan unitet är/ än vti atomis, det är/ det lilla intet/ som til den ringhet äro bracht e/ at de icke mera kunna sönderdelas.

Förden skull haf acht om dig sielf. Ungdomen och dårskapen älska gemenligen det/ som farligit är. War wis/ och följ icke sådane mästare/ som byggia sin schola på en bredd/ der brädiupet nedan före är.

Gif dig der ifrån tilbakas så långt du kan; Och änskiönt du kunde tycka/ denna bredden wore stadig och fast nog/ så tänck doch/ at ingen/ om han icke blind är/ sig

giärna på sådan ort uppehåller/ hwareſt allenaſt en wäderpuſt behöfwes/ at brådſtörta honom i afgrunden.

Det är ſant/ at de ſom leda andra uti ſlika fahror/ när de offentligen förklara ſig/ de tå ſådana ord och termer bruka/ ſom äro lika ſom utletade och tienlige färgor/ at afmåla oſkyldigheten och ſanningen öfwer en husport/ der de doch icke wiſtas inne; Deßas Philoſophie är alzintet bättre.

Til at wara en wis och oförfärad Philoſophus, eller åtminſtone/ at icke wara laſtwärd/ är icke nog/ rätteligen at tala/ och ſå/ at man alzintet der af kan beſkylla; Utan hufwud-puncten är/ at ſå laga/ at wåra goda och oſtraffeliga Läreſtycken icke gifwa androm orſak at tro/ det ſkulle wåra tanckar der wid alzintet däga.

Det förhåller ſig med wetenſkaperna lika ſom med orden: De farliga-

ligaste liuda tuchtigast och ährbarast / när vnder denna täckelsen af wishet och ärharhet / de finnas wara aldrabeqwämligast at bringa fördärfwelsen in vti hiertat / och komma det at förstå / at man wäl många ting ännu kan tänckia / skiönt Läremästaren dem icke tör vttala.

Slå fördenskul vr sinnet den nygirighet / at wilja weta wägen til dit egit fördärf; Och gack icke i scholan til at lära förgäs / eller at lära förgiäta det / som du har wetat ifrån tin späda barndom. Sträfwa snarare efter den lyckan at bära det aldraklaraste kiänneteckn af en rättskaffens siäl och wäl vpfostradt sinne / som är / at icke hafwa behag til någon annan lära / än den som tienar rätteligen at kiänna GUD / och hielper til / honom at älska.

Den 8. Regel.

Enom Dåre behagar hans Sed wäl: Men den der Råd lyder / han är wis. *Prov.* 12: 15.

Utläggning.

En fåkunnig menniſkia håller före / at hennes maneer och kynne mycket godt är / och wil derföre icke någon annan domare hafwa än ſig ſielf. Men en wiſer tror icke wäl ſit egit omdömme; Utan ſåſom han det / ſom han bör tro / af den Chriſteliga kyrckians underwiſning lärer / ſå lärer han ſammaledes dety hwad han wid alla tilfällen bör göra / af ſina wänners råd.

Betrachtelſe.

Uti det mörcker / hwar med wi äre omkringwärfde / äro icke flera än de twenne obedrägelige liuſ / på dem wi kunne tryggia oſſ / och dem ſäkert följa.

De aldraklokaſte ſinnen hafwa förwillat ſig / tå de ſig ſielfwa efterfölgt: Der emot de aldra enfal-

digste och ringaste hafwa icke felat / när de efterfölgt den Christeliga kyrckian.

Om man åtlyder sin egen klokhet / churu wplyst hon ock wara må / är man ofta icke lyckelig i sit förehafwande: Der emot är man likwäl at berömmas / när man sina wänners råd åtlyder.

Dy lyckan kan wäl hindra fortgången af wåra wisligen och med råd anstälte giärningar / men hon kan icke beröfwa oß den heder / som oß der af tilkommer.

Då har ens anslag nogsamt för sig gått / när man der af det beröm sig förwerfwar / at man förnuftteligen har handlat; och winner det hederliga namn / at man är wis och beskedelig.

Den 9. Regel.

Tå han smecker med sit miuka tal / tro honom intet; Ty siu styggelser äro i hans hierta. *Prov.* 26: 25.

Utläggning.

När i en stad någon fahra å färde är/ som samwetet rörer/ och et rychte löper om någon ny och smittosam lära/ så låt genom des sötma och skien dig icke bedraga. Haf et miβtroende til de ord/ som synas behaga dig/ och ån mera til den andacht som giör dig hel förvndrande. En andächtig röst/ et bleckt och nederslagit ansichte/ en slät och owanlig klädnadt/ ord fulle af hemlighet/ et besynnerligit och för alla lysande kiötz betämjande åro de aldrabeqwämligste täckelser/ at öfwerhölja helfwetis förgift/ när man bär dem med sig i allmänne sällskap/ och dem ibland nygiriga menniskior vtskiftar.

Betrachtelse.

I Ordom vrsächtade man de Christna i första församlingen/ som genom vtwärtes skien af helighet läto sig bedraga. Sammaledes kunde man wäl ån i dag vrsächta några enfaldiga qwinspersoner/ när man ser dem sig förvndra/ öfwer en skrymtares later och

och åtbörder / hwilken sig icke annorlunda teer / än en den förfalna Christendomens upprättare.

Men efter man genom sextonhundrade åhrs förfarenhet har lärdt at de förnämsta kättare och Antichristi i alla tider hafwa begynt sit förföriska lefwerne med fastande / almoso / och så andächtig bön / lika som de warit ryckte utom sig sielfwa: Altså kan intet skamligare wederfaras klokt och förståndigt folck / än når de en swärmeanda och bedragare hålla för en Prophete; och achtat denne uppenbarligen lärer emot GUds ord och kyrckia / likwäl tro at han är sänd af himmelen; endast derföre / emedan han gifwer almoso / och giör långa böner / wetandes der jämte konsten at afbilda i sit ansichte sielfwa ödmiukheten.

Tro honom icke / säger Salomon / ehwem det ock wara må / som tager sig före om Gudomeliga hem-

ligheter at tala/ skiönt wore det än en Elias/ kommen ifrån den mörkaste kula och trångaste lefwerne; Eller wore det/ som den H. Paulus säger/ en Ängel/ nederstigen ifrån himmelen; ja/ wore det ock/ som Cyprianus säger/ en Martyr/ utsträckt på hiul/som gäfwo före/at han för Christi namns bekännelse skull den aldragrymmaste och skympligaste död lede/ likwäl om han på hiulet predikade/ och gofwe tilkänna/ at han i sit sinne sådana tanckar födt/ som sträfwade emot GUDz uppenbarade ord/ och hans H. församling/så blifwer han en affälling och förkastad. Tu äst ock det samma/ om tu honom bifaller och hans lärjunge blifwer. Han blir fördömd/ skiönt han än dör en död med de Helige; och tu fördömes med i det du lyder en slikan JEsu Christi Martyr. Ty den som icke tror hwad Christi sanna Försambling tror/ han är utom henne; och

den

den som dör utom samma församlingz tahl/ skiönt ån han i en Tyrans händer dödde/ dör doch utom de utwaldas tahl; Och har ingen del i GUDz Sons utkorades del.

Med et ord/ säger den wise Konung: Anskiönt/ min Son/ syndarena gäfwo dig miölck at dricka/ så blif doch icke när dem; Ehuru söt och hwijt denne miölken wara må/ så wachta dig wäl för henne/ när hon utaf förgiftarenars hand dig warder tilbuden.

Det wore ju en förskräckelig galenskap/ at du allenast derföre/ at man rådt och warnat dig ifrån den fahrliga miölken/ wille fatta lust och åtrå henne at smaka/ ja aldeles der af dricka/ lika som wille du trotza det goda folcket/ som bedit dig hafwa der återhåll ifrån/ och sig dit fördärfweliga förehafwande emot satt.

Likwäl är detta den sällsame och obegripelige dårskap/ eller rätt at

säija den ondas list hos många menniskior/ at så snart man dem föresäger/ huruledes i somlig lära et skadeligit förgift fördoldt ligger/ och man dem wälment förmanar/ at afsäija samma lära/ och fly des lärare/ så kiänna de sig först rätt blifwa der til dragne/ och löpa det efter/ som wore det en kostelig lära och wärdbäde at weta och förswara/ lika som til at trotza den H. Anda och alla andra/ som henne förkasta och förfölja.

War du icke uti deras hop/ utan så ung tu ock wara må/ så tänck hos dig self/ at det är likwäl tid för dig at blifwa wis; Dy du häller ju för wara tid för dig/ at tala om de heligas wetenskap/ och så näl i sällskaper/ som i scholan der om din mening at yppa.

Atminstone haf anseende til den werdighet/ tin siäl äger/ som efter GUDz wishetz och helighetz belåte är skapad./ och ohelga henne icke så

skam-

skamligen/ at alla de nyheter/ som hwar och en däre dageligen upfinner och i sine samqwäm framställer/ tu antaga skulle för et Evangelium eller för en rätt werldzlig wishet.

Den 10. Regel.

Den der oströffeliga lefwer/ han lefwer säkert: Men den der wrång är på sina wägar/ han skal uppenbar warda. *Prov.* 10: 9.

Utläggning.

Den som går enfaldigt och rätt fram/ der han hafwer at wandra/ han går säkert: Men den som sin gång förställer/ och wil sina fotspår icke se låta/ han skal bli uppenbar. I det at man sin listighet döljer/ döljer man sig doch icke sielf; skrymtare och bedragare bära sit sinnes kiännemärcke uti sit ansichte. Man behöfwer allenast se på en förrådare/ så lärer man strax fatta misstroende til honom och wachta sig för honom.

Lifwet fins på rättwisanes och trohe-

tenes allmänna wägar: De krokote wägar och förtäckte gensteg föra til döden.

Betrachtelse.

Wachta dig wäl at träda på någon af desse stigar / och följ icke det sälskap / som wandra på deßa mörcka och afsöndrade wägar.

Förbanna ifrån dig all listighet / förstälning och falskhet; bär icke öfwer dit hierta något täckelse / och inweckla det icke uti sådana farliga syslor och straffbare twedrächtigheter / för hwars skul det behöfwer dölja sig.

War rätt glad / at dem ingen ting hindrar / at låta se sig; och kom ihog / at wackre och förtrefliga ting hafwa til at winna folcks sinne / och förtiena både deras pris och wänskap / intet bättre medel / än at de töras sig framwisa.

Fins någon skiönhet uti din siäl / så kan der icke wara förmycket Dag / utan war försäkrad

krad at ju mera öpenhiertad och redelig tu äst / ju mer kiärlek och wärde lärer du hafwa.

Det är sant / at tystheten wid många tilfällen nödig är / men du måste doch altid wara ypricht ig och wänlig. Du bör wäl hålla tilbakas med några tanckar / men icke der af förställa någon; det är et sätt at kunna tiga / och hemligheter hemlige hålla / utan at man enom sit hiertа stänger; At wara beskedelig / och doch icke dösig och bakhållen / någon sanning at döllja / och doch icke med lögn bemantla; at wara sina wänner trogen; och doch icke bedraga de andra / eller ock beswära sit samwete. Andteligen är det stor winning och fördehl nog i werlden / at hafwa den tancka och namn om sig / det man ingen ting talar / som bör wara hemligit / eller som falskt är.

Den II. Regel.

En wis man hafwer fruchtan och flyr det arga: Men en dåre söker fram dristeliga. *Prov.* 14: 16.

Utläggning.

Uti wida utseende tilfällen/ och uti de syslor/ som synas hafwa någon fahra med sig/ är en wis man altid fruchtsam. Han undwiker olyckan/ i det han sig ifrån den farliga genstigen wänder/ och går en wäg som längre är. Den oförståndige går fram/ och fruchtar intet: Men faller/ utan at han kan blifwa hulpen.

Betrachtelse.

Det är sant/ at när swårheter sig se låta/ och man med med friskt mod och dristighet dem öfwerwinna kan/ det är en så mycket hederligare och genare wäg är: Men den aldraskamligaste olycka bland alla olyckor är/ at fara genom förmätenhet illa.

En wis menniskia bör i slika händelser weta mer än en wäg/ eller

ock

ock thogkomma / at mera än en tid år. Man kan drunckna i dag i en bäck / der man i morgon kan ske / torrskodd kan genom gå. Och är det en wacker wetenskap til at wäl och lyckeligen kunna vtföra en sak / at man wäl wet i rättan tid at stanna och hålla stilla.

Den 12. Regel.

En Kloker giör all ting med förnuft: Men en Dåre vtsprider dårskap.
Prov. 13: 16.

Vtläggning.

DEn förnämste lag / som den naturlige / så wäl som den öfwernaturlige och Evdomlige wishet oß pålägger / är denne / at wi så of a wi någonsin kunne / med förståndige wänner skole öfwerläggia / och låte dem med sin påminnelse oß hielpa / at kunna se / hwad som bör ses i wåra giärningar och anslag. Så länge wåra begiäre ser wåra ögon hafwa richtade at syfta på wärt ändemål / se wi icke det som fölier / eller hwad som är omkring oß. Men wåre trogne och förstån-

dige

dige wånner wisa oß det samma / och der vti består deras högnödig närwarelse och deras wånskaps wigtiga tienst.

Betrachtelse.

NÅr dårskapen har tillika med högfärden fattat såte vti et stort sinne / så är det klaraste kiännetekn / at de der äro / och det wissaste förebod til denne menniskians olycka / at hon et godt råd icke mera kan hwarken begiära eller emottaga.

En wis man tager sig intet före / förr än han sina wånners mening fått weta / och har med förnuftigt och betänckſamt folck först öfwerlagt om saken. Ja/han brukar ock det / at vti de håndelser / hwarest öfwerwågande giörs behof / och om sakens hemlighet ingen fara är / om honom andra rådgifware tryta / håller han för wisare wara / at han öfwerlägger saken med en olärd och oförståndig / eller ock med en dåre / än med sig allena.

Med

Med hwem han ock tala må så har han doch någon nytta af hans samtal. Det är en galenskap / at intet wilja rådfråga annat folck än dem som äro af stort förstånd och af mycket anseende. En klok menniskia hörer ock hwad de ringaste af gemene man säija; Och håller icke för tidspillan / at förnimma deras betänckiande i en sak af någon swårhet. Han wet medelst den aldraförvnderligaste wishetenes hemlighet / at draga vtur hwart och et deras tal / någon gnista eller liten liusstråla; och af desse små samkade gnistor / winner han sedan så stor klarhet / som honom behof giöres / sit anslag wäl at fullföra.

Altid är man wis / när man andras rådhörer: Men icke altid wis / när man dem följer. At följa dem / och icke öfwerwäga hwar til de tiena / är icke at betiena sig der af / vtan at saldeles ätlyda honom / och giöra sig obetänckesamt til des träl / som dem har gifwit. De

De swaga sinnens gemena olycka är / at når de genom lyckan upphögde / och uti stor myndighet försatte blifwa / at de gemenligen genom andras råd på fall komma. Myckenheten af rådgifware hos de swage och blinde härskaper giör äfwen det / hwad myckenhet af läkiare hos den siuke rike giör.

De med hwilka du din sak öfwerlägger / må nu synas wara så trogne wänner som de någonsin wilja / så haf likwäl omsorg / at du må deras hierta upplysa / når de med dig tala; och du må deras tanckar utgrunda. Oy / bättre Gud! huru många elaka råds säljare fiñas omkring en menniskia / som har medel dem at betala? Och huru många giärningar äro företagne blefne / genom slika råd de der giordt rådgifwaren rik / men honom som råden följde bracht til undergång.

En wis mans sedwänja / eller ock hufwud-Regel är / at når man ho-

nom

nom en mening förebringar / han den hörer / och såsom en wän höfligen vptager / såsom en domare skärskådar; och såsom en herre i werket ställer.

När han giör hwad man honom tilrådt hafwer / följer han doch icke en annans mening / vtan sin egen.

Et godt råd hörer icke honom til som det genom sin slughet vpfinner och framställer: Vtan honom som det rätteligen öfwerwägar / och med förstånd anammar.

Med et ord / en af en klok och förfaren statsmans oförbryteligaste Reglor är / at han sig med andra om sina ärender / och om det slut / som han har fattat befrågar; Och ställer sig det wist före / at vti slike tilfällen / den aldramäst vplyste menniskia i werlden blifwer bliud / så snart hon allena är.

En fåwitsk ser alzintet / emedan han tror / det han ser alt när han sig sielf anser: En Dåres wäg

är

är rätt i hans ögon: Men den der wis är/ han hörer råd.

Den 13. Regel.

Den et hårdt hierta hafwer/ skal falla i Olyckan *Prov.* 24: 17.

Utläggning.

Den som hafwer en hård och oböjelig siäl/ och håller enständigt på det/ som honom i sinnet faller/ ståendes mot andras råd och wilja/ och låter hwarken intala sig med skiäl och underwisning; eller beweka sig genom tårar/ ei eller skräckia sig genom hot och fahra/ han lärer falla i olycka/ och många der uti med sig draga.

Det aldrawärsta är/ at en sådan egensinnig menniskia sig inbillar wara wis/ och tror/ at det är opbyggia det allmänna bästa och fullgiöra sit samwete/ när han häldre wil låta altsammans gå i grund/ än et ord af det/ som skrifwit är/ utplåna; eller ifrån enwist och egensinnigt slut/ som han hafwer giordt/ i någon måtto afwika.

Be-

Betrachtelse.

Utan all twifwel / bör ständachtigheten / ibland det menniskeliga sinnets förnämsta och berömligaste fulkomligheter räknas; Men des namn och färgor tiena ofta til at skyla wår naturliga hårdhet; och at bringa detta felet / ibland dygders och Heroiska qualiteters antahl.

Den sanna ständachtigheten består icke der uti / at wi fast och stadigt wilja / hwad wi en gång wäl och wisligen slutit hafwe: Utan hon består der uti / at wi altid wilje det / som förnuftet och rättwisan hafwa wilja.

Många anslag äro den ene dagen gode / men icke den andra; och kan lätteligen hända / at det i dag wore en dårskap at werckställa / hwad man i går wisligen öfwerlagt och slutit.

En wis menniskia är ständachtig och fast: Des siäl är odödelig

och

och oförånderlig/ men des beslut icke så. Ty såsom desse äro bundne til tidens/ och lyckans omständigheter/ så böra de ock förandras/ alt efter som rörelserne och omskiftningarna här i werlden förtaga dem sin tilbörliga likformighet med förnuftet.

En solwisares styls plicht och fullkomlighet är det/ at hon altid orörlig blifwer/ och rummet icke ombyter: Men det wore ju ett stort olag och fel/ om sammaledes skuggan der stanna och orörlig blifwa skulle.

Det är sant/ at wårt förnufti heder och förmån icke öfwergår andra jordiska ting/ widare/ än at det stadighet och odödelighet äger: Men det skulle doch wyhöra at wara förnuft/ och wara GUDz wishetz samt odödelighetz lefwande beläte/ om des anslag wore orörlige och oförånderlige.

Jag har det sagt/ jag har det

beslutit / det måste skie / ehwad också der af må komma. Si / sådane ord gifwa tilkänna GUDz wishet; Men Anglarnas synd och menniskians fåkunnighet.

Ibland de aldraförsta narrar åro ock några medelmåttige sinnen / hwilka at de må synas store / göra sig upblåste / menandes de åro då de högste sinnen lika / och kunna för hieltar och oöfwerwinnelige skattas / när de ingen bön eller öfwertalan hos sig rum finna låta.

Wid hwarje nytt tilfälle / som oss kan förekomma / böre wi å nyo beseswåra Resolutioner, eller beslut; och öfwerläggia / om wisheten oss icke gifwer der wid någon ny befalning / och om uti wår wilja intet bör förandras.

Kan skie wi undfå af denna wisheten ny befalning / när wi för wåra fötter se liggandes! en hop folck med deras bön och anjökning / och en myckenhet af

ny-

nye tårar / som böra röra och beweka et menniskeligit hierta.

Medynkan vphäfwer icke ståndachtigheten och modet. Gullet ju smidigare det blifwer genom elden / ju större glantz / skiönhet och fullkomlighet har det.

Aldrig är wår ädle och odödelige siäl ädlare / sammaledes aldrig frimodigare och GUDi likare / än då hon genom et billigt medlidande är worden bewekt / och hugnar både Änglarna och Helgonen / i det at hon förlåter enom brotzligan; eller ock afstår ifrån sådant slut / hwars stränge fullbordan kunde en allmån bedröfwelse förorsaka.

Den heder at wara ståndachtig är oß tämmeligen dyr; och för föga annat än för en olycka at räkna / om han oß det namnet förwärfwar / at wi äre härde och obarmhertige.

Den

Den Tredie Artikel.

Reglor/ huru Hiertat/ och Affecterne sig skola förhålla.

Den 1. Regel.

Haf dina Tanckar uti GUDz Bud/ han skal gifwa dig et fast hiertа. Syr. 6: 37.

Utläggning.

DEn bäste Regel/ som du någonsin kan i acht taga/ i anseende til dit hiertа och dina Affecter/ är denne/ at du hafwer GUD för ögon/ winläggiandes dig/ at weta hans wilja/ och der efter en trogen och oförbrytelig hörsamhet at bewisa. Då lärer GUD gifwa dig et hiertа til skiäncks/ som hans härlighet och allmacht likformigt är/ som lika som Salomons hiertа/ genom frimodighet/

och himmelsk kiärlek sig warder sträckiandes widt vt om werldenes haf/ hafwandes oändeligheten för sit kiännemärke.

Betrachtelse.

Vt ibland de skamligaste/ och oanständigaste fehl/ som oß af naturen påkomma kan/ är det/ at hafwa et nedrigit eller gement hierta.

De/ som det hafwa/ äro rätt föracht wärdige/ än skiönt werlden dem tilbeder. Der hiertat nedrigit är/ der är ock den öfrige delen lika så/ ehurudan deras lycka ock wara må.

Efter hiertatz storhet måte wi sielfwa menniskiorna/ och här af döme wi/ at störste delen af innebyggarena i en stad/ den gemena och ringa hopen är.

De andre/ som äro öfwer dem vphögde/ äro icke så/ för deras purpur och Cronor skull; hade i werlden icke funnitz modige hiertan/ så hade ock inga Förstar warit til;

Man

Man hade icke giort werldz behärskare om hos dem icke hade warit at finna et hierta / som emot deras storlek hade swarat.

Desse menniskiors hierta är det hierta / som Gud gifwer; Denne skänck står allenast i hans händer. Se der på och sträfwa der efter; Åt minstone så winlägg dig at formera dit hierta efter hans förebild; och at i någon mätto sättia på alla dina giärningar några tekn af hans kiännemärcke / som är en stor och frimodig godhet.

War behiertad och giör alzintet / som dit samwete / eller dit goda namn kan sära: Älska heder / och tag bägge stycken af des lag i acht / nemligen / at wara oförargelig och oförsagd.

Tilstäd aldrig / at girighet / eller ock et ringa hopp må giöra tin siäl til en träl: Wtan låt din åstundan och trängtan at fullgiöra din skyldighet wara roten och begynnelsen

til dina giärningar. War ägare af din frihet/ och far efter den rätten som eljest GUDi allena tilhörer/ at ingen ting giöra af twång eller för egennyttighet skull. Blif din egen/ och war icke någon förgängelig ting widhängig/ war fri tina affecter, högt öfwer all lyckas ynnest/ och tilsäijelser och öfwer des hotelser: odfwerwinnelig af wäld och af smicran.

Men til denna sinnes stadighet lägg så mycket möjeligit är/ en naturlig sinnes sachtmodighet och liuflighet; vtan at mista något af dina krafter/ så trachta efter/ at du genom kiärlek och godhet må blifwa lika som guld/ hwilket/ oachtat det ibland metaller det aldrafastaste är/ likwäl medelst elden så smidigt blir/ at det allahanda figurer kan på sig taga.

Läga/ at hwar och en må hos dig finna en likhet af sit sinne: Men icke af sina fehl. Lämpa dig efter andras

dras böjelser / seder / meningar och handlingar / och fruchta icke / at du genom slik behagelighet skal förnedra dig. Kom ihog / at wara den ädlaste och at hafwa förnämsta hedersrummet i sällskapet / är at wara den första och hurtigaste / och både wilja och med godt maneer giöra hwad ährbarheten fordrar.

Sant är wäl / at dit sinne / så fromt det skal bära namn af en wis mans sinne / bör wara stadigt och sig altid likt / men denna berömlige likheten består der vtinnan / at man beständigt är af lika sinne med andra / och sig rättar efter det tilstånd / som man ser andras stål och sinne wara vti / wid allahanda tilfällen af detta dödeliga lifwet.

Laga at du wetst / hwad dem frögdar / hwad dem bedröfwar / och hwad dem til sinnes går; Och lät det dig sielf til sinnes gå / lika som de ting / som äro gemene eder emellan. Haf / medelst en san Sympa-

thie, kiänning af deras sinärtor/ och låt dem spörja både i tit ansichte och af dina ord/ vprichtige kiännemärcken til sådan stor modig likformighet.

Wänskaps Reglorna tag wäl och troligen i acht/och betänck/at en ädel siåls obegripelige storhet der vti består/ at hon med sin sorgfälighet och omtancka/ är närwarande chwarest den skyldigheten/ som rättwisan och wänskapen henne föreskriswer/ det kan kräfja.

Det är icke en stor dygd/ at älska de personer/ som för deras höga lycka/ eller för naturens och förståndsens skiöna förmoner skull dig behaga/ vtan det är en stor dygd at älska dem/ som dig i sanning älska/ de ware sig af hwad sinne/ eller ständ de wara måge.

Haf härvtinnan Salomons sinne. Det hwad man i synnerhet i hans förhållande förvndrar/ är at de store och förnäme wänskaper/ som

som han med så många Konungar och Förstar i werlden vpráttat hade / honom icke hindrade at hafwa en innerlig kiärlek til sina hoffbetiente / ja / til de aldraringaste tienare / som arbetade i hans hus / och kiände dem som honom ålskade.

Han trodde / at tienarenars trohet och kiärlek icke kunde rätteligen wedergiållas / vtan genom deras Herras åter kiärlek emot dem; och at den ringaste vndersåtarens hierta / när det sin Konung redeligen och vtan egennyttighet ålskar / icke mindre wäger ån en Konungs hierta.

Han ansåg sig lika som wore han deras Fader; Och en af de wackraste hans wishetz och trohetz giärningar war detta / at han så lagade / at ingen hos honom mände i tienst inträda eller der förblifwa / som icke war trogen / och ingen der vtur träda / som icke war rik blifwen.

Deras lycka och wälfärd räknade han ibland sina egna angelägen-

heter/ och förmärckte sielf/ at hans lycksalighet wände åter at behaga honom/ när han säg någon af sit husfolck/ som icke tycktes hafwa åfwen wäl dehl der vti/ vtan i sit ansichte bar märcke af bedröfwelse och misznöije.

Låt fördenskull ock du vti dit embetes förrättning wara den förnämste din angelägenhet/ at försäkra dig om deras goda wilja/ och at förtiena at blifwa älskad af dem som stå vnder din lydno.

Ehwad namn af Förste/ Herre/ eller Öfwerhet det wara må/ som du bär vti et land eller stad/ så tro fritt/ at du intet wälde äger/ ei eller kan blifwa rådandes öfwer någon ting/ förr än du först råder öfwer folcks hiertan.

Men til at blifwa älskad af folcket så märck/ at detta den förste Reglan är/ at när man dem älskar/ man intet annat älskar än deras personer/ och at genom godhet emot

dem/

dem / man icke annat söker ån det nöije / at giöra sig dem förbundna vtan egennyttighet ; och den heder / vprichtigt och vtan hopp om återwinning / dem at älska.

Det är et elackt handtwerck at läßa älska / och på denna werldenes skådeplatz / genom Comœdiantisk höflighet och löften / agera en wäns person / man lärer der igenom icke annat / ån sig sielf beswika och förråda.

Vti den konsten / at winna hiertan / är denna en stor hemlighet / at man älskar fritt och naturligen / vtan konst / sielf vtan afseende / och om jag så sätja må / vtan dygd. Kiärleken är då mycket mächtigare öfwer andra menniskiors wilja / jänwäl dygdigare och mera förwrdran wärd / när den synes / lika som vtan afseende på dygden / sielfkräfjandes och afegit bewåg / giöra det goda han giör.

Ty ock Guds kiärlek war icke ful-

komlig / förr ån han deras natur / som han älskade / hade på sig tagit.

För det öfriga låt mildheten aldrig wara dig ifrånskild / vtan låt henne hafwa rum i alla tina anslag.

War sträng i ord och giärningar / när så behöfwes / men haf då en annan tunga och andra händer / än dina egna. Dina händer bruka icke / vtan då nåde skal vtdelas; din tunga låt dig til annat icke tiena / än at der med fälla kiärlige och milde domar.

Hålt den icke för owänner / som låta sig hierteligen wara okiärdt / at de brutit dig emot; och är det nödigt at straffa en brotzlig / så gif honom / om möjeligit är / icke tid och rådrum / at ångra sig in för dig / och taga tilflycht til din godhet. Dy om hans tårar och ånger dig förekomma / så tro man frätt / at du har förlorat din rätt / at wredgas; Och sök då at giöra / som alla Konungars och Domares HErre giör / den der icke

kan

kan straffa syndarena / för utan när de äro högfärdige / och den der icke giör någons straff ewigt warande för annat / än at de sin ondsko ewigt kiär hålla.

Den 2. Regel.

Bewara dit Hierta med all flit / dy der utaf går Lifwet. *Prov.* 4: 23.

Utläggning.

Wät din största omsorg / och förnämsta angelägenhet wara / at förwara dit hierta; dy sådant är första kiällan til lifwet.

När hiertat är i oordning / måste det öfriga af kroppen wara lika så; och kan ingen ting på dig sielf / eller i dit hus kallas lyckligt / så länge dit hierta det icke är.

Råd öfwer dina affecter och dina begiärelser; efterfölg dem icke; haf miß-tanckar om tin egen wilja, dy hon är din fiende och söker genom sin otåliga åträ och oordenteliga benägenhet icke annat än at upwäckla hos dig inwärtes krig / och at se der af din skam / förtwiflan och sielfwa döden.

Alt detta hålt i band och boijor/ och anse dem såsom vproriske fångar/ som dit förnufftz styrelse blifwit anförtrodde.

Betrachtelse.

Affecter och böijelser äro et ganska wisligit naturens påfund/ hwilken medelst dem har welat menniskian förse med särdeles stora krafter vti de tilfällen/ då hon med efftertryck bör handla/ antingen at afböija något ondt och farligit/ eller ock at winna något godt/ som mödosamt kan wara/ at erhålla.

När denna osynliga elden i menniskians ådrar är itänd blefwen/ så förmår menniskian mer än eljest för sig allena/ och giör då nästan alzintet/ som icke synes wara vnderfamt.

Vtur hennes heta blod vtgå/ jag wet intet hwad för gnistor/ och skarpa eldzlågor/ de der lika som nålsvddar sig in i hiertat trängia/ hwilka igenom sina oförmodeliga rörelser

ser det drifwa / at taga sig åfwentyrlige ting före. Menniskian löper fort der fahrligheten henne förer / finnandes ingen ting swårt eller oöfwerwinneligit / troendes at ingen ting så starckt och mächtigt är / som den elden / hwar af hon sig vptänd kiäner.

Det wärsta är / at desse vtt menniskian innesluta krafter / menniskian sielf emot äro. Dy de äro icke annorlunda än et vproriskt och grymt husfolck; om man dem icke stadigt fängzlade håller är man förlorad: Och om de icke äro sine trälar / måste man owniwkeligen bliswa dem til offer.

Desse böjelser / som den ewige wisheten har plantat vti menniskians hierta / äro et leijon / eller kostbare hästar lika / spänte för en segerwinnares wagn.

När nu wår siäl / fri för laster och egennyttighet / såsom en Herre öfwer sina begiärelser / och som et

belåte af Gudz Höghet och Majestät/ på sådan wagn sitter/ dragen af dessa stålte diur/ och förd af dem til ewig heder och odödelighet/ så är vti hela naturen intet spectakel härligare/ eller wärdigare/ af Änglarna sielf at blifwa åskådat och förvndrat.

Men händer det vnder warande triumph/ at desse Hästar sönderbryta betzlet/ eller ryckia tygelen vtur deras Herrars hand/ så kan aldrig något olyckligare och förfärligare sedt warda. De släpa med sig hela triumphen vti afgrunden: och är denne segerwinnaren/ hwilken folket med förvndran åskådade/ då icke annat än en spelbåll för en hop furier/ och et ynckeligt exempel både af menniskians swage dygder/ och af des fåfänge höghet.

Wåra böijelser äro af Gud: men öfwerträdelsen/ som der til kommer/ af första menniskians synd.

Wercket war heligt och rent/ när

när det vtur Skaparens händer kom: men helfwetis elden har slagit der vti / och wåra tårar hafwa icke förmått den at vtsläckia / uhuruwäl wi ifrån des första i tändning begynt dem at begråta. Detta onda har redan warat nästan i 6000. åhr / och warar ännu dageligen; och der af härröret all den olycka / som oß någonsin tilstöter.

Wår siäl / ifrån himmelen nederkommen / ingår i et hus som är vpbygdt af jord / en kropp / som består af en fördårfwad materia / af träck / som är full med syndenes och dödsens vddar.

Dunsterne af denna fördårfwelsen giöra vti oß et mörckt och stormwäckande moln / som med försträckelse och mörcker oß betäcker,

Wåra böjelser och affecter / när de vti detta moln sig inweckla / blifwa de lika som itände / och fara åter der vr / såsom liungeld och wäderwirflar. Denne oroligе el-

den

den drifwer det sinnet/ som man imaginationen kallar/på sida; den således rörde och i oro brachte imaginationen tager wåldsamt med sig siälenes wilja och tanckar.

Den oödelige siälen följer sedan denna rörelsen efter/ och går dijt der bränan och häftigheten henne ledsagar. Hon sätter sig wissa ting före/ och fattar med tilbundne ögon obetänckte meningar/ dårachtigt och bedrägeligt hopp/ samt häftig och ostyrig åtrå. Hon löper och stupar/ och wänder i sit stupande icke åter/ förr än hon har hunnit til sin olycka/ och i syndenes och tårars afgrund nedsuncken är.

Det wärsta här wid är/ at när hon sitter der fast vti/ blyjes hon at åter draga sig der vtur; hon har råkat der in af fåkunnighet/ blifwer ock der vti af stolthet qwar. Hon är öfwerhölgd med mörcker/ vpfyld med willfarelse/ nedersänckt i träcken/ beswärat med boijor/hängian-

giandes genom sin egensinnighet ännu wid sina owanor och oförstånd / och är för himelen et mächta bedröfligit spectakel / som detta GUDz beläte vti et så beklageligit tilstånd icke kan vtan medynckan anse.

Vti oskyldighetenes ständ vphäfde sig affecterne icke vtan efter förnuftetz befalning. Sammaledes i wishetenes och den Christeliga helighetenes ständ vphäfwa de samme sig icke vtan vnder förnuftet: Men i den egenwilliga frihetenes ständ / der stiga de jämwäl långt öfwer förnuftet.

Detta wädermolnet öfwertäcker hela menniskian / och sträcker sit stormande och mörcker vp til den aldraöfwersta högden.

Affecterne äro starcke / men du äst äfwen så starck; ja mycket starckare än de. Jag kan åt minstone om en wis menniskia och alla höga personer säija / at de emot dessa hus-

fien-

fiender tre mächtige hielpmedel och genom skaparens nåde helgade fördelar hos sig sielfwe hafwa/ nemligen/ et godt naturligit lynne/ et godt mod/ och wishet.

Den 3. Regel.

Jag hafwer fått en god Siäl; och wärte til en obesmittad kropp. *Sap.* 8: 19/ 20.

Utläggning.

JAg hafwer/ säger Salomon, alt ifrån min ungdom funnit hos mig goda gåfwor af en förträffelig natur. Icke äro de fruchten af mit arbete/ icke heller lyckans skiänck/ GUD/ som styrer hela wår födelse och har wårt lif i sina händer/ han har mig dem gifwit. De äro hans händers werck/ och hans kiärleks gåfwa/ som äldre är än jag sielfwer.

Betrachtelse.

DEt godt och förträfligt naturligit lynne är icke annat/ än en ädel siäls skiönhet och fulkomlighet/

het / som tillika är affecterne meddelt blifwen.

Såsom detta slagz stålar alt ifrån födelsen / sin ädelhet och höghet äga så hafwa de också den kraft / när de vti en menniskelig kropp inkomma / at de hielpa naturen giöra et godt temperament. De äro ock de samme / som medelst sin kraftz och angenämhetz intryckiande / formera imaginationen / och på de så kallade organa sättia lika som sin stämpel och kiännemärcke.

De vtsprida sina egenskaper vtom sig sielfwa / och blanda så mycket de kunna / af sin himmelska eld och böjelser ibland blodet och den fördärfwade kroppens böjelser; Och genom denna lycklige beblandelsen förswaga de giftet af fördärfwelsen / och den medfödde siukdomens dödeliga wåldsamhet / som de der finna.

Desse rena himmels-teckn hafwa sina influencer, som lönligen smyga sig in ibland begiärelsens lågor /

gor/ och temperera der/ hwad som i deras bråna är alt förhäftigt/ och i deras rörelser alt föromätteligt.

Man ser hos åtskilliga personer sådan måttlighet och renhet/ så at man skulle tro/ der wore icke en fläck mera af arfsynden wppå dem. I deras affecter synes intet som icke wackert är/ intet som icke med förnuftet samman stämma tyckes och des andelige böjelser likt är.

Detta kommer deraf/ at denne höga andan/ efter den fördehl som alla fullkomlige warelser äga/ har en hemlig kraft (hwar af den/ som i magneten finnes/ allenast en skugga är) til at lyfta wp ifrån jorden alt/ hwad han rörer/ och draga det til sin polum.

Affecterna/ när de igenom en ädel siäls dygd rörde blifwa/ wända de sig til himmelen/ och sträfwa efter intet mer än et wackert och berömligit ändamål. En wis menniskias anda är starck/ dy wti henne

ne är intet / som skulle sättia sig emot des vplyftning / och henne förwägra at följa.

Den 4. Regel.

En tålig man är bättre än en starck och den som råder sit sinne / är bättre än en / som Städer winner.
Prov. 16: 32.

Vtläggning.

Wil at bliswa Herre öfwer sina lustar och begiärelser / så är nog / at man hafwer mod / och älskar den sanna åhran.

Modet begriper vti sig twenne dygder / starkhet och tålamod. Desse äro lika som twenne delar / hwar af hon består / och hwar igenom hon ifrån andra wår naturs fullkomligheter skiljes.

Genom starkheten giöre wi / andra menniskior samt wåra vtwärtes fiender motstånd: Genom tålamod / wåra affecter och inwärtes fiender.

De som winna seger öfwer menniskior / bliswa högtachtade och krönte här på jorden; men de åter i himmelen / som öfwerwinna sig sielfwa; Hwareft för dem war-

warda tilredde Triumpher och oförwanskelige Cronor.

De förras starckhet giäller mycket/ och förtienar icke obilligt den heder/ som hon här i werlden har. De senares tålamod/ skiönt werlden det mindre skattar/ giäller doch mera. Hon är den aldranödwändigste dygd/ och bör fördenskul aldramäst heder winna.

Den ena/ så wäl som den andra/ har altid haft det främsta stället/ ibland de moraliske dygder/ och äro de/ de samme/ som hafwa gifwit Constantiner och Caroler det tilnamnet/ de store; samt kommit hieltarna i gamla tider/ at bliswa dyrkade. Men skulle du icke kunna ernå mer än en af dem/ så ytwälg den/ som wise män hafwa gifwit förträdet; och ibland dina Reglor optag jämwäl de orden/ som man på några wise Förstars krigsfahnor har sedt stå skrefne; hwilka ord också alle högt yplyste sinnen finna/ lika som et täncke-språk/ som naturen för dem har ytwaldt/ wara i sina hiertan ingrafne: **En tålig man är bättre än en starck; och den som råder sit sinne/ är bättre än en/ som städer winner.**

Be

Betrachtelse.

MAn frågar hwad modet är/ hwar och en swarar det som honom tyckes. Det är lätt sig der vti at bedraga/ och taga vtwärtes skienet för sielfwa sanningen.

Många giöra orätt at de det räkna ibland febrer och den fördärfwade naturens hetzigheter; och tro at det icke annat är än gallans bråna/ som oförmodeligen itändes/ då henne något wredes tilfälle förekommer den ock imagination vphetzar och kroppens wätskor i oordning bringar/ så at förnuftet kastas öfwer ända och menniskian således oförsichteligen råkar i fara.

Modet är icke ibland affecternas tahl; vtan det är deras Herre. Naturen räknar det wäl ibland dem/ men icke som en miszgiärningzman ibland sina stallbröder/ vtan som en segerwinnare ibland sina fängna trälar/ til at hålla dem i

lyd-

lydno/ och drifwa dem strängeliga til sit arbete. Dessas eld är åtskillig ifrån modets eld: Doch är den förre hel dåglig/ den senare at tiena.

Några hafwa sig inbillat/ at det/ som wi et rätt mod kalla/ wore en wiß krigz Ängel/ som under warande träffning förenar sig med hieltarnas siålar/ och der frambringar de undergiärningar/ som wi stundom med en stor förundran anse.

Andre säija åter/ det wara allenast en ingifwelse eller inblåsning af denna Ängelen/ som upfriskar soldaternas hiertan/ och gifwer krigzhärarna deras rörelse.

De klokaste hafwa mycket wisligen sagt/ det wara en andelig låga/ af Skaparen uptänd i den yppersta delen af wår siäl/ lika som en stiernа uppå högsta stället af himmelens fäste. En låga/ som wore stilla/ jämn/ högtstigande/ oförderfwelig klarbrinnande/ ren och

sig

sig sielf förökande / altid fasthängi-
ande wid himmelen / och altid syßel-
satt på jorden / genom de influen-
cers ovtöseliga vtlopp / som til folc-
kens både lifz och rolighetz vnder-
hållande äro nödige.

Men hwad ock det som man mo-
det kallar / wara må / så tro icke / at /
om du wil hafwa namn af en mo-
dig man / du förplichtad är at gripa
til wapn / och gifwa dig åstad / at sö-
kia fienden i långt belägne länder.
Blif der du äst / och bekriga dina af-
fecter / så åstu tapprare / säger Sa-
lomo / än de som swärd draga.

När du den oförrätt som dig
sked är förlåter / och med et stormo-
digt tålamod / föracht och försmä-
delse / lider / så åstu bättre än en
soldat / som sin hämn söker: och är
det dig en större heder / at dämpa
din wrede / och at hålla tilbakas de
tanckar / som med smickran dig til
synden reta / än at slå en här vr
fältet / och intaga fasta städer.

Din storhet och heder består icke der vti/ at du kommer andra til at förnedra sig in för dig: Vtan at wara stor vti dig sielf/ och at din upphöijelse af andras fall och olycka icke sit vrsprung hafwer.

När du öfwerwinner din oordenteliga otälighet/ och står emot de rörelser som dig til skamliga och förbudna giärningar drifwa/ så giör du din dygd och wärdighet mer och mer wäxande: Men när du vtwärtes fiender ofwerwinner/ då är alzintet vti dig/ som tilökning tager. Nederlaget af des här förringar wäl talet på manskapet/ men giör din kropp icke den ringesta mon högre/ ei eller dit sinne den ringesta grad fullkomligare.

Med et ord/ Hålt tålamod i wärde. Doch säger jag icke/ at du starckheten förachta skal/ skönt den icke så mycket giäller/ som det segersamme tålamodet; Dy jag tilstår/ at hon mycket förmår och för-

tie-

tienar den förvndran / som man i alla tider för henne burit. Men jag lägger det der til / at de bägge / til at wara fullkomlig / icke böra ifrå hwar annan åtskiljas: Dy de äro de twenne dehlar / hwar af modet består; Twenne halfwor af et helt / som nödwändigt blifwer förswagat och förklenat / när det åtskiljes.

Ingen rätt tapperhet / ingen ädelhet och höghet kan wara vti en siäl / der desse bägge dygder icke äro tilsamman. Deras förening har allena macht / at vphöija menniskian til den högsta grad af heroisk ähra / och gifwa hennes giärningar det gudoms skeen / som förblindar werldenes ögon / och twingar rychtet / der om at tala för alt folck / och i alla tider.

Det är sant / at det en oförlikneelig ting är / som med rätt berömmes och af folcket förvndrat warder / at se hwad modet vti en Förste werckar / som drefwen af den-

na himmelska elden/ går i et fältslag hastigt genom alla dödsens grymma pilar / och springer öfwer en nedertagd krigzhär/ efter segren / som honom kallar och leder.

Sammaledes är ock sant/ at detta et ännu rarare och allmän förwndran wärdigare spectakel är / at se en annan Förste/ som mitt ibland sina Triumpher och segersamma Wapns framgång ; mitt ibland det menniskeliga lefwernes lycksaligheter / wet förachta hwad han äger / och giswer ögonskienligen genom sin beskedelighet och uprichtiga wandel tilkiänna/ at han wille heldre förlora alt detta/ förlora alla Konungariken/ ja hela werlden/ om han den i wäld hade/ än at begå en orättwis handel.

Men at se dessa hägga underwärde dygder wara hos en person och seger-Herre förenade och sammanknippade / at öfwerwinna landetz uppenbara fiender och tillika sig

sielf;

sielf; at tilwära i wishet och foglighet/ medelst kiämpningar: i godhet medelst segerwinningar; At intaga städer och der hos winna folckens hiertan: at wara högsta fruchtan och tillika högsta älskan wärd/ det är/ vtan twifwel det aldrallufwesta och skiönesta vnder himmelen. Jag wet icke/ om de gamle en sådan med sina ögon sedt hafwa/ men det wet jag/ at wära efterkommande lära få se honom i wär tidz Historier och Chrönikor.

Alle meningar om det sanna modet äro begrepne i dessa få ord: Heldre dö/ än fruchta för menniskior och fly för en krigzmacht; men heldre dö än at icke fly för de faror/ som hota samwetet/ eller at sättia egennyttighet och egenkiärlek/ eller annan skiändelig affect fram för sin plicht och trohet.

Åstu nu icke af det ståud ei eller af det sinne/ at du kan säija det första; eller ock tilbinder dig dit kall/ som är Evangelii lag vndergifwen/ at förlåta all tilfogad oförrätt; så tröst dig der med/ at en ännu mycket tapprare Förste/ än Julius Cæsar war/ och en mycket vplystare än Propheterna woro/ dig försäkrar/ at en tälig man bättre är än en starck/ och den som råder sit sinne/ är bättre än en som städer winner.

Den 5. Regel.

Wisheten är et damb vtaf GUDz kraft/ och en strima af dens almächtigas härlighet. Hon är et skien af det ewiga liuset/ och GUDz krafts obesmittade Spegel. *Sap. 7: 25/26.*

Vtläggning.

Bland GUDz fullkomligheter/ är hans oändeliga wisbet den/ som i alla ewighet honom rolig i sig sielf giör. Hon är nu det tredie medels springekälla/

la/ som GUD oß gifwer/ emot det oskick och de oroligheter/ som bo vti oß/ och at wår swaghet födas.

Denne öfwernaturlige wisheten är et damb af hans kraft/ som menniskians affecter meddelt warder/ och vtbreder sig mitt ibland deras wanart och ostyrighet/ til at bringa frid och helighet der in.

De heligas frid kommer til oß med wisheten/ och GUDz wilja är det/ at vti wår siäl icke någon orolig rörelse/ eller fläck må wara qwar/ och hon således må blifwa en spegel/ hwar vti GUD vtwärtes kan beskåda sin gudomeliga skönhet/ och kiänna sig sielf/ såsom han af ewighet kiänner sig vti ordet/ GUDz kraftz obesmittade spegel.

Betrachtelse.

EN god natur förswagar affecterna; modet dämpar dem: Men wisheten vphöjer dem/ och genom en vnderlig förwandling ombyter hon dem i dygder; hon helgar/ hwad i dem syndachtigt och GUDz nåde emot är/ vnderkufwandes dem sachteligen til lydno.

Jag wil så mycket säija: När lagen gifwer oß skaparens wilja at förstå / och twingar oß den at ätlyda / så tilfogar wisheten yti oß en benägenhet til denna skyldigheten / och ypwäcker i wårt hierta några wissa och liufliga rörelser / som oß drifwa / och giöra så mycket / at wåra affecter lika som för glädie springa efter den lyckſaligheet / som är / at giöra hwad Gud wil / och at blifwa til hans tienst och åhra brukad.

Med et ord: Lagen förbinder oß / näden hielper oß / och wisheten böijer oß / at taga Gudz bodi acht.

Så snart en menniſkia är af denna morgonrådnans strålar yplyst blefwen / finner hon sin lust och nöije / yti rättwisones öfningar.

Ehwad man henne föresätter / så snart hon det finner rättwist at giöra / så är hon ock der til benägen; Enär förnuftet befaller / så är hon för kiärlek skul lydig. Skyldigheten

heten är des lust / lydnan des frihet / och troheten des håg och sinne.

Hennes siäl wil det goda / vtan at der om betäncka sig: hon griper der til / vtan at strida mot sig sielf / och vtan någon twist med sina passioner. Desse husfiender äro dä icke mera det som de woro tilförene / vtan wisheten förwandlar hela menniskian.

Denne wise siälen giör sig stora förslag / och fullföljer dem också; Hon sträfwar efter odödelig ähra / löpandes der efter / men rörer sig doch icke; Hon går icke / vtan blifwer burin. Och det äro blodets hetzigheter och den ähregirige lustans lågor / som elest så bullersamie och oregerlige äro / som henne tiena måste för trälar / och bära henne i denna triumphen.

En triumph / hwarest man ser det / som bland alla GUDs wärck / då han werlden skapade / war det aldrastörsta / nemligen / en menni-

skia/ vti hwilken hela menniskian hielper til/ skyldigheten och dygden at älska.

GUD gifwer någrom wisheten af blåtta nåde; och andra wil han skola den sig sielf förskaffa. Många hafwa henne genom bönen förwärfwat. Et ibland de säkraste medel at bekomma henne/ är det/ at man hörer denna samma wishetens råd. Och är man då redan temligen wis/ när man dem begynner följa/ samt efter deras Läro och Reglor sig rätta.

Den 6. Regel.

Nijt och Wrede förkorta lifwet/ och Sorg giör Mannen gamlan/ förr än tid är. *Syr.* 30: 27.

Utläggning.

Wil du wärdeligen tiena GUD/ samt bewara din andacht och oskuld in til döden/ så giör det/ som de wise giöra til at bewara sin hälsa: Laga at du äger den inwärtes friden/ och låt ingen

ingen werldzlig handel / och ingen affect dig förorona. Mißtancka / wrede / hat / tiena uti menniſkian til intet annat / än at förſtöra des dygd och förkorta hennes lif. En altför ſtor omhåga uti en ſak / ſkiönt den berömlig wara kan / är likwäl icke mindre farlig / än andra oroligheter. Allt det / ſom förhäftigt rörer wårt hierta / drifwer oß til ſynd och ſläpar oß med ſig i grafwen. Intet är ödödeligt och härligt / än det / hwilket i ſig ſielf ſtilla och roligt är.

Betrachtelſe.

Wachta dig / at fatta alt för ſtort behag til något / hwad det hälſt wara må / wore det ock något af din egen plicht och ſkyldighet / och at tänckia alt för häftigt på någon ting / och med en otälig och ängzlig omhåga dig der om winläggia.

Haf en ſå ſtor beſkedlighet och ſå ſtor macht öfwer dig ſielf / at man ſäija kan / du företager dig en ſak med förſtånd / tu arbeter der uppå

med håg och lust/ och låter dig des framgång med lika nögdt sinne behaga.

Jag säger icke/ at du skalt wara vtan kiänsla: Du måste hafwa affecter/ och de böra wara brinnande/ dina håstar måste af sig sielf giärna löpa och eld hafwa: Dina rådslag böra allena wara kallsinnige/ och dit förnuft måste altid wisa sig lika nögdt. Och der vti består det menniskelige lefwernes täckhet/ at man i wåra giärningar en stormodig hitzighet/ men aldrig någon förhastning och orichtighet förspörjer.

Gud giör alt hwad en Gud giöra bör/ vtan at oroa sig. Han är såsom solen på himmelen/ altid med oändeligen många wårck sysselsatt/ men der wid altid fridsam och stilla.

War nu du/ som äst här nedre/ lika som hans skugga vppå solwisaren; Gack dit der din skyldighet dig kallar; Giör alt hwad en sådan giöra bör/ som har at föreståt et

hus/

hus / stad / land eller staten / och folcketz förrättning i en ordning håller: Men war så wis och beskedelig / så at genom din beskedelighet och stillhet / det må hafwa det ansеende / som wore du uti et roligit tilstånd / icke hafwandes något bekymmer.

Den 7. Regel.

En Dåre bewisar sina Wrede snarliga / men den der giärna Smälek fördöljer / han är wis. Prov. 12: 16.

Utläggning.

Det gemenaste menniskians fel och bräcklighet är / at hon altförsnart låter sin wrede förmärckia; Dygden nederdämpar henne / och egennyttan förer henne hemligen. Så snart wreden itändes / så skyler en statzkloker henne / men en wis man förqwäfjer och utsläcker henne i samma stund.

Betrachtelse.

Björ det som ännu bättre är; hindra / om möjeligit är / at wreden hos dig icke född

warder. Dy en olaglig wrede må wara uti din siäl / eller wisa sig i dit ansichte / så liten tid hon wil / så kan hon doch icke wistas der / at hon dig icke mycken oordning och nesa tilskyndar.

Des oförmodelige rörelser blifwa / skiönt icke för laster / doch för dina swagheter räknade; Fast än de icke giöra dig brotzlig / äro de dig likwäl oanständige; och säsom det dig tillen åhra länder / at dämpa den / så är det fast mera / at icke ens kiänna dem.

Jag wet wäl / at motstå och öfwerwinna är berömligt / men när det går der på ut / at du en skadelig affect måste motstå / och dig sielf öfwerwinna / så är det mycket berömligare / at icke ens blifwa af den anfächtad / och at ingen ting hos dig hafwa / som du behöfwer dämpa / eller bör fruchta för.

Haf en wederstyggelse för sådana triumpher / hwarest du måste sielf

sielf wara en fånge; skatta en fullkomlig hälsa för bättre/ än den kostbaraste läkedom; et tåligt och sedigt sinne för bättre/ än de forträfligaste Reglor emot otåligheten.

Åtminstone/ så märck det/ at wisheten/ som gifwer det hetziga och gallefulla folcket så många wackra lärdomar/ at styra sin wredes bråna/ så framt det wore dem möijeligit at omgiuta sin natur och aldeles ombyta sig/ hon då icke skulle råda eller säija dem mer/ än dessa ord: Giör dig annorlunda.

Den 8. Regel.

En Mans Mod vppehåller honom i hans siukdom: Men när Modet nederslagit är/ hwem kan fördraga honom. *Prov.* 18: 14.

Vtläggning.

HO kan lefwa tilsamman med den menniskia/ som altjämt är olåtig vtan sak/ och låter städse en bitter wrede betaga sig? Ja/ huru kan en sådan

dan bestå hos sig sielf / och wänja sig / at se sig vti et så nesligit tilstånd?

Det wärsta der wid är detta / at sådant hans onda / lika som alt annat ondt / som af helfwetit härrörer / icke har någon bot / så at man icke kan finna råd der emot / förr än man antingen sätter lifwet til / eller ock wänder om til honom igen / som lifwets ursprung är / och der åter en ny kropp och et nytt temperament sig iklåder.

Betrachtelse.

Bland all wrede / så är twifwels vtan för hederligit folck denna den oanständigaste och oklideligaste / som af sig sielf blifwer itånd / och fattar eld såsom et tiockt wädermoln / hwar vtur man oförmodeligen ser frambryta förskräckelig liungeld och dunder / vtan at någon det har itåndt.

Hos sådant folck / skiönt de nu äro stilla / kan man doch icke försäkra sig om ro och stilhet. Deras wredes hwila är icke annorlunda / än

än en siuk Förstes lösa sömn; hos hwilken man måste wara så mycket warsamt / tala tyst / samt gå med särdeles omtancka och fruchtan / på det man honom icke må opwäckia.

Och hafwer der hos / som en Philosophus säger / slikt illsint folck ännu denna olyckan / at ingen ting i werlden finnes / som icke för dem är fult med taggar / så at de tyckia sig blifwa stungne af alt / lika hwad det är / som rörer eller nalkas dem.

Uti de täcka höfligheter / ja i wälgiärningar och gunstbewisningar finna de något särdeles / som dem aggar. Och må du til deras behag tala / eller giöra hwad du wilt / så är det äfwen det samma / hwar af de sig finna förtretade / och hwaröfwer de sig beklaga.

Dina wördsamste ord och tienstachtighet äro gnistor / som falla på deras hitziga galla. I et ögnableck ser man dem utom sig sielfwa /

wa/ förde i et förskräckeligit raseri/ allenast derföre/ at de efter sit vnderliga tycke hafwa förmärckt vti dit tal eller i dine ögon något twetydigt/ som de icke rätteligen förstådt.

Det är sant/ at hwar och en bär sina swagheter och olyckor hos sig/ som den fördärfwade naturen på ätskilligt sätt har vtdelt: Men olycklig är den/ som denna bräcklighet fått på sin dehl; Äro de dina som du hafwer/ må du wäl gråta och fruchta.

Jag wet nogsamt/ at du slik wrede kallar en ovndwikelig händelse/ och et oboteligit fehl/ som medlidande och vrsächt förtienar. Mycket wäl/ låtom oß komma til saken sielf. I wredsame/ icke klagar man der öfwer/ at I en siukdom åren vnderkastade/ som alla menniskiors fiende är/ vtan der öfwer/ at I likwäl wiljen wistas ibland menniskior. En olycka är det/

det / at bära denna smitto innerst i sit hierta: en mißgiärning äter är det / at föra henne vti en stad och låta sig der med se ibland sällskap.

Men det som aldraminst står at vrsächta / är det / at du förer henne med dig på domstolen: wiljandes förwalta den tienst / wid hwilken du likwäl med allahanda slagz folck omgås och handla mäste.

Hwarföre skal doch samma folck förargas af dig? Hwarföre skal det dageligen en sädan skam af et menniskio-sinne förspörja; och all den oordning och fäkunnighet / som denne fäachtige och bespottelige swagheten hos dig förorsakar / så länge dit ifrande warar / ögonskienligen beskäda?

Antingen laga så at du botar dig igen / eller ock förgiöm dig. En af de gamla har rätteligen sagt / at bergzholen äro en af Skaparen tilredd boning för dem / som en sädan ostyrig och blind wrede vnderkasta-

kastade åro. Kryp du dijt in; det lårer falla dig mindre swårt / at du vti ensamheten lider dig allena / än at dit onda sig öfwer en hel stad och land vtsprider.

Lår det / som naturen dig vnderwisar och alt hederligit folck förspörjer / at ibland alla faseligaste förtretligheter / som man vtstå kan / den swåraste år / at falla androm olidelig. En Mans Mod vppehåller honom i hans siukdom: Men när Modet nederslagit år / hwem kan fördraga honom. Prov. 18: 14.

Den 9. Regel.

Far icke efter wälde när Konunge nom. Syr. 7: 4.

Vtläggning.

Tilståd icke åhregirigheten någen macht öfwer dit hierta; låt detta wådret icke drifwa dig; låt det icke brin-

bringa dig der hän / at du nesligen skulle idel tök och fåfängelighet efterlöpa / ja icke ens de sanna heders ämbeten eftersträfwa.

När den werldzlige åhran sig för dig framteer / och GUD förseyn dig den tilskickat / så tag den emot: men wil någon intala dig / at du henne sielf emot går och genom trägen ansökning / och skiäncker förekommer / så wrsächta dig / gifwandes detta ödmiuka / och der hos ädelsinta swar: at de ringaste ämbeten / när de af kiärlek bliswa enom tilbudne / äro wärde at emottagas / och böra bli emottagne; men at ock de aldrastörste äro at alt för ringa wärde / at man dem sielf skulle eftertrachta.

Gif ock detta swaret / at i afseendet til åhran / det ei annat är / än at upphöra at hafwa henne förtient / när man fordrar det som man förtient hafwer.

Betrachtelse.

Öfwergirighet anstår wisheten mycket illa; och heder ännu wärre därheten.

Astu en menniskia som kunde gifwa androm elakt exempel / och du fin-

finner vti dit giörande en oordning och förargelse/ så fly åhran och förgiöm dig. Skulle ock til åfwentyrs Förſten dig tilbiuda/ at få begiära af honom en nåde/ så bed icke/ ſom fordom den namnkunnige och dårachtige Philoſophen giorde/ at han måtte ſtiga vndan vtur ſolen för dig/ vtan bed honom/ at han wille låta dig ſittia i dit mörcker.

Anſe de åhretienſter/ ſom man dig tilbiuder och dina wänner omtala/ eller de ſom ſtoltheten bringar dig at begiära/ ſåſom din ſkam och olycka/ när du icke med wetenſkap och dygd dem kan föreſtå.

Ingen ting är för wårt förſtånd ſå omſtåndigt och ſkamligit ſom åhran/ när det henne vtan wålanſtåndighet/ och vtan förtienſt beſitter.

Äre wi i ſanning af et nedrigit gement ſinne/ ſå tienar all werldenes åhra och höghet hos oß til intet annat/ån at giöra wår ſkam ſtörre.

Wår

Wär skapnat blifwer vppå en Theater eller skådeplatz icke skiönare eller större/ vtan wår ringhet blifwer der klarare vptäckt. Cronor och Biskops hattar vphöija oß icke: Wi bära dem wäl/ men wi blifwe med den altid ringa/ så framt wi endast genom dem/ höga personer blefne äro.

Du förtörnas/ när andra bespotteligen och af giäckeri dig hedra; men i sådant owärdighetz stånd giör du orätt/ at du icke mera förtörnas/om de alfwarligen och af god mening dig åhra bewisa. Hedren som en owärdig wederfares/ gifwer icke mindre orsak til wrede/ än den som bespottare bewisa.

Ändteligen/ du som sådan äst/ tåhl icke at man dig vphöijer/ på det at de/ som se dig vti et heders ställe vpsatt/ icke mäge sätja/ som Salomo: Jag hafwer sedt det styggesta som vnder solen är/ en dåre vpsatt i hög åhra.

Den

Den 10. Regel.

Bedröfwa icke din siäl/ och plåga dig icke sielf i dit råd.

Utläggning.

Wlasta dig icke med sorg och förtret/ utan förbanna bedröfwelsen utur dit hierta. Dy hon har bracht mången menniskia om lifwet/ och tienar til intet annat/ än at gifwa de sinnerre beswärligheter här i lifwet kraft och styrckia/ och förbyta det/ som är allenast et skien och skugga af det onda/ uti et sanfärdigt och odödeligt ondt.

Betrachtelse.

Wander dig til äfwentyrs något widrigt/ så tag dit förnuft til rådz och öfwerlägg saken utan ängslan och oroligher. Låt dina tanckar dig upplysa; Men icke förtära. Låt dina beställningar sysselsätta dig: men aldrig dig bedröfwa eller i oro bringa; Dy de åro dig pålagde/ allenast at skaffa dit sinne något göra; gör icke

så

så at de må wara des straff och pläga.

När du söker at utföra dina anslag/ så anse med tålamod/ hwad som der uti kan slå fehlt/ antingen sådant af lyckan/ eller af dig sielf härröres; och tro/ at du då är wis och skickelig nog/ när du genom tijo fehl lärer en ting wäl göra och lyckeligen utföra. Förtwifla ingalunda wid sådan olycka/ utan tag något der af dig til fördehl.

Medan du dit ämbete förwaltar/ är det et trefligit medel til at slippa oro/ och hålla dina affecter i tömb och lydna/ at tu esomoftast upphäfwer dina tanckar til GUD och dig hemlig gör med honom/ medelst et oupphörligt och af ödmiuk tilförsicht härflytande samtal.

Fast än han dit tilstånd wet/ så wäl som du/ och fast än han bättre ser än du sielf det beswär/ som du äst stadder uti/ och de swärheter/ som du omwärfder med och hwilka

dig giöra rådlös/ så har han doch behag/ sådant af dig sielf at förnimma. Desse dit hiertas hemligheter åstu skyldig at vppenbara för hans kiärlek; kom fördenskul förtroligen/ honom dem at vptäckia; träd fram vtan fruchtan/ och tänck/ at vti din sofwekammar eller hwarest du allena med honom tala kan/ hans endaste omsorg är på dig allena/ at tänckia/ och at hela hans försyn och godhet på dina besynnerliga angelägenheter syftar; han är der för intet annat/ än at han dig må trösta/ och förnimma/ huru med dit hus/ dit ämbete och dit samwete tilstår/ säg honom fritt/ och vprichtigt/ hwad du der om wetst. Vptäck för honom dit hierta/ lätandes honom se den bitterhet och det bekymmer der vti du äst/ och de tanckar/ som fruchtan och bedröfwelse hos dig vpwäckt hafwa. Säg: Vide Domine, quoniam tribulor. Si min Gud/ huru

jag

jag plågad / och i smertans haf nedersänckt är! Du ser min möda; Du älskar mig; Du hörer min suckan; och jag ser min hielp på dina läppar / tala allenast och trösta mig: åtminstone försaka icke at anse mig / och at låta vtur dina ögon vtgå den kraft / som de bedröfwade vtur grafwen drar och dem åter lif och styrckio gifwer.

Han blir icke ond / at du / när slik widrighet dig tilstöter / dig begifwer til Creaturarne och söker at hämta hos dem någon tröst; men när desse hwarken förmågo / eller wilja hafwa at hielpa dig / så är det GUDz behag / at du dig til honom förfogar / och honom dina tanckar der öfwer tilkänna gifwer: och at du emellan hans armar / öfwer deras oförmögenhet / eller otacksamhet dig beklagar. Verbosi amici mei. Mina wänner / sade Hiob / hafwa ei annat än ord; men hos dig kommer jag / min Förloßare /

at förtälja dig min jämmer / och för dig wil jag ytgiuta mina tårar. Ad DEum ſtillat oculus meus. Mit öga gråter til GUD.

Han är genom ſin nåde och godhet benägen / at låta dig all ſielſ önſkelig hugſwalelſe wederfara / men han wil wara der til twungen genom dit föreſtållande / och dina böner / hwilka / ſå at ſäija honom icke lämna den friheten / at han dig något neka kan.

Den II. Regel.

Wändt bort dit anſichte ifrån en ytſmyckiad qwinna. *Syr. 5. vers vulg.*

Ytläggning.

Järleken tilſtäd icke fritt tilträde uti din ſiäl / och i dina ögon. Wändt dina ögon bordt ifrån en qwinna / ſom giärna wil behaga / och ſe icke på någon ſkönhet / ſom dig ſöker at förblända / och ſtängia ifrån det hopp / at få ſkåda en gång den ewiga och oändeliga ſkönheten.

Be-

Betrachtelse.

HVtet är så förskräckeligit / at rådas före / som behag och liusligheten hos en listig qwinna. Fruchta fördenskull för des sällskap och höflighet; fruchta för deß röst / ögon / och händer; dy intet sött / intet behageligit är hos henne / som icke är tillika dödeligit.

Hennes ingifwelser weta af alt det / som hos henne behageligit finnes / at giöra pilar och wapn.

Hwad annorstädes så godt som intet är / är vti henne en skadelig macht; det behöfwes allenast en ögnewinck / at kasta dig öfwer ända; et hår allenast at snärja dig. Sielfflychten kan dig litet bäta; dy har du först sedt henne / och wilt sedan fly / lärer du icke längt komma.

Låt hennes bedrägelige smickran icke betaga dig; hennes ord äro en drypande dagg / som ifrå hennes läppar med luft vti dit hierta faller /

men förwändes snarligen uti et förgift/ som dig dina inelfwor skal sönderslita. Des begynnelse är söt som honing/ men ändan bittrare än malört.

De ting/ som hon dig låfwar/ hafwa på hennes tunga farliga retelser. Hennes tal och åsyn hafwa wäl mycket skien/ men det är icke annat än skienet af en Comet/ som synes allenast/ at han dig olycka förebåda skal. Så snart du honom warse blifwer/ så begyn at fruchta/ och tro man fritt/ at du ock snarligen gråtandes warder.

Det som du i hennes ansichte ser/ och det dig lockar/ äro wäl strålar af den sanna solen: deras källa och wrsprung är GUDs skönhet; kasta derföre din ögon der hän/ och nalkas dijt åt: Men den ort/ som de här nedre i werlden bestråla/ är allenast det öfwersta uti en afgrund upfyld med träck/ förtwiflan och tårar. Wachta dig

wäl/

wäl / at du icke löper der vti / och den olyckelige / ödes drift / som dig til äfwentyrs dijt åt leda wil / efterföljer.

Många för dig / hafwa störtat sig der vti; och vtur diupet af denne afgrunden kommer ännu den bedröflige rösten och det jämmerlige rop / som redan i sextusende ähr låtit sig höra / vprepandes den ock i detta mähl osälle Salomons förje-ord: Allt är fäfängelighet; förbländning och förrädande; falska skiönheter / och dräpelige synder; inbillade wälluster / men fullwiß ånger i ewighet.

Skaparens wishet giorde wäl et mästerstycke / när han qwinnans förständ och skapnad tilredde; men wil man den vtan all fahra beskåda / måste man antingen den förste oskyldighetenes tid återkalla / eller ock härlighetenes och odödelighetenes dag afwachta.

Den 12. Regel.

En wis Menniſkia tager ſig wara för ſynder/ medan hon ännu ſynda kan. *Syr.* 18: 27.

Utläggning.

Ibland de wanligaſte/ och bäſta medel/ at bewara oß för oordenteliga affecter/ är arbete.

En klok menniſkia är aldrig fåfäng; har hon intet mer at förrätta/ ſå täncker hon på det ſom hon redan har giordt/ och beſkådar ſina förriga giärningar.

Betrachtelſe.

En girig är begrepen at winna ägodelar/ en åhregirig at förwärfwa ſig heder; en wiſer at förſkaffa ſig något arbete/ han ſöker at få den ena ſyſlan igenom den andra/ och at förſe ſig med omſorg och beſtällningar/ ſåſom det aldranyttigaſte och nödwändigaſte förråd här i lifwet.

Bättre året/ at ombära maten än arbete. Menniſkian ſom fattas

tas det ena eller det andra måste förgås; doch är den åtskildnaden emellan bägge/ at man genom hunger vtan skam doch swarligen dör: Men genom fåfängia nesligen/ och långsamt.

Det aldrawärsta är ännu det/ at fåfängian drager mer ondt efter sig/ än sielfwa döden; dyhon fördärfwar/ den dehlen i oß/ som eliest aldraofördärfligast och GUDi likast är.

Förståndetz treflighet/ naturens godhet/ tapperhetens kraft och samwetetz renhet hafwa en gemenskap med elden/ kunnandes de icke hålla stånd/ och wara behåldne/ vtan genom rörelse och arbete. At giöra dem orörlige/ det är vtsläckia dem. Och detta giör nu latheten: Hon förstörer medelst sin högsistraffelige hwila flere ting/ än tiden genom sit lopp och rörelse/ som alting kastar öfwer ända.

Tiden har nu i 6000. åhr intet

mehn kunnat solen tilfoga; men fåfångian skulle allenast behöfwa en dag henne at förgiöra.

Hon behöfwer icke mer/ än en timma/ ja än mindre / at giöra en siåls oskyldighet och trohet til intet/ som likwål all tyrannisk grymhet och all smickrande wällust icke hafwa i många åhr kunnat fördårfwa.

Hwila/och fåfångia är öfwer alt roten til det onda. Dödelige örter/ giftige diur/förrottning och fördårfwelse/ pestilentz och hunger taga sit vrsprung af intet annat/ än af Elementernas orörlighet och hwila.

Man finner icke synd/ oförstånd/ dårskap/ och förtwiflan någorstädes vtan hos de siålar / som annat icke hafwa at giöra/ än plåga sig sielfwa; och blifwer det der wid/ hwad en gång en wis man sade/ nemligen/ til at oändeligen och ewigt straffa en anda/ behöfwes icke annat helfwiti / än en ewig fåfångia.

Den

Den Fierde Artikel.

Reglor / huru Tungan sig förhålla skal.

Den 1. Regel.

Et miukt swar stillar wrede: Men et hårdt ord kommer harm åstad. *Prov.* 15: 1.

Utläggning.

Icke wårjan utan et sachtmodigt och ödmiukt tal kan förtaga ens annors wrede. Gemenligen om någon ropar / så rope wi der emot; och bruke skiälsord / hot / och wåldsame medel at komma dem til tysthet; och glömma wi / at wi der til allenast et godt och höfligit ord kunde behöfwa.

En mild beskedelig och wåltalig tunga år liffens trå i det hus eller sällskap der hon wistas. Hwar och en hämtar

frucht der af til tröst och läkedom/ för des bekymmer och andra inwärtes kranckheter. Hon helar alla sår/ som wår siål hafwer: Men en förmåten tunga är et swärd/ som henne sårar/ och genom sina obetänckta ord gifwer hon henne innerst i hiertat dödeliga sting.

Betrachtelse.

Intet är/ som menniſkian mera öfwar sig vti/ än tala/ och med sina wänner omgås; likwäl är intet/ hwar vti hon mindre framsteg giör/ eller mera okunnig och ofullkomelig är/ än äfwen i detta.

Alt ifrån waggan begynne wi omgås med folck/ och när wi redan 60. åhrs ålder innehafwa/ wete wi ännu icke det rätteligen at giöra. Wi tage fast genom öfning af/ och lära tilbakas/ och ju äldre wi blifwe/ ju farligare och mindre wrsächtelige äro wåra fehl.

Några giöra handwärck der af/ at vnderwisa andra/ huru de skola

med

med folck omgås; alle lära det/ men rätt få kunna det. Läromästarena tala hel wäl/men giöra ganska illa; de skrifwa förträffligen/ men rätta sin tunga icke efter sin penna; de reglor/ som de gifwa/ öfwergå deras förmågo; de kunna dem sielfwe icke efterlefwa; så at ingen konst finnes/ som flere skiöna lärdomar/ men mindre goda exempel har/ än denne/ huru man wisligen med folck skal omgås.

Kan du icke hinna til den högsta fullkomligheten/ och wara vti de stora menniskiors antahl/ som kunna betaga allas sinnen i sällskapet/ så laga doch/ at du icke åst ibland de otidiga och beswärliga/ och at man dig icke för odrägelig må hålla.

Man räknar til deras hop/ som odrägelige äro/ först det folckslag/ hwars hela wetenskap består der vti/ at de om alt/ det som i hwars

menniskias hus eller lefwerne nesligit och skamligit finnes / kunnige äro / lätandes sit omgänge och beställning gå der på vt / at de vtan återwändo der om tala / och det öfwer alt kungiöra; et folckslag / dierft at förtala / ohöfligit och oförskämdt i gienswar / och mångtaligt i orden.

Klok är du / som slika menniskiors sällskap vndflyr:

Än klokare är du / när du råkar med dem tilsamman / om du dem låter tala / och dig med dem ingalunda inlåter.

Men aldraklokast är du / om du kan bringat der hän / at de sielfwe fruchta före / at hafwa med dig något beställa / warandes således twungne / at de måste sig wisligen öfwer alt förhålla / hwarest du dem anträffar.

Ibland odrägeliga menniskior / räknar man också dem / som äro stortalare / så wäl män / som

qwin-

qwinnor / hwilka i sällskap altid och stadigt hafwa munnen öpen / och lika som fordom Philosophen Anaximenes giorde / ösa fram hela strömmar med ord / och näpligen en droppa förstånd / och sund mening.

Men war du sedigare / och bättre lärd: När du har talat / så låt ock andra tala. Gif dem rådrum / at få swara dig / och twinga dig / at tiga så länge de tala. Wis dem / at du kan tala / och tiga när dig bör / och låt ingen få tilfälle / at tänckia om dig / hwad man om bemelte Philosopho säger / at i stället för twenne öron / naturen honom gifwit trenne tungor.

Ytterligare / så höra til de odrägeligas hop de därar / som hwarken sielfwe tala / eller höra gärna andra annat tala / än om deras egit beröm; de der synas alzintet weta / förutan historien om deras egen lycka och bedrifter: Det som

ännu

ännu förtreteligare är/ är/ at desse wilja/ at ock andra intet annat ån samma historia skola weta; ehwem de anträffa/ honom förtälja de henne/ och ånskiönt de vtan återwändo den igen vprepa/ förgiäta de doch/ at de det hafwa sagt/ begynnandes altså der med/ wid alla tilfällen å nyo.

De personer/ som skryta/ äro i sällskaper alzintet angenämare/ ån de som illa luchta. Det är för en hederlig man en förtretelig händelse/ at wistas emellan twenne sådana/ och icke töras draga sig ifrån dem.

Doch är detta icke det aldrawärsta/ at förtöfwa der/ och höra på deras dårskap/ vtan det skulle wara wärre/ om du wille gripa til det samma onda/ och antaga den owanan/ efter deras exempel/ tala och skryta om dig sielf. Tål dem/ men giör dem icke efter.

Hålt det för en Regel/ at det

är

är oförlikeligen mindre skam/ af androm blifwa lastad och spottad/ än at berömma sig sielf. Bedragare och lösachtige hafwa ofta belackat och förklagat de wisa/ men en wis menniskia aldrig berömt sig sielf.

Ibland odrägelige hafwa ochså rum de förmätne och grofwe tokar/som utan skämt och begabberi alzintet tala/ och kunna det ei eller bruka/utan deras förtörnelse/ som det höra.

Sant är wäl det/ at ärbare och förnufftige skämteord/ äro lika som et nödigt salt i wära omgången/ som eljest lätteligen/ när man icke ens wil le der wid/ blifwa bortskämde/ osmakelige och förtretelige: Men wärre är/ at taga af detta saltet alt förmycket/ än alt förlitet; och märk wäl/ at mycket och litet härutinnan icke långt ifrån hwar annan äro. Man behöfwer sannerlig klokhet nog at weta mätligen

ligen der vti sig skicka / och icke der-vtom på någon dera sidan skrida.

Inlåt dig icke med andra vti slikt löise och ordelek/ så framt du icke äst öfwermåttan wis / och förstår rätta maneret/ beskedeligen / och med behag at kunna skiämta. Det ginge ändoch til/om de skiämtare woro så beskedelige härvtinnan / som de oförnuftige diuren. Desse / när de leka och skämtewis rifwas med hwar annan / skulle man tro / at de beto och sönderleto hwar annan alt in til inelfwerna: Men de skiämta allenast med hwar añan/och weta så artigt och med förvndran styra sina tänder och klor / så at de icke en gång hwars añars hud förolämpa.

Bespottare kunna ingalunda styra sin tunga; de stinga med sina vddar och hwassa ord innerst in i siälen. På deras lek rinner altid blod och lemna de altid sinom wän et dödeligit sår i hiertat; oskadder kommer man icke ifrå dem.

Det

Det är en allmän kläda som wi hafwe / at wi i wåra dagliga omgiängen / förklara en annan krig/och angripa honom med skarpsinnigt giäckeri och lust-kolfwar; men wår grymhet som wi yti dessa förstälte krig och strider bruka / är så beskaffad at wi altid giärna wilja blanda der ynder något af en san förachtelse. Wi tyckie / at wi icke rätteligen fätt le / om wår wän icke kiänner sig stungen i hiertat / eller om wi icke något sagt / som honom kunnat mißhaga och ondt giöra.

Folck af stort förstånd och sinne weta altid slik wänskap och skiämtekrig / med heder och ährebewisning at beblanda / samt förebyggia / at ibland sådana af lustigt sinne härflytande genswar och wänskapzhugg / icke några stälte och försmädelige / eller eljest oangenäme ord sig framsinyga.

Deras wetenskap gär ännu längre;

gre; dy de weta samma åhrebewisning jämwål i sina bestrafningar/ hotelser/ och sanna wrede at bruka.

En wis man wet/ huru han såsom en Herre skal bemöta sin tienare utan des föracht/ och icke tala något ord/ hwar af han skulle förtörnas. Han wet såsom en domare/ at tiltala en brättlig/ hans fehl med alfwarsame/ och förskräckiande ord honom förehålla/ och doch icke förgiäta den heder/ som han samma persons ständ/ och wärdighet bör bewisa. Han anklagar hos en sådan allenast des onda wilja. Han lastar det onda/ som den brättlige har giordt af sit fria upsät/ men lämnar det i sit wärde/ hwad naturen/ och lyckan honom förlänt hafwer.

Wi äre hwar annan en oförbryteligh åhrebewisning skyldige; och bör wi det icke de små barn/ ei eller dem fattigom försaka/ som rätt-

wi-

wisan oß tilbiuder; ty jämwäl sten och marmor böre oß til wördnad upwäckia / när de föreställa någon skugga af det som gudomeligit är.

Efter wi nu bäre i wår siäl gudomlighetenes belåte / så är det ei annat / än et GUDz beröfwande / när wi hwar annan förachte. Den olycksalige böjelsen / som i oß är / at wilja så giärna wisa / huru litet wi tyckia om andra menniskior / den har oß hin onde inblåst / tillika med sit förgift / den tid han hela menniskeliga naturen mände fördärfwa.

Kunde wi bemöta hwar annan med tilbörlig heder / så skulle sannerligen i wåra wänskaper / och dageliga omgången ei annat / än himmelsk sötma spörjas.

Den enas förachtelse emot den andra / är orsak til all strid emellan hus och hus / och striden orsak til all deraf flytande olycka.

Den

Den 2. Regel.

En wis Man giör sig i sit ord behagelig. *Syr.* 20: 13.

Vtläggning.

ORden äro siälenes bild och conterterfait; de äro de/ hwar af man henne för sådan som hon är/ kiänner. Denne andelige warelsen kan icke bättre ses än på tungan. När en siäl har talat om andra ting/ giörs icke behof til hennes kiänsel/ at hon något förmäler om sig sielf; dy så snart man hörde henne tala/ kunde man också förstå/ hwad om henne är.

Betrachtelse.

LYckan/ at giöra sig angenäm kommer der af/ at man wet regera sin tunga.

Tala vtan swårhet/ doch icke förmycket; hafwa icke möda at tala wäl/ såsom at tiga; föra höga och efftertänckliga discurser, när så behöfwes: tala wärdeligen/ om wichtige och alfwarsame ting/ och förne-

nedra sit tal / när så kan fordras; weta at le med dem som le / men der hos likwäl ock åhrbar och anständighetens Reglor at i acht taga; kunna blanda sanfärdigt berröm / och höflighet / bland lek och skiämt; i skiämtande icke beröra andra utan med wänlighet och ärsamhet: och ändteligen ingen ting säija / utan det som wisligit och beskedeligen är / och det med godt maneer och uprichtighet framställa / det är at fånga menniskiornas hiertan / såsom sig bör / och på bästa sätt som skie kan / nemligen / genom orden / som afbilda et wälartat sinne.

Tienstachtigheten har mycket sällan betagit dem; skiäncker intaga och röra gemenligen icke annat än ögonen; wil man älska och bliwa åter älskad / måste man omgäs.

Förständige och åhrebödige äro de / som hafwa förorsakat de oödelige benägenheter / och all den ädla och namnkunniga wänskap / som

som wi ibland wänner någonsin se/ eller sedt hafwe.

Store statzbetiente/ de förnämste rådherrar/ och klokaste domare/ alle lärde och store personer hafwa at tacka sin kloka och beskedeliga tunga/ för den heder/ och lycka de åga.

De högstachtade och mäst älskade qwinnor i werlden/ hafwa detta icke för det/ de äro de skönaste/ eller förståndigaste/ eller kunnigaste i flere ting; dy den heder och beröm/ som de medelst dessa särdeles stora gåfwor sig förwärfwat/ förswinner snart; men blifwer någon af dem beständigt och fullkomligen älskad/ så skier det fördenskull/ at hon i sit tal är wis och beskiedelig.

Som det synes wara ingen ting lättare än at styra sin tunga: Så synes ock ingen ting wara lättare än giöra sig angenäm och behaglig.

Lik-

Likwist skier det sällan; emedan wi icke wilje tala efter deras behag / som der på höra: utan tala heldre wårt wanartige sinne til behag/hållandes för bättre / at göra oß odrägelige för andra än winläggia oß om/med några obetänkta ord at innehålla/ samt på ödmiukt/ och årbart sätt at tala.

Wi årom offtast i sällskapet allenast derföre / at wi må låta se det som det aldraskamligaste i oß är; och det wi borde dölja/framwisa wi der/ nemligen / et illa artat sinne. Wi wiljom / at det andra skola se/ efter wi wilje tala. Masque-ansichtet är et träfligit påfund för okarskheten; fåkunnighetens Masque är stillatigande. Om Tokar kunde tiga/ wiste man om deras tokeri alzintet.

Den 3. Regel.

En wis man / den sig icke bruka låter/ och en nedergrafwen skatt / hwar til åro de både nyttig? Syr. 20: 32.

Utläggning.

En wis menniſkia giör androm oförrätt/ när hon intet ord talar. Fördolde rikedomar/ och en ſtum wetenſkap äro lika onyttige; men den ſom döljer ſin dårhet/ han är mycket bättre/ än den ſom ſin wishet förgiömer.

Betrachtelſe.

Wfta händer/ at de ſom äro förſtåndige och förſtå många ting/ tala litet.

Sådant kommer antingen af en melancholiſk complexion/ ſom giör at de älſka enſamheten/ och finna ſit nöije/ at med ſig ſielfwa hafwa ſamtal i ſina tanckar; eller kommer det också af et granlaga ſinne/ ſom bringar dem i fruchtan at begå wid deras omgånge och ſällſkap de fehl/ ſom der wid äro ovnwikelige/ och ſom kommer dem at eftertå den heder/ at aldrig hafwa talt något otienligit.

Men det frågas/ hwilket dera ſkam-

skamligare / och lastwärdigare är / at tala obeskedeligen eller at tiga?

De måste weta / at hwad tungans styrsel angår / det allenast den sämste grad af wisheten är / at kunna tiga. Den andre der näst är / at kunna i samtal styra sig / och tala litet. Men den tredie och fullkomligaste / at tala mycket och likwäl hwarken orätt / eller förmycket.

Sant är det / at mycken beskedelighet giörs behof / at kunna i wissa händelser tiga och innehålla med det / som icke bör wara kunnigt / men det fordras ännu större at vndwika / at andre icke fatta misstancka / eller förmärckia af wårt stillatigande / det wi vpsäteligen tiga.

Största fulkomligheten är / at weta skyla med talet detta tigande / och dölja wåra hemligheter der med / i det at man fritt och rent vt säger alt hwad som i sällskap kan och bör säljas. Det är med ens hemlighet / som med ens skatt / han

är så godt som half vptäckt/ når man först wet/ at han är giömder.

Den 4. Regel.

Giör en dör för dinom mun/ och häng et läs för dina öron/ och wachta dig/ at du icke til åfwentyrs skaplar med dina tungo. *Syr. 28.*

Vtläggning.

För dinom mun giör en port; och lemna heldre dina kistor och skatter vtan läs/ än dina läppar; achta dig at der aldrig något ord vtgår/ som en annan förtörna/ eller sielfnäpst förtiena kan.

Inbilla dig/ säger Propheten/ at du i sällskaper äst lika som på isen/ hwarest man långsamt och försichtigt gå måste. Fruchta altid: at din tunga icke må halka/ och at dit förstånd icke med henne må falla. Så många oanständige/ohöfwiske/ och obetänckte ord du tramsäijer/ så ofta snafwar dit förstånd/ hwilket faller på andra och dem sårar eller och förolämpar.

Be-

Betrachtelse.

DEt råd / som oß blir gifwit / at sättia läs för wår mun / är mächta godt / til at förebyggia / det inga slike ord / som sades / mäge der vtgå.

Men såsom man ofta munnen öpna / och enär förnuftet och nödtorfften det kräfwer / tala måste / så synas desse läs icke kunna rätt stort tienlige wara. Dy de elaka ord liggia närmast wid porten / de fara ock ibland med de goda vt / och efter det likwäl godt är at tala / så är ock nästan omöijeligit at vndwika / det man icke illa talar.

Icke des mindre kan det likwäl låta giöra sig / när wisheten til dessa läs nyckelen bärer; och detta är nästan hennes förnämste syssla / at hon stadigt sitter wid denna porten til at läsa honom op och sluta honom igen / så ofta det kan wara nödigt.

Så snart hon frånwarande är / så blifwer en oordning ; och kan man wäl säija / at den större dehlen olyckor / som hända i städer och hus / förorsakas der af / at wisheten icke är öfwer alt / der tungor äro.

Enär hon är der / så händer et ibland af hela menniskians lefwerne / nemligen / at en wis menniska färdigt talar / utan at söka / eller räkna orden / likawist framförer hon doch icke et ord / som wisheten icke öfwerwägar och noga betracktar.

Hennes tal är et watn som flytande och hastigt är / doch hindrar detta loppet icke / at hon ei tid nog hafwer at taga wara på hwar dräppa / och achta det ingen der af förbi strömmar / den hon icke kiänner / och pröfwar.

Det är ock i sanning så / at den underligaste snällhet / som i werldene finnes / är den / som et högt och upplyst sinne äger / at öfwerläggia alt

alt hwad det säger. Hwareſt tungan behöfwer hela tima at tala/der behöfwer det mindre än en minut/ til at beskäda alla de ord/ som det antingen framförer/ eller de som det håller inne med/ och til at åtskilja det/ som bör talas eller förtigas.

Med et ord/ menniſkians yppersta fullkomlighet/ enär hon med sin lika omgås/ består der vti at hwart och et hennes ord med sig detta märcket bär/ at det ingalunda vtsökt eller der öfwer studerat/ men icke des mindre fullkommeligen öfwerwägadt och bepröfwadt är.

Den 5. Regel.

Den som swarar/ förr än han hörer/ honom är det en galenskap och skam. *Prov.* 18: 13.

Vtläggning.

Ho som swarar/ förr än han hörer hwad man säija wil/ han swarar endaſt/ at låta/der med förstå/ det han en dåre är.

Betrachtelse.

Ett ibland wåra wanligaste fehl är det / at obetänckſamt och alt förhaſtigt tala; och et ibland wåra neſligaſte ſwårheter är / at taga tilbakas hwad illa talt blifwit; och änteligen är en ibland wåra ſtraff-wärdigaſte ſynder / at undfly denna neſa / och icke wilja taga det tilbakas.

Fruchtan / at råka i en af deſſa olägenheter / giör / at en wis menniſkia är mycket omtänckt uti ſit tal / och at hon låter ſig det wara en regel / at aldrig tala något / utan at hon icke tilförene förſäkrad är / at hon det ei behöfwer taga tilbakas.

Den 6. Regel.

Wär icke ſåſom de der ſtort utlåfwa / men giöra platt intet der til. Syr. 4: 33.

Ut-

Utläggning.

Är icke färdig i orden/ och långsam i giärningen; tala beskiedeligen och arbeta frimodeligen: låfwa litet/ och giör mycket.

Betrachtelse.

Gjör icke som den större dehlen af menniskior/ de der alt för godhiertade äro. Och kan ske/ at ingen större argher är/ än sådan deras öfwerflöd af godhet; Dy inga äro bedrägeligare än de. De låfwa efter deras åstundan/ som är mycket stor/ men giöra efter deras förmågo/ som är ganska ringa.

När wi gifwe wårt ord ifrån oss/ och oss förplichta/ at tiena androm/ så är det klokt och wisligen giordt/ at man låfwar mindre än de begiära/ och giör mera/ än de af enom wänta.

Den 7. Regel.

Uppenbara icke dit hierta för hwar man. *Syr.* 8: 22.

Utläggning.

Uptäck icke dit hierta och säg icke dina tanckar för hela werlden.

Betrachtelse.

Lär andras hiertan kiänna / och se på all ting / om möjeligt är / utan at sielf blifwa sedder. Hålt dina saker hemlige / doch utan förstålning. Låt dig der med nöija / at du innehåller dina tanckar hos dig / men öfwerhölg dem icke med list och arghet. Måste du lönligen något giöra / så wachta dig för lögn / och betiena dig allenast af stilla-tigande. Haf den Konungzlige fullkomlighet / som är / at kunna tala och tiga efter behag / säija så mycket / eller så litet / som man wil säija.

Tag denne Regel i acht / och wet för-

förtiga besynnerligen alla de ärender / som man din försichtighet har anförtrodt. Et vptäckt anslag / giäller föga mer / än det som redan stört är.

Den ringaste skada / som du af dit förhastade tal har at fruchta före / är denne / at dit förehafwande der igenom går så mycket långsamare för sig. Tiden förstörer alt det / som är giordt / och tungan alt / som giöras skal.

Denne Regel tag ocksä i acht i andra saker / som man dig i förtroende sagt hafwer / och war trogen emot dem / som dig derföre hållit.

När du din wäns hemlighet låter vtaf din mun vtgå / så tro at ock wänskap / trohet / ärbarhet / heder / wishet / och rättwisa taga tillika vtur din säl sit afträde / och at emellan dig och et oförnuftigt diur icke annan ätskilnad är / än at des oförnuft består der vti / at icke kunna tala; dit åter / at icke kunna tiga.

Samma regel tag ock i acht/i anseende til andras fel. Många berömma sig/ at de icke giöra det onda/ som de se andra giöra. Giör du ännu bättre/ och beröm dig der af/ at du aldrig der om talar.

Din nästas synd/ når den är med nattens och tystlhetenes mörcker öfwerhölgd/ är allenast en ensam synd/ och ofta honom allena skadelig: Men når du den uptäcker/ så giör du der af en nesa för hans hela oskyldiga hus/ et exempel för de odugelige/ och en förargelse för den Christeliga kyrckian.

Det som han giorde/ war så tilsäijandes/ allenast en begynnelse til synden: men du har henne medelst din tunga fullbordat. Hon är nu hädan efter en fullkomnad synd/ hafwandes all skam och olycka af et förargeligit och oförlåteligit brott med sig. Giör det icke kunnogt/ som den gudomelige barmher-

hertigheten har welat hafwa förborgat.

Yptäck ei eller / hwad naturen sielf söker at dölja; såsom kroppens ofullkomligheter / hwilka hon på en och annan menniskia har satt; eller ock de fehl / som hon i sielfwa deras födelse har lemnat. Blifwer du dem warse / så haf den godheten / och låds som förmärckte du dem icke. Det är sant / at många hafwa af sådana beskymfningar och skiämte-skott / et stort behag: men war du ingalunda så lättsinnig / at du wille låta dig sådant behaga; och bedröfwa icke dit hierta så / at du wille / det skulle gifwa sit ätlöije til et tal / hwar igenom en hederlig man blifwer giord til ätlöije. Haf mißhag / at weta deß fehl / en wederstyggelse / der om at tala / och en förskräckelse / dig der af at förlusta. Sträfwa efter den heder / som den fromme Ephraemius har ärnät / den der på sin sote-säng GUD

tackade / för det han de 60. åhr / som han lefwat / icke päminte sig någonsin hafwa talat något ord / som kunnat förtörna eller mißhugna hans nästa.

Korteligen / beflita dig at tiga. Detta är / som Aristoteles säger / Konungars / Förstars / och alla förnäme personers studium, och arbete.

Särdeles anstår dem då tystheten wäl / när de hafwa beslutit enom wilja gunst och näde at bewisa.

En förutlåfwad wälgiärning har redan mist halfparten af sin angenämhet / när den framkommer: Men kongelig är han / när han lika som öfwerfaller en; och kommer utom ens wäntan och förhopning.

Berömligit året / at förekomma ens begiäran / och än berömligare / ens åsundan: men fast mera är det / at förekomma sina egna ord / och giöra förr / än man talar.

Den

Den 8. Regel.

En Dåre ler öfwerliudt / en wis ler til mätto. Syr. 21:29.

Utläggning.

En obetänckſam menniſkia ſkrattar med högt liud: En ärbar menniſkas löije låter ſig ſtundom ſe / men aldrig ſig höra.

Betrachtelſe.

Man har ännu icke kunnat utleta / hwad det är i gemen / ſom förorſakar löije; men det wet man / at ingen annan ting kommer en wis man at le / än den laſt och odygd / ſom oförmodeligen blifwer af ſig ſielf bedragen; och at han aldrig är wiſare ei eller ärbarare / än när han ler.

Anda på förſta Dehlen.

Wishetenes Råds

Andra Dehl/

Som innehåller

Salomons Reglor/

Och

Läro-Språk/

Ene Menniskio högnödige til at wisligen sig förhälla emot andra.

Den förste Artikel/

Innehållande:

Nödige Reglor/ för en wis man/ til at wäl förhålla sig emot sin ächta Hustru.

Den 1. Regel.

En dygdesam qwinna är en ädel gåfwa/ Och warder honom gifwen/ som fruchtar GUD. Syr. 26: 3.

Utläggning.

EN dygdig qwinna är en stor lycksalighet/ och fördelachtig lott. Hon är den förnämste och dyrbaraste af all belöning/ som Gud här i lifwet dem gifwer/ som honom fruchta. Tänck icke med din kraft och häftighet/ at förskaffa dig en from hustru/ utan eftersträfwa at för-

förwärfwa dig henne medelst dit lofwärdige förhållande.

Betrachtelse.

Dygdige och förständige qwinnor äro icke säsällan til finnandes/ säsom många til äfwentyrs förmena; sälsamhet/ och swårheten dem at finna består der wti/ at man dem wäl kiänna/ och ifrån de andra rätteligen åtskilja kan. Åstu i det ständ/ at du dig en sådan wil wtsökia/ så förlåt dig icke på din klokhet; dy du är aldrig nog wplyster/ at kunna döma hurudan hustru dig bäst likar och anstår/ men igenom din ödmiukhet och fromhet kan det skee at du henne wärdig är. Understå dig icke sielf/ henne at wtwälja/ utan bed GUD/ at han dig henne wille beskiära.

Har du nu din önskan nådt/ så giör tig sielf icke owärdig henne at få behålla. Wisar du dig owänlig emot en from hustru/ och den dig älskar/ så lärer du icke länge få åga hen=

henne / antingen warder döden henne snart ifrån dig skiljandes / eller ock / det som är mera at fruchta före / så lärer hennes fromhet lika som förslockna och du skalt endast lefwa dig til egen plågo.

Den 2. Regel.

Wäl är den man / som en dygdesam qwinna hafwer / der af lefwer han twå gånger så länge. Syr. 26: 1.

Utläggning.

Wyckfalig är den man / som hafwer en fredsam och lydig hustru.

Om en menniskia kunde ernå odödeligheten / skulle det genom intet snarare skie / än genom sin äkta makas liuflighet; åt minstone lefwer han der igenom twå resor längre / än han eljest giorde.

En tienstachtig och ödmiuk hustru är det endaste medel / som kan förlängia hans dagar.

Betrachtelse.

GUD har skapat menniskian til twenne personer / emedan han

han vti deras hierta welat lika som afbilda en synlig skugge af sin oändeliga lycksalighet.

Bandet/ hwar med desse twenne sammanbindas/ är kiärleken/ som i GUD allena Personlig och Trefaldig är: emellan dem bägge bör han wara sedan GUD dem förenat/ odödelig.

Men såsom kiärleken icke kan bliswa warachtig/ vtan genom det tings behagelighet och dygd/ som man älskar: altså/ på det den samme emellan man och hustru aldrig mätte återwända/ så behagade GUD/ at så den enas som den andras ar lete wordo lika som et kort begrep af de skiöna skapelser/ och deras siäl en afbild af de gudomeliga skiönheter; och at alt/ hwad som eljest behageligit i werldene är/ sig i deras personer finna mätte.

Men synden/ som är kommen emellan/ har förstört hans vpsåt/ och hans wärck förderfwat. Ny

är

är det icke annat ån en förwirring och et elände / så at den man / skönt han den aldraförståndigaste / och dygdigaste qwinna i staden ägar / ändoch icke så lyckelig och så wis är / som den der ingen hafwer.

Den 3. Regel.

Hus och ågodelar ärfwes af föräldrom: men en förnuftig qwinna kommer af HErranom. *Prov.* 19:14.

Utläggning.

Ditt hus och dina rikedomar äro dina föräldrars qwarlåtenskap: men har du en from och förnuftig hustru / så anse henne icke annorlunda / ån en skiänck uthaf GUDz hand.

En dygdig qwinnos beskedlighet underhåller glädien i sin mans hierta och ansichte; hennes skickelighet och wacksamhet i hussyßlorna / befrijar honom ifrån all oro och bekymmer: och den aldraförste oordentelige begiärelse kan icke göra honom hopp om någon wällust / som står at förliknas med den / hwilken dygden honom hos hans kyska maka tilsäger.

I synnerhet/ om hennes ansichtes behagelighet lika som besiälad är genom wänlige ord/ och hennes tunga den kraft har/ at hela smärttan och stilla wreden. Dy då kan man säija/ at den en sådan maka äger/ är den rikaste/ och lycksaligaste menniskia i werlden.

Betrachtelse.

DE qwinnor/ som efter denna lyckssalighet sträfwa/ måste komma ihog/ at ibland alla werldenes krafter/ ingen starckare är/ än en qwinnos wänlighet/ och ödmiukhet. Ingen macht är/ som desse twenne dygder kan motstå/ och ingen swårhet eller pläga som de icke kunna öfwerwinna.

Underdånighet och lydno äro de endaste medel för Qwinnor/ at få råda i sit hus/ och föröfwa det herrskap/ som eljest/ efter naturens lag/ mannen äger.

Det är qwinnans sedighet och fromma sinne/ som tilstyndar en likhet emellan begge dessa könen/ och

gör

giör at wäldet således vtan åt-
skilnad/ så wäl den ena som den
andra tilhörer. Gud har icke we-
lat/ at myndigheten skulle allenast
tilägnas endera af dem/ vtan at
naturen skulle mannen henne såsom
en skiänck förähra/ men hustrun
den samma genom sin ödmiukhet
förtiena. En qwinna/ som icke sö-
ker behag i något annat/ än det
som hennes ächta man wil och be-
faller/ bringar honom snarliga der
hän/ at ock han icke annat åstundar
och befaller/ än det som hans maka
behageligit är.

Ibland den sanning/ som man
icke så noga plägar i acht taga/ är
denna likwäl särdeles märckwär-
dig/ at mannen icke blef qwinnan
föredragen/ förr än då de hade syn-
dat; at förr än denna olyckan hän-
de/ war en fullkommelig likhet
emellan bägge könen: och at i oskyl-
dighetenes stånd deras lefnad/ efter
Skaparens vpsät et härligit belä-

te

te war / af det som i den Helge Treenighet sig finner.

Sannerligen/ et af de obegripeligaste stycken i denna hemlighet är det / at bägge personerne / Fadren och Sonen/ såsom vti fullkomlighet / altså ock vti höghet äro hwar annan oändeligen like / så at ingen dera är vnder annan / fast än den ene är den andras vrsprung; härrörandes sådant / efter de helige fäders vtsago / endast der vthaf / at de förenade äro medelst en så ewig och oändelig kiärlek / som deras warelse är; en sådan kiärlek / som i ingen måtto wil weta af någon vnderkastelse ibland dem / som sig sins emellan i aldrahögsta måtto älska.

Det är så mycket sagt / at om här i wår jordiska hushållning mannen icke kunde vtan af kiärlek något begiära / och qwinnan icke vtan af kiärlek det giöra / än skiönt han är hennes vrsprung: så skulle doch i samma stund deras gamla

och

och fullkomliga likhet / komma i sit förra ständ igen; så at ibland dem ingen den främste / ingen herre / och fru / icke något herrskande / befalning eller lydachtighet / utan alt detta ynderligen ombytt / och icke annat än kiärlek wara skulle: så at ibland alla synliga ting här i werldene alzintet kunde bättre föreställa det tilkommande lifwetz ewiga glädie och salighet / än denne deras dödelige lefwernes frid och rolighet det skulle giöra.

Den 4. Regel.

Låt icke bedraga dig / at en qwinna är deijelig / och begiär henne icke fördenskull. *Syr.* 25: 29.

Utläggning.

Wi utwäljande af en hustru se mer på des dygd och seder än på des fägring / och bygg icke dit lefwernets ro på åstkådande af et i ler gutit beläte; ei eller förtro dig wädren som sit spel med en sådan menniskios ögon drifwer.

Betrachtelse.

Ingen ting är hos en qwinna mer at fruchta före än det som ögonen mäst behagar. Hos en wacker skapnad bor gemenligen en stält stål. Skiönheten förswinner/ högmod blifwer qwar.

Högfärdighetenes ande hafwer sin boning hos detta dit skiönhetz beläte/ när du det tilbeder/ och med dyrbare stycken ytsmyckar: men han swiker ei der icke från/ fast än du samma skiönhetz beläte wille förachta/ samt blifwa ledsen och trött wid så mycken complimenter/ och så stor omkämnad. Han lärer der förblifwa emot din egen wilja; och lärer dig låta förstå/ ehuru wäl förseent det som man dig i god tid har tilförene sagt/ nemligen/ at et skiönt prächtighetenes Gudinna kräfwer mycken cökelse/ förorsakar mycken omsorg och många tårar.

Det aldrawärsta är/ när en sådan

dan Gudinna en wältalande tunga har/ med förstånd begåfwad/och genom bokliga konster understödd är/kunnandes sina ord ordenteligen och wäl framföra. Det är sant/ at alt detta anses hos henne som en stor och underlig ting; men har der hos den beswärligheten med sig/ at detta så främmande ting hwar och en åstundar at beskåda. Fördenskul många sådane förundrare sig hos dig infinna: och hon som anhörer sit beröm af en så ansenlig hop/ är icke mera hågat dig at berömma och älska/ icke eller bemödar hon sig widare med någon besynnerlig åtancka at blifwa förundrat/ enär hon ingen annan ögonen ser/ än dig allena.

Här til kunde man läggia/ hwad en wis man mycket wäl har sagt; at store ägodelar icke i de hus finnas der stort sällskap och mycket tillopp är: men wäl i det/ hwarest många äro/ som mycket arbeta och tala litet.

Fordom förmåldes fablerna at så ofta et tänckwärdtgt ord gick af munnen följde et stycke guld med; men det heter så wäl i dag / som i Salomons tid / der mycket tal är der är ock esomofftast fattigdom. Man tale så mycket man wil / så är det icke annat en wäder: Penningar wäxa intet der / der Hustruorna många ord vtströ. Ja man kan om många andra säija / hwad fordom kyrckio-läraren Theodoretus i sin tid sade: Hujus in ore omnis supellex. Vti en sådan mun finnes alla husets redskap och ägodelar.

Den 5. Regel.

Din brun ware wälsignad / och gläd dig af din vngdoms hustru: *Prov.* 5: 18.

Vtläggning.

Wå det din stam må wara wälsignad och springe-kiällan af den lycksa-

lig-

lighet/ som i dit hus flyter/ icke må vphöra/ så sök tin förnöjelse och ro icke annorstädes än hos tin maka/ som dig är tilfallen och den du sielf i din vngdom dig har vtwalt. Låt henne och bägges edra barn wara din hela glädie; och låt hennes vmgänge wara dig som en kädia/ som dig mer och mer med henne sammanhäftar/ och dageligen nya behageligheter af hennes sinne förorsakar. Ändteligen så rätta dig efter Skaparens wilja/ när han äktenskapet stichtade; sträfwa/ om möjeligit är/ eftet den lyckfalighet/ at ähren/ som eljest försvaga och stundom vphäfwa kiärleken hos andra/ må göra den hos eder wärande och kraftig at wara längre än sielfwa tiden/ och lefwa jämwäl efter döden.

Betrachtelse.

Vil det nu den äkta kiärleken må blifwa ständachtig/ så är icke nödigt/ at alt hwad hos en qwinna wackert är/ odödeligit wara måste; men det är nödigt/ at alt hwad som hos henne odödeligit är/ wackert och wärdt är at älskas

Bemödar hon sig at pryda sin siäl/ och du har det förstånd at rätteligen beskåda denne siälens skönhet/ och der vti dina ögon fästa/ så lärer den ene wid den andra aldrig ledsen blifwa/ så länge eder dygd warar/ och lärer eder förnöijelse aldrig återwända.

Den 6. Regel.

En qwinna som öfwerhandena hafwer/ är sinom man motsträfwig. Syr. 25: 30.

Utläggning.

En qwinna som genom sit regerschtiga sinne/ wåldet i sit hus ernår/ är sinom man motsträfwig; hon kan icke hafwa herra-wälde öfwer honom/ med mindre hon det icke förwandlar i et tyranie; hon kan icke honom anse såsom hennes vnderdån/ at hon icke tilika af honom giör hel och hållen sin träl.

Betrachtelse.

En qwinna för hwilken man sig fruchtar/ är i sanning ock fruch-

fruchtan wärd. Så snart man för henne bäfwar/ lär hon förskräckelig; och ju snarare en man henne at ätlyda och at behaga redd är/ ju swårare och olideligare är hon.

Fördenskul lät dig behaga/ hwad henne behagar/ men styr henne ock så wisligen/ at henne icke annat behagar än sin plicht och skyldighet at efterlefwa. Behålt öfwer henne altid den myndighet/ som dig tilhörer: doch beblanda den med så myc-ken kiärlek och godhet/ at hon större lust må hafwa at wara hörsam/ än du lust hafwer henne at befalla.

Men finner du genom en lång förfarenhet/ at du icke förmår bringa henne til det goda/ så wachta dig åt minstone/ at hon dig icke til det som ondt är bringar. Afsön-dra dig heldre ifrån henne/ så wida det dig efterlätes; bättre året/ hen-ne öfwergifwa/ än henne i olyckan at följa; doch öfwergif henne icke med buller och olämpa: man har ic-

ke wäl sluppit sit huskors / när man förargelse åstad kommer / och i sielfwa vndanflychten myckit buller och owäsende förorsakat hafwer.

Den 7. Regel.

Intet hufwud är så listigt som ormens hufwud / och ingen wrede är så bitter / som qwinno wrede. Syr. 25; 22.

Vtläggning.

Bland diurens hufwuden / är en orms hufwud det farligaste och argaste / och ibland all wrede / är en qwinnos wrede den alraförskräckligaste och aldra subtileste at vpspinna förråd och skadeliga medel at bringa dig vti faran.

Bättre skulle tu wara nögd at wistas när en drake eller en leijoninno / än hafwa en ond hustru i dit hus. Wilda diur kan man ändteligen tämia eller twinga: eller man kan ock finna medel at vndkomma / och med flychten sig ifrån dem at frälsa. Men en illsinnig qwinnos raseri är ovndwikelig: tu kan hwarken henne blidka eller betwinga / eller och henne vndfly.

Be-

Betrachtelse.

Bland all oordning / som synden förorsakat har / är den som hos qwinnokönet sig gemenligen yppar / den aldrabeklageligaste och bedröfligaste.

Gudz vpsät war / at hennes ansichte / hennes röst / natur och sinne icke annat än liuflighet wara skulle; Mannens förstånd icke annat än kraft och wishet; och at desse bägge egenskapers förening / husets lyckfalighet skulle giöra.

Men synden har detta vpsätet aldeles omwändt; vti wår natur är en fördärfwelse inkommen / hwars sällsame werckan hos måste parten af qwinnor sig förspörja låter.

De innerlige rökens och dunsternes starckhet; ledamöters och Sinnens swaghet / och änteligen förståndets blindhet / förorsaka dem / som dem älska / många tårar / och

vti de ting/ der de sig iblanda/ många swårheter.

Vti qwinnan regera och bewägar sig sielfde flycktige och wanckelmodige påfund; deras sine och tilika swage imagination eller inbildning följer deras enwishet: Det högfärdige och blinde förstånd häller deras felachtighet för skiälige och bestyrcker dem: Qwinnan tycker at alt det som henne widkommer/ ehuruwäl emot hennes wilje/ likwist rätt och lofligt är.

Vti alt detta tyckes ännu wara några återlefwor af den gambla ormens förgift/eller et slag af besittiande/ det som wi kalla egensinnighet/ enwishet och raseri. Dy stundom är det icke annat än den leda anden/ som intager deras sinne/ hwilken ock vtan at han dem deras sunda förnuft och frihet borttager/ doch så lagar/ at de giöra det som wi dageligen för ögonen se.

Den

Den 8. Regel.

Hennes Man qwider mit ibland sina wänner / och den det hörer / suckar ock något litet. *Syr. 25. vers, vulg.*

Utläggning.

HEnnes olyckſalige man / ſom hon utan återwändo plågar / har intet annat at förrätta än at beklaga ſig / och de ſom honom höra / gifwa icke annan tröſt / än at de med honom ſucka.

Betrachtelſe.

DEt tienar icke wäl / at öfwer ſit huskorß beklaga ſig för hwar man; Det är en ſå neſlig plåga / at man henne nepligen bör för läkiarena upptäckia: Så wäl de ſom henne lida / ſom de henne giöra / böra derföre blyjas. Ware än qwinnan frech / ſtält och häftig / ſå giör doch mannen ſig ſielf orätt / om han henne hos andra förklagar. Det är honom icke mindre angelägit / hennes fehl at dölja än dem at bota.

Der til behöfwes förſtånd och

starckhet; ty största konsten är / at läkia den krancka med kraft / men doch förhindra honom at weklaga och jämra sig.

Du måste fördenskull först wisligen wälja / förr ån du en qwinna til åchta tager; och når du henne tagit / så tilbed henne icke; men håll henne ock icke heller förachtelig.

Wachta dig / at du icke retar henne til wrede / medelst obillig och skympfelig alfwarsamhet / ei eller til stålthet / medelst otidig godhet och alt för låttsinnig bebagelighet; älska henne fullkomligen / men låt henne icke mer se ån en dehl af din kiärlek / åtminstone dölg dina der wid förefallande swagheter. Din skyldighet / och din wälfärd hånger der på / at du söker henne i wisheten at vnderwisa. Men kom ihog / at du aldrig henne kan göra wis på annat sätt / ån genom en stadig annämlighet och en stor wänskap.

Den

Den Andre Artikel.

Reglor/ huru man sig emot sina barn skal förhålla.

Den 1. Regel.

Jag war mins Faders Son/ späd och den endeste för mine moder. Och han lärde mig; och sade: Låt dit hierta anamma min ord/ anamma wishet ꝛc. Prov. 4: 3/4/5.

Utläggning.

JAg har warit yng/ säger Salomon/ och et litet barn/ mycket älskad af minom fader/ och regerad af mine moder/ som mig mycket kiär hade och mig altid när fich behölt/ på det jag måtte få mycket lärdom som mildhets och kiärlighetz bewisning af henne vndfå. Jag förlorade ingen tid hos henne medan

mina lekestunder mig förlustade: Dy jämwäl under warande min lek och tidfördrif / som min ålder tå kunne anstå / wille hon jag skulle altid hafwa et achtsamt sinne och willigt hierta at höra; hon hade altid goda ord och lärdomar / som hon mig föreståltе; hennes wanlige ord woro:

Min Son / älska wishet och dygd mer än alla werldenes ägodelar; ty vtom den är alt annat fåfängeligit / det som dig skal giöra til en skickelig man / det är det sanna goda; det hwar til GUD hos dig kan finna behag vti / är den sanna högheten. Tag hans lag i acht / och war hans wilja lydachtig. Förgiät ju intet af det som du lärdt hafwer om den lyckfalighet / hans nåde at winna; låt den icke fara / ehwad wåldsamhet du ock skulle vtstå; du behöfwer för intet fruchta / dy hon skal dig vppehålla / så länge du henne bewarar.

Betrachtelse.

Ach hwad har wisheten också i ringa ting för stora påfund? hwad brukar hon för högt och vplyst statsgrep wid et barns

barns styrelse / som nu först vr waggan kommer: hwad gifwer hon doch här för härligit och nyttigt råd vti et exempel som ingen eftergiöra kan.

Nemligen / at älska et barn rätt innerligen / och wid alla tilfällen yppa sin kiärlek emot det samma / vtan at fördärfwa des blomstrande vngdom eller ock at befläckia des rena oskuld och enfaldighet; at qwarhålla det hos sig / vtan at plåga det; at hålla det i fruchtan / och i sin plicht / vtan at förtaga des frihet; at böija det samma til det goda / ja at giöra det aldeles benägen eller ergifwen der til / vtan at bräckia något / eller giöra des sinne någon wåldsamhet.

At laga så; at barnet sin skyldige wördnad eij vtur ögon sätter / när föräldrarna af dem häller eller dem wänligen klappar; ei eller kiärleken emot dem / när det nepst blifwer / ei eller tiden / medan

des

des leke-stunder påstå; at det dageligen något lärer vti wishetenes förkofrande/ samt öfwer hwarje händelse får en wishets och gudachtighets läxa; at der all sin lust vti fadrens och modrens närwaro finner; och än skiönt det icke der får tilstädjelse til onda seder/ det likwäl ingenstädes heldre än hos dem åstundar at hafwa sin umgängelse.

At barnet må förstå/ at alfwarsamme hotelser och tuchtan härröra endast af godhet: at modren må synas böra äfwen så älskas/ när hon hotar/ som när hon sig wänligteer; at en alfwarsamhet må hafwa så mycken kiännemärke af en sann kiärlek/ at barnet sig finner derföre wara äfwen så förplichtat/ som det är när det åtniuter skiäncker och wälgiärningar.

At det wänjer sig uptaga sin moders ringesta misnöije för sin största olycka/ och för intet straff så högeligen fruchtar/ som för des bedröf-

dröfwade ansichte och stillatigande.

At det med mjölken insuger den första sötma och lust til gudachtigheten; och får i tid denna regel i sin siäl lika som inpräntad / at på jorden ingen större lycksaligbet är / än efter förnuftets och rättwisans lag lefwa: at man barnet ofta förehåller samma sak på åtskilligt sätt / och med så mycket skicklighet / at det icke ledes wid / sådant at höra; och när man något nyttigt har et barn at föresäija / at man den rätta tiden i acht tager / nemligen / när det har lek för händer / och des hierta då af innerlig lust öpet står / på det orden så mycket behageligare der må ingå / och barnet icke annat än med lust må inhämta / hwad det lära skal.

Den 2. Regel.

Den sit barn kiärt hafwer / han underwisar det alleståedes. *Syr.* 30: 1.

Ut-

Utläggning.

En sin Son kiär hafwer/ han wänder icke åter at vnderwisa honom vti de stycken som hwar och en ålder tilhöra: alla hans kropps och sinnes rörelser rättar han genom stadig och förnuftig vnderwisning.

Betrachtelse.

Begyn at tänckia på dina barns vnderwisning/ så snart de dig kunna förstå; och förgiät icke at vpfostringen strax på födelsen bör följa/ emedan den fördärfwade arten och benägenheten til det onda då tillika sin vrsprung hafwa.

Så litet et barn ock wara må/ efter det likwäl har en andelig och odödelig siäl/ så är det en förargelse/ at låta det samma lefwa som et oskiäligt Creatur; och har man alt för länge wäntat/ om man dem wil förehålla sin skyldighet/ när des förstånd til en fullkomlig mognad är kommit.

Man

Man måste böija des natur medan hon ån nu wek och böijelig är / och gifwa således henne den första skick til den wanan som hon i sin mogna ålder bör hafwa. Dit barn måste öfwa det goda / förr ån det ännu något der af förstår; det måste sig wänja der til genom lydno eller twång / förr ån det kan döma der om / och utan at weta hwad det giör / måste det likwäl icke annat giöra / ån hwad förnuftet och ärbarheten kräfwer.

Barndomen har sina fullkomligheter och dygder; giör anstalt at också tin sons barndom der af må wara lysande / så snart naturen honom lärer tala / och at åstunda något / så lär du honom tala och wilja som sig bör: och afrätta honom altså / at af alla hans menniskeliga giärningar ingen må wara et oskäligt Creaturs giärning lik.

Et lyckeligit och wäl upfostrat barn är / hos hwilket affecterne finnas

nas tamde och lydachtige / förr än förnuftet ännu vpwaknar; så at när detta nu begynner vpwakna / det då icke finner annat at giöra / än allenast at regera i frid / och åtniuta den seger / som vpfostringen har förwärfwat.

Den 3. Regel.

Den sit barn lårer han skal bli lofwadt der igenom / och bli berömd när sina wänner. *Syr.* 30: 2.

Vtläggning.

EN Fader som vnderwisar sin Son / och har sielf omsorg om hans vpfostring / han lårer der af hafwa heder; och med mycken glädie skal han honom se kiär hållen af sina förwanter och æstimerad af sina medborgare.

En Son den modren vpföder / och fadren vnderwisar / han bliffwer en frögd för deras hus / och en lycka för deras hela stad.

Betrachtelse.

SOmlige Föräldrars försummelse / och somligas trägne syslor

syslor hafwa infördt den wanan / at anförtro wisse läremästare sina barns vnderwisning. Men detta har naturens afseende icke warit. När hon modren miölk och innerlig kiärlek; men fadren förstånd och klokhet gaf / war des vpsåt at fullkomna deras fruchtsamhets heder / och at giöra dem til en fader och moder för et sådant barn / som aldeles woro deras / och hade sin föda och wishet ingom androm än deras egen mödo och vnderwisning at tilskrifwa.

En moder som icke släpper sit barn vtur sina armar / förr än des förnuft sig yppar; och en fader som det icke vtur sit hus släpper / förr än förnuftet det styrer / och det fullkomligen blifwit want at giöra något med eftertancka / samt älska heder och åhra / de samme kiänna en san förnöijelse af sin faderliga macht / och ingen kan prisa sig fullkomligen lycksalig der af / at han

en Son äger/ förutan den/ som jämte lifwet har gifwit honom wettenskap och dygd.

Om din son har sin dygd af någon annan än dig/ är han din allenast til halfdelen; och har du icke fog af hans berömliga giärningar dig något at tilägna. Af dig har han den förmågo at äta och läggia sig til hwilo; men af läromästaren/ at handla wisligen och lefwa som en ährlig man.

Den 4. Regel.

När en lärer sin Son/ gläder han sina wänner. *Syr.* 30: 3. *verf. vulg.*

Utläggning.

Den med sorgfällighet sin Son upfostrar/ arbetar så mycket för andras/ som för sin egen nytta. Han kan bland förwanter och grannar sig beröma wara deras gode wän/ emedan han är en god fader/ och upfostrar til deras nytta/ en god efterföljare och trogen arfwinge efter sig/ som lärer förnya

nya den trogna wänskap som de med hwar annan haft / och de goda exempel som han dem gifwit hafwer.

Betrachtelse.

En menniskia kan icke skattas rik på godz och penningar / när hon icke har at lemna sina egna barn något; men fast mindre är hon rik på dygd när hon icke har så mycket / at der af et arf kan blifwa / och kan förhindra at dygden icke med henne dör.

Om du sträfwar efter odödeligheten / och hafwer en berömlig efterlångtan den at ärnå / så laga at alla härlige och kostbare stycken / som du äger / mälemnas efter dig / och på det de måge wara odödelige / at ock här hwart och et på sin rätta ort må blifwa: Din siäl i himmelen / din dygd i dina barns hiertan / dit hederliga namn i dina wänners minne / och dina penningar i Gudz skatt-kammare och i de fattigas händer.

Men

Men märck der wid/ at dygden icke gifwes som andra ägodelar/ så at man kan säija: Jag lemnar: detta giör alzintet til saken/ at tala i sin dödzstund/ eller at låta genom Notariens hand författa i testamente: Jag gifwer min son min Gudzfruchtan och min wishet/ &c. Der af lärer din son dem icke bekomma. Men wil du at din son dem werckeligen skal erhålla/ så laga/ at ännu medan du lefwer och wäl mår/ han dem må bekomma til egendoms; ställ honom goda exempel för ögon/ hwar af han må lära/ huru liufligt denne egendom är/ och huru den wida förpenningar/ och andra förgängelige ägodelars besittning bör älskad warda.

Den

Den 5. Regel.

En otamd Häst warder enteligen oregerlig / och det barn / som är blifwit öfwergifwen at giöra efter sin egen wilja / blifwer oförskämt. *Syr.* 30: 8. *vers. vulgat.*

Utläggning.

EN häst som man är wärdzlös om / och i tid icke tämjer / låter sig sedan icke mer tämja; och et barn hwilket man aldeles låter sin wilja / utan näpst och tuchtan / det står omsider icke at rätta mer.

Betrachtelse.

FÖrbida icke at näpsa eller med orden bestraffa din son til des han et stort fehl begår; ty onskan wäxer til med åldren / och kommer omsider så wida / at näpst och tuchtan icke allenast hel onyttig / utan ock hel farlig är.

Wänta icke så länge at af hans wärdzlöse ogudachtighet en GUDz hädelse blifwer / eller hans lilla wre-

de i grymhet förwandlat/ och han i det samma må tänckia på mord och dråp. Straffa honom så länge du ännu heder/ och han gagn af din altwarsamhet kan hafwa; och anwänd all möda/ at andra aldrig få orsak honom at straffa; dy elljest torde straffet förorsaka din sons död/ din heders förlust/ undergång af dit hus/ skam och nesa för dina efterkommande.

Den 6. Regel.

War för din Son slat/ så skalt du framdeles för honom fruchta/ lek med honom/ så skal han dig framdeles bedröfwa. *Syr.* 30: 9.

Utläggning.

Om du alt stadigt bemöter din Son med kyssande och kärhållande/ och uti hans femtonde eller sextonde åhr tilbiuder honom ännu miölck af dit bröst/ så lärer han löna dig med galla/ och bringa dig der hän/ at/ så mycket du honom tilförende älskat/ du för honom sedan fruchta måste.

Spe-

Spelar du med honom / så tro fritt / at du i samma spel ganska mycket förlorar: Dit wänliga förhållande stannar omsider i föracht / som lärer dig döden tilskynda.

Betrachtelse.

Barnen wäxa med tiden til sådan ålder / thereft ingen miölck / intet ytwärtes smickrande / löije / eller gemenhet dem mera behöfwes.

Man bör wäl altid älska sina barn / men i sådan ålder bör din son sielf aftaga och förstå / at du honom älskar; dig står det icke an / honom med widlöftige ord / sådan din kärlek at förklara. Haf du återhåld och war tyst / hwar medelst du alt yträtta kan / så at han derigenom straffas när han bryter / och warder berömd / när han wäl giör.

Spar icke hans beröm / ei eller hans straff: men laga om möjeligit

git är / at så det ene så wähl som det andra må skie endast med ögonen.

Har han försedt sig / så giör / at han endast din närwarelse och olustighet sig för et straff räknar: men när han sine syslor wäl förrättat hafwer / at det då är honom en glädie at se dig / och at han det må hälla för sin största belöning. Låt behaga dig / hwad han hafwer giort: men om det möjeligt är / så tala intet der om / åt minstone laga så / at den förklaring / som du om hans förhållande giör / icke må gälla mer än dit stillatigande.

Den 7. Regel.

Skiämta icke med honom / at du icke framdeles med honom sörja skalt / och tina tänder på sidstone gnissla måste. *Syr.* 30: 10.

Utläggning.

Haf icke mycket löije med tina barn / om tu på sidlycktone icke wilt gråta öfwer them; om du icke altstadigt har jär-

järnet i handen / at afhugga qwistarna af thetta trä / och bortskiära alt hwad skadeligt är / så lärer du icke annat hafwa at uphämta än bitter frucht / som giör dig tänderna öma / och kommer dig på dina gamla dagar swåra och sorgeliga anstöter at förnimma.

Betrachtelse.

Tre ting äro / hwar af du nödwändigt måste förlora din myndighet hos din son: At skratta med honom / och giöra dig gemen med honom; at tåla / och se genom fingren med hans fehl; och ändteligen / at föregå honom med onda exempel / låtandes honom se dina fehl och swagheter.

Thesse tre ting förtaga all respect / och wänja honom / at förachta dig. Undfly dem fördenskull på det sorgfälligaste; ty så snart du har förlorat din myndighet hos dina barn / så tro säkert / at ock de tillika äro förlorade. Med et ord / smickra icke med dem /

och tag dig wäl tilwara/ at du icke efterfölger många fäders beklageliga exempel/ som genom vpfostring sina barn til galenskap bringa/ och sedan/ genom sina penningar och anseende/ förmå at de til domare/ Borgmästare/ och folcketz föreståndare vpsatte warda.

Den 8. Regel.

Bög hans hals/ medan han ännu vng är; på det han icke skal warda halsstyf och dig olydig. Syr. 30: 12.

Vtläggning.

Rök tin sons hals i hans vngdom/ dämpa med all macht hans högmod och laga at hans otamda sinne til lydno och hörsamhet bögdt warder; låt tin näpst aldrig mangla/ enär tilfälle så fordrar/ på det han i odygden icke må förhärdas/ och hans onda natur omsider icke oböjelig bliftwer; dy elieft lärer du wisserligen hafwa den skam och smärta/ at se honom vti det tilstånd/ at du sielf öfwer din wärdzlöshet en ewig ånger lida måste.

Be-

Betrachtelse.

Och / när du din son wil tämja / så haf återhåld ifrån wrede. Straffet kan emot den aldragrofste och aldraförtwifladaste yngdoms frihet otrolig ting förrätta / men så snart wrede med denna härliga läkedom beblandas / blifwer det et förgift. Om du nu så det ena / som det andra på din son brukar / så skalt du i stället / du täncker honom bota / intet godt af honom giöra / och blifwa hans mördare / i stället at wara hans läkiare.

Lär fördenskul at wara sträng och wara förskräckelig / doch utan någon grymhet der hos; at wara fast och obewekelig / doch med godt manneer; at wara rätträdig och fulkomlig / utan at wara wåldsam. Lär också maneret / at hafwa det anseende och föra dit tal som en sträng domfördare: men behåll likwäl et faders hierta.

Den 9. Regel.

Gif icke dinom son/ hustru/ broder och wän wäld öfwer dig/ så länge du lefwer/ och öfwergif ingom dina ägodelar; At dig icke ångrar det/ och du måste bedia dem der om. *Syr.* 33:20.

Utläggning och Betrachtelse.

Så länge du lefwer/ så underkasta dig icke deras styrsel/ som du sielf bör styra/ hwarken din hustrus/ tina barns/ eller wänners: behålt altid den myndighet/ som GUD tig har gifwit/ och den macht at handhafwa dit goda/ efter egit behag; förtro det ingen annan/ ehwem det ock wara må/ befruchtandes at i stället för tröst och ro/ som du förmodar/ du icke må falla i föracht; och at du dem/ som du menar med din frikostighet bringa til des större förständ och wederkändslo/ icke må giöra til otacksamme och grymme.

Så

Så snart du har gifwit dina barn altsammans/ så låta de inbilla sig at de äro dig alzintet mera skyldige; och så snart dina händer äro tome/ låter dem dit ansichte förtreteligit och odrägeligit falla. Låt ingen bön/ ingen förewändning dig förmå/ at ombyta detta slut. Dy det är bättre at dine barn lefwa af din godhet/ än at du deras tacksamhet och rätträdighet tillitar. Laga så/ at de altid dig behöfwa och af dig något wänta/ men at du dem aldrig behöfwer/ om du eljest wilt/ at de skola älska dig. Wis dem dina händer medan du lefwer/ men knäpp dem tilsammans/ och låt af dit godz intet fara/ för än efter din död.

Den Tredie Artikel.

Reglor/ huru man sig emot sina Tienare skal förhålla.

Den 1. Regel.

Ok och tömar böja en styf hals/ men en ondan Tienare trägit arbete. *Syr.* 33: 27.

Utläggning.

Ett tungt ok nedertrycker en styf och starckan hals: och stadigt arbete giör en tienare ödmiuk och willig/ at giöra hwad han är plichtig.

Låt din tienare aldrig wara utan syssla; Ty fåfängian är läromästaren i odygdenes schola/ hon är then samme som giftwer enom skadeliga lexor hemma i hufwet/ fördärfwandes alla dem/ som slå

slå sin hog der til / och dem som arbetet fattes.

Om du gifwer din tienare arbete före / lårer han låta dig i ro / men lemnar du honom syßellös / så lårer han förorsaka dig oro; har han intet at giöra / så tänckер han på ondt och ju friare han är / ju benägnare är han til sielfswåld och öfwertrådelse.

Betrachtelse.

Låg ingen i din tienst så framt du icke hela dagen arbete för honom har; en fierdedels tima / som förnöjt med fåfängia / och ännu en der til / skal wara snart nog / at bringa en sådan dräng som intet giör der til / at fatta den lusten / at aldeles icke giöra något mer; och lära dig förstå / at en Herre / som föder en lättinge / föder tillika den / som snart nog kan bli en illgiärningsman och hans owän.

Den 2. Regel.

Tienarenom bör sit bröd / straff / och arbete. *Syr.* 33:25.

Vtläggning.

Tre ting äro / som din tienare icke måste lida brist vppå / nemligen / bröd / arbete och vnderwisning.

Betrachtelse.

Icke på bröd / dy det bör honom med rätta; icke på arbete / dy det fordrar hans ständ och wilkor; icke på vnderwisning och aga / dy det länder til dit egit gagn och bästa.

Vtan straff bättrar han sina fehl aldrig; vtan arbete begår han ännu flere och större; vtan bröd lärer han sig inbilla / at honom anständigt är föröfwa odygd / och at alt tiufweri honom icke förbudit är.

Med et ord / när hos dig alfwarsam förmaning och hälsosamt straf för din egen wanart skul felar; när man

man för din egen försummelse skull hos dig har litet at göra; och når man för din girighet skull/ blifwer hos dig illa belönter/ illa spisad/ så tag alla de/ som giärna/ hos dig blifwa/ för gudlöse/ oförskämde och arge bofwar.

Den 3. Regel.

Hörer han dig icke/ så sätt honom i hächtelse; men giör alzintet vtan domarena. *Syr.* 33: 30.

Vtläggning.

OM din tienare sig wägrar at wara lydachtig/ så straffa honom: men giör intet vtaf wrede och vtan rätt dom. Din wredes öfwerilande bättrar honom icke/ vtan förwänder dig/ och giör således dig mera strafwärdig än honom.

Betrachtelse.

SÅ snart du förmärcker/ at din tienare icke står at bättra/ så gif honom afskied/ och tänck/ at det bättre är/ honom

ifrån dig en månad förr at skilja/ än at du samma månad skulle med förifran tilbringa/ och alt stadigt begå nya fehl af otålighet och hastig wrede. Men tycker du/ at han kan förändra sig/ och du ännu orsak finner at hoppas någon bättring/ och god tienst af honom/ så giör en åtskilnad emellan de fehl/ som af hans wårdslöshet eller arga sinne/ och de/ som af hans oförstånd härflyta; och se dig härutinnan så wisligen och rätteligen före/ som du någonsin förmår.

Et träffeligit medel/ at blifwa fruchtad och wäl upwachtad i dit hus/ är det/ at du wisar dig alfwarsam emot dit husfolck/ och skiftar få ord med dem. Laga at du wetst alt hwad de giöra/ men laga at de icke weta hwad du täncker och wil giöra. De låra icke bära widare förstyn för dig/ än så wida du dig skickar och ställer emot dem. Fordom tilbad man afguda-belåten!

ten/ emedan de hade menniskio-
sk:pnad/ och öpne ögon/ fast än
de alzintet talade.

En man/ som vti sit hus ser all
ting/ och är der wid tyståten/
han blifwer högeligen wördat;
n an båfwar för honom/ skiönt
han icke hotar; och den fruchtan
man bärer för hans ord/ håller
hwar och en i sit skick och skyldighet.

Den 4. Regel.

Hafwer du en trogen tienare/ så låt
dig wärda om honom/ såsom om
dig sielfwan/ hålt honom/ som
din närskylte. Syr. 33: 31.

Utläggning.

Är du en trogen/ skickelig och ödmiuk tienare/ så hålt honom så kiär/ som dig sielfwan; handtera honom som din broder/ eller som din wän: Kom ihog/ icke allenast at intet rarare ting i werlden finnes/ och man förden-skull icke kan nogsamt en sådan skatta/ vtan påmin dig ock/ at den ewiga wisheten/ som styrer och råder öfwer menni-

skior-

skiornas ringare och högre wälde/ dig honom gifwit/ och at han är en skiänck af des försyn och af des kiärlek.

Betrachtelse.

Fruchta icke/ at anställa och vtlåta dig wänlig emot en förnuftig tienare/ som giärna och med lust sin tienst förråttar. Gif acht allenast/ at han icke får wanan/ at gissa til/ vtan at förfråga din mening och wilja wid alla tilfällen.

Förtro honom alt dit bekymmer och hushåldz syslor: men wil du at sådant må wäl aflöpa/ så måste du åtminstone hafwa den ena mödan/ at märckia och weta alt hwad som händer.

Se til hwad han giör/ icke til den ändan/ at hans trohet derigenom må kunnig blifwa/ vtan derföre/ at han sit ständz wilkor ei må förgiäta. Päminner du honom icke således der om/ så är otwifwelach-

achtigt / at han det förglömmer; och kommer det altså omsider der hän / at du honom måste ätlyda. Dy af en god tienare kan man lätteligen en elack Herre giöra.

Och änskiönt han torde wisligen styra / och dit hushåld lyckeligen föreslå / så är det likwäl dig altid nesligit / at wara i dit egit hus en annans behag vndergifwen. Intet dyrbarare kan du der förlora / än din egen myndighet. Och är det illa förstå lag och ordningar / när du din kammar-tienares goda och långa tienster / med din egen tienst wilt belöna / och för honom dig äter fruchta.

Du må wäl förtro honom dit aoda i händer / efter han förständig är: men wet ock / at du icke bör meddela honom din macht / såsom en fader sin son lifwet dem det icke ätertagas kan: vtan som solen meddelar liuset / det hon vtan återwändo från sig lysa låter / men häl-

ler

ler werlden der hos stadigt lika som emot sig förbunden: Så måste man ock hålla en tienare sig förbunden och vndergifwen/ vti en stadig och hörsam lydno.

En tienare/ hwilken man all ting anförtror/ vtan at inhämta någon kunskap/ om hans förrättningar/ skal warda snart antingen en tiuf eller herre i huset.

Den 5. Regel.

En trogen tienare/ och wiljog arbetare hålt icke illa. Syr. 7: 22.

Vtläggning.

Låga icke den tienaren/ som giör efter sin förmågo/ och til din tienst godwilleligen anwänder all sin kraft och förmågo/ som han äger.

Du äst icke wärd/ at lefwa/ om dit onda sinne förorsakar dem lidande/ som dig älska/ och som för din tienst skull allenast lefwa.

Betrachtelse.

Se dig så wäl/ at de äro tillfridz/ som i tienst hos dig inträ-

träda; at de måge te sig trogne/ och sig lyckelige skatta/ så länge de vti samma tienst framhärda/ och at de/ så mycket möjeligit är/ måge sig förkofrat hafwa/ när de der vtur träda.

Här vtinnan består din heder. Förty hos de höga personer är det en märckelig egenskap/ at de til åhro vphöja de samma/ som dem med tro och kärlek tient hafwa. Giör icke som några/ hwilka sig ganska willige/ milde och gode emot sina tienare bete/ om de allenast sig låta ätnöja at blifwa arme och fattige.

Dock försumma icke dit egit bästa/ vtan giör sådan anstalt/ at deras förkofring/ som hos dig tiena/ icke af annat må härröra än af din gifmildhet/ eller ock af deras egen wishet: men ingalunda/ at deras förkofring må ske igenom din skada. Dy det är rätt skamligen at anse/ hwad man nu dageligen

gen åskådar; nemligen / rika tienare / och fattiga Herrar.

Den 6. Regel.

Mödd dig icke/at warda rik; och wänd igen af dina sunder. Prov. 23: 4.

Utläggning.

Förr dig icke tröter af arbete / och fördärfwa icke din hälsa / på det du må församla dig rikedomar.

Fruchtan och klokheten / som dig wid handen gifwa / at du förser dig med de ting / som i tilkommande tider äro nödige / är icke annat / än en rätt galenskap / om de icke äro mättelige / och syfta äfwen så wäl der hän / huru din siäls ro och oskuld må bewarat warda / som huru dm inkomst må förkåfrat blifwa.

Betrachtelse.

Du giör dig nu i dag mycken oro / och arbetar swårt / at du må rik warda / och innan några åhr ernå hwila: Men ställ saken ännu bättre an / begyn nu strax at gifwa dig til ro / och upskufwa

til

til den tid / at påbörda dig all förtret och oro.

Giör dig för hwar dag icke mer omsorg och beswär / än så mycket som behöfwes den dagen öfwer / at stilla och lyckeligen lefwa.

Slå ur dit sinne den åhregirigheten / at samla stora ägodelar / och lär af andras exempel / at det icke annat är / än samla sig stort bekymmer. At hafwa alt för mycket penningar i sine kistor / och alt för mycken spis uti sin maga / äro twenne lika fahrlige plågor.

Ro och nöje taga icke sin förkofring / lika som ägodelarna; när ägodelarna äro til sit fullkomna mätt / eller ock medelmåttige blefne / tå är och nöjet kommit til sin högsta grad. Du kan wäl blifwa rikare / men icke wara förden skull mera förnögd / eller hafwa större wältrefnad.

När du blifwer en stor herre / och ser dig stadder ibland en hop höga

krig-

krigz officerare/ så skal doch hela din förmån/ fram för andra medelmåtige ständz personer/ der vtinnan bestå/ at du vti större buller och oro måste wistas; hafwandes i dit husgeråd mer onyttig ting/ i din klädedrächt mer flerd och fåfängelighet/ et större sällskap wid dit bord/ mer buller i dit hus/ och mera oro i dit sinne.

För alla de millioner/ som du kan ske/ besittia kan/ skal du icke kunna kiöpa dig än en kropp; så länge du nu icke mer än en äst/ behöfwer du icke twenne hus/ icke eller twenne bord/ än mindre fyratijo händer som dig betiena.

Alt detta dit bekymmer och oro skal dem til goda tiena/ som hos dig sin födo hafwa/ och kan man i sanning säja/ at de/ som arbeta mäst at blifwa rike/ de arbeta minst för sig sielfwe.

Den

Den Fierde Artikel.

Huru en wis Menniſkia ſig emot ſina Wänner ſkal förhålla.

Den 1. Regel.

En trogen wän är et ſtarckt beſkiärm / den honom hafwer / han hafwer en mächtig ſkatt. Syr. 6: 14.

Utläggning.

EN trogen wän är en faſt borg / ſom förſwarar / och en ſkatt / ſom giör rikan. Eho ſom den äger / han är lyckelig / och hans lycka warder beſkyddat.

Betrachtelſe.

WEwara denna ſkatt med ſorgfällighet / och om i din ſiäl ännu någon åtancka

om

om des himmelska vrsprung eller något teckn af GUDz beläte öfrigt är/ så lef aldrig vtan wänskap.

Det är nog sagt/ at wi lefwom derföre/ at wi skole weta/ at oss nödsakeligit är at älska. Dy såsom wåra siälar efter GUDz beläte skapade äro/ så måste de nödwändigt hafwa en innerlig godhet/ som drifwer dem/ at vtbrista af sig sielf; och at hela deras wäsende icke annat kan wara/ än en gudomelig låga vtan all materia/ som sig til himmelen vphäfwer/ hwilken ock i det hon efter GUD sträfwar/ et annat hierta vtom sig söker/ såsom til sällskap och bistånd/ at så myeket lättare blifwa vphäfd/ til sin högsta lyckesalighet.

Hwar och en ande är allenast en half dehl af en annan anda; icke så/ at GUD/ när han dem skapat/ dem sönderdehlt har/ och giordt twenne af en/ vtan derföre/ at han dem skapat, med den propor-

tion

tion och öfwerens stämmande likhet/ som gifwer dem både wilja och förmögenhet at förena sig/ och at giöra medelst sin innerliga dehlachtighet/ at twenne icke äro mer än en.

Men förr en sådant blifwer aldeles fullgiordt/ så vpkommer vti en menniskios siäl smärte-full förtret och melancholi/ och ätskillig kranckhet och plåga vti menniskiones siäl; dy hon är GUDs beläte/ hwars lyckssalighet derutinnan består/ at ingen af gudoms personerne är någonsin allena.

En/ af ens wis menniskios wetenskap är/ at weta at störste delen af wåra sinnes kranckheter härröra af wår innerliga ensslighet/ och at en vprichtig wänskap är deras bäste läkedom. En trogen wän är liffens läkedom.

Den 2. Regel.

Wäl den/ som en trogen wän hafwer/ den som lårer/ tå man det giärna hörer. Haf din wän för ögon/ och hålt honom tro. Syr. 25: 12/13.

Utläggning.

Det är en lyckelig ting at finna en god wän/ och sådana öron/ som kunna antingen fatta sanningenes ord/ eller ock gjöma hos sig wichtiga hemligheter.

Älska den/ som dig liksinnad är/ och förnöj dit hierta/ i det at du dig med honom medelst et fullkomligit förtroende förenar/ icke döljandes något hos dig/ som du honom icke skulle uppenbara.

Betrachtelse.

Det hwad wåra siålar sökta at anförtro/ och hwad de wela lika som utdraga af/ sig sielfwa samma at plantera eller öfwerföra uti andra siålar/ det åro tre slags saker/ nemligen/ deras wetenskap/ deras hemligheter/ och deras egen person.

När

När de meddela androm sin wetenskap/ det är / den kundskap som de genom möda och arbete förwärfwat / eller de tiender / som de af almänt rop hafwa förnummit / eller ock den kundskap / som de sielf hafwa fattat om statssaker / eller andra förefallande handlingar; med et ord til säijandes / när de för androm uptäckta sina ätskillige tanckar / och sådant alt med lust förrätta/ det kallas wänlighet.

Gå de än widare och förtro androm sina hemliga tanckar / det är wänskap och förtrolighet. Men stiga de til högsta trappan / så at de sökta meddela sig sielfwa / och deras hierta at meddelas enom androm / så wida det naturen och nåden tilläter / til at giöra af twenne andar en / si det är egenteligen det samma som man plägar kalla kärlek.

Wälwillighet följer kärleken / och kärleken följer wänskapen.

Så snart wi någon älska/ så wilje wi honom wäl. Wärt egit goda hålle wi honom osprt. Hwad en sådan menniskia tilhörer/ det tilhörer ock hans wän. At förskaffa sig fördenskull en trogen och uprichtig wän/ det är at förwärfwa sig på en gång så mycket/ som han äger/ och alt det hwad han sig så många åhr har sammanskaffat. Wäl är den/ som en trogen wän finner.

Den 3. Regel.

En trogen wän står icke til betalandes med några penningar/ eller godz. Syr. 6: 15.

Utläggning.

Ingen ting är kostbarare än en god wän: han wäger uti de wisas wigtskål mer än alt guld och sölfwer i werlden.

Betrachtelse.

Man talar denna tiden mycket härligen om wänskapen/ men

men det är en sådan materia/ hwar af det tyckes/ at man äfwen så illa/ som wäl gjör/ när man der om talar. Wår tid är der öfwer den alrawältaligaste/ som nånsin har warit/ och den alralyckeligaste i wackra ord och tanckar. Aldrig har wänskapen funnit så många förwndrare och talmän för sig/ aldrig sedt så många lofskrifter och böcker författade til deß heder. Wänskapen året om hwilcken man i Böckerne/ i Companierne/ wid Hofwet och ibland folcket talar. Vti ansichten/ och på läpparna ser man intet annat än honom; Han är allstands wndantagande yti hiertat.

Wänskapen behagar oß wäl/ men egennyttan spelar doch mästare hos oß; och går ingen skada oß mindre til sinnes/ ingen gjör oß mindre sorg/ än en god wäns förlust.

Den 4. Regel.

En trogen wän är lifsens tröst; den det fruchtar GUD/ han får en sådan wän. Syr. 6: 16.

Utläggning.

Wår kropp har sina kranckheter/ som lifwet förkorta/ wår siäl har ock de sina/ som hennes odödlighet olyckselig giöra. Läkedom för det ena/ så wäl som för det andra/ är en god wän/ men den honom finna wil/ han måste fruchta GUD.

Haf många wänner/ men icke mer än en förtrogen; haf ynnest med alla menniskior/ men war icke förenad mer än med en allena. Dit hus/ dina skatter/ dina händer/ och dina öron låt stå öpna för mycket folck/ men dit hierta allenast för den samme/ som du til din förtrognaste dig utwaldt hafwer.

Betrachtelse.

Ditt hierta är der til giordt/ at det sig androm bortgifwa skal; det kan sig utan last och skam icke förwägra: men den aldraförste

ste skam och nesligaste obillighet är/ at det sig mångom öfwergifwer.

Detta hiertat med des hemlighet gäller alzintet mer/ så snart det sig flerom öfwergifwit hafwer. Det menniskelige hiertats förträfflighet består der vtinnan: at det förfordrar det gemena bästa; men blifwer doch en särskildt skatt för sig allena.

Det måste hafwa solens art/ hwilken medelst sina wälgiärningar sig hela werlden förplichtad giör/ och blifwer af Änglar och menniskior med förwndran beskådad/ men har doch allenast en Ängel/ som henne föreståår och styrer.

Med et ord/ då är hiertat wäl beskaffat/ när det en kästelig klädning likt är/ och med rätta denna öfwerskrifften bära kan: Allom behagelig/ enom allena egen.

Den 5. Regel.

Betro ingom wän/ vtan du hafwer försökt honom i nöd. Syr. 6:7.

Vtläggning.

Wil du hafwa en god wän/ så pröfwa honom först/ och förr än du dig honom förtror/ så giör dig hans trohet bekandt. Men kom ihog/ at du der til icke annan wigtskål hafwer än tiden/ och motgången.

Betrachtelse.

Det är sant/ at de fulkomligste wänskaper sin begynnelse i första ögneblecket taga/ och at stora sinnen när de hwar annan se/ hwar annan strax på stunden kiänna.

Men en wis man/ skiönt han sin inwärtes benägenhet icke hindrar/ at yprinna/ så hindrar han henne doch/ sig hastteligen at vtlåta.

Han finner behag der af/ at kiänna vti sig de oförmodeliga rörelser/ och de kraftiga och liufliga re-

retelser/ som honom draga den person/ som honom behageligast förekommer / at älska: men förr än han det hos sig besluter/ förfrågar han sit förnuft/ och förtror sig allenast på deß råd; förnuftet åter förr än det samtycker/ begiär det först vtrymme/ och förtror sig ingom vtan allenast förfarenheten.

Eho som allenast et åhr har sedt/ kan icke säja at han wäl kiänner; och eho som icke lidit motgång/ måste icke säja/ at han wisserligen älskad warder.

Den 6. Regel.

Många åro wänner/ så länge de kunna nytta der af hafwa: men i nödene bliswa de icke beständandes. Syr. 6: 8.

Vtläggning.

Wy der finnes wänner som wisa sig allenast vti goda tider/ men när winteren nalkas/ wika de bort/ och kiänna dig icke mer/ när du gråter.

Betrachtelse.

De inbilla sig/ at wänskapen der vti består/ at de finna förnöjelse i dit vmgänge/ och at de må drifwa löje med dig/ när du äst wid godt mod/ och så länge de goda och lyckeliga dagar wara.

Men de borde besinna/ at förklara sig för ens wän/ icke annat är/ än förplichta sig/ at man i sin wäns nöd inga penningar; i hans angelägenhet; ingen tid: i des fara/ hwarken blod eller lif skal spara/ och at alt måste stå til des tienst och nytta.

Den 7. Regel.

Det finnes ock somlige bord-wänner/ men de hålla intet i nödene. *Syr. 6: 10. verf. vulg.*

Vtläggning.

Man finner ock andra/ som äro goda wänner/ så länge de sittia med til bords/ men des vtom kiänna de in-

ingen menniskia. Så länge de sig med dig på din kåstnad glade giöra / utkåfwa de alt / men sedan det förbi är / komma de ingen ting ihog / och stora panqveter tiena i gemen til icke annat / än at der med föda bedragare och otacksamme.

Betrachtelse.

Sådane förmena giöra dig en tienst der med / at de / under warande fråtzeri och öfwerflöd / dig hielpa at drifwa oförskämt skattlöse / samt med större dierfhet / och med större öfwermod at synda. Men förtro dig icke sådanom; dy om du dem för owänner håller / som emot dig sin hand och sin wärja bruka / så må du ock ingalunda sådana mördare för wänner räkna / som sig af din egen hand betiena / at gifwa dig dödzsting i hiertat / och wilja dig öfwertala / at du med oförnuftigt och förargeligit lefwerne skal förqwäsja den oskuld / den GUDz nåde / och den

heder/ som menniskians rätta lif äro.

Fly för sådant folck; hwad band det ock wara kan/ som dig med deras sällskap sammanhåller/ så rif det sönder/ och anse dem såsom obekante/ eller förförare. Kom ihog/ at såsom döden all åchtenskap skiljer: så sliter ock last och odygd all wänskap.

Ännu äro andre wänner/ som af sällsamme och ynderlige sinnen äro; hwilke wål utan egennyttighet älska/ men förtörnas ytan någon rättmätig orsak/ och ingå icke wänskap för annat/ än at de måge der igenom hafwa tilfälle/ at beklaga sig och således hafwa ord och ställe/ sina förra wänner at anklaga och förfölja.

Inlåt dig icke med sådana/ ytan sätt dig stadigt i sinne/ at wedersaka och fly för dessa twenne folkslagz bekandtskap och wänskap.

För de lättsinniga/ som hålla sig för

för lyckelige för din wänskap och rolige umgänge skul / men äro dock altid redebogne / dig för en ringa penning at sälja och förråda.

Och för de tyckmyckne och hemske / hwilke den minsta winck / som du til en annan giör / för otrohet uptaga / som ock hafwa gifwit orsak / en af de gamla at säja rätteligen / at intet hat så odrägeligit eller wederstyggeligit är / som sådanas wänskap.

Den 8. Regel.

Mången man är wän / den snarliga blifwer owän / och wiste han et mord med dig / han sade det wäl. Syr. 6: 9.

Utläggning.

Der äro ock ännu andre / som intet hemligit kunna hålla hos sig / medan deras wrede påstår / och de som wid hwar förefallande ringesta twistighet utsäja ehwad de om dig weta / och dit för-

tronde och vprichtighet skändeligen, beskympa.

Betrachtelse.

DEt är sant/ at sådane wredenes öfverilningar äro ledsamme/ och kunna förorsaka dig bedröfwelig förtret: men kom ihog/ at/ när du någon til wän antagit/ du då förbunden äst/ at tåla icke allenast hans motgång/ vtan ock des fehl; och at det skulle wara mycket litet at lida för honom om du icke har ock hiertat/ af honom sielf något at lida.

Ingen wän är/ som icke har sina fehl och sin ofullkomlighet; och intet fehl är hos din wän/ som du icke bör vrsächta: men så är ock så intet hos honom/ som du icke hade bordt weta/ förr än du honom älskade och honom til wän vtkärade.

Vtse för den skul wäl/ och inlåt dig aldrig/ at älska en sådan menniskia/ hwars fehl och swagheter äro

äro icke annat än omskiftningar til hat / och den der / så länge wreden påstår / sanfärdeligen en fiende är.

Den 9. Regel.

En trogen wän måste i dit hus lefwa / lika som woro han ock der husbonde. *Syr. 6; 11. vers vulg.*

Utläggning.

Har du träffat en stadig wän / så anse honom såsom den andre du; låt honom hos dig in och utgå med samma frihet / som hos dig sielf / och med dit husfolck och beställningar så omgås / som med sit egit.

Detta är den förnämsta lyckan / som man af wänskapen hafwer / at lefwa i i twenne hiertan / och hafwa at befalla i twenne hus.

Betrachtelse.

Wad man i gemen säja plägar om twenne Solar / at / om de i werlden woro / den ene den andre då skulle til intet giöra: sådant

dant skulle icke blifwa sant / om de hwar annan kunde älska.

Twenne lika härskaper äro icke twenne osämjachtige ting / när godt förstånd är dem emellan; och all lag / som til hela werldenes styrsel blifwer giord för et enigt regemente skul / den är icke god för annan orsak / än derföre / at twedräckten är twenne högsträdandes ostiliachtige följeslagare.

Men när kiärleken är tredie man / så äro de det rätta och nödige kahl / at lyckeligen regera i himmelen och på jorden.

Den 10. Regel.

Öfwergif icke en gammal wän; dy du wetst icke / om du så mycket winner uppå en ny. Syr. 9: 14.

Utläggning.

En ny wän är aldrig så god / som en gammal. Byt icke om: dy det som du redan har / är ofehl-

ofehlbart bättre / än det som du ännu icke hafwer. Om den wän som du längt tilbakas har älskat / är icke så fullkomlig och kostbar / så är han dig doch tienligare / och för dit sinne anständigare.

Wänskapens sötma härröre icke af en menniskias adelskap / ei eller af des wetenskap och höga förstånd / utan af hans sinnes likhet med dit sinne. Aldrig kan du wärre wara klädd / än med en dyrbar och prächtig klädning / som är alt förstor / och passar sig illa efter dit lif: aldrig heller wärre älskad / än af en menniskia / den med din natur icke öfwerenskommer.

Jag lägger der til / at ingen ny klädning är som ick faller kroppen något obeqwäm; altså ock ingen ny bekantskap / som icke sinnet något beswär och pläga gifwer. Dagtingande och ceremonierne wara gemenligen en lång tid; och

at

at begynna ny wänskap är altid en sak af stor wigtighet.

Med et ord/ eho som kan återwända/ at älska den första wän/ är ock icke wärd at äga den andra; och eho som kan låta en god och uprichtig wänskap bortdö/ han lärer aldrig ernå en annan/ som blifwer stadigt lefwande.

Den II. Regel.

Giör dinom wännom godt för din ända. *Syr.* 14: 13.

Utläggning.

Höfwa icke in til din dödzstund/ at giöra din wän godt; dy kiärleken giör stalbröder och icke arfwingar; han gier icke just det som han nödgas förlora och lämna efter sig: utan han giör en gemenskap af alt hwad han äger; hans frikostighetz tid är medan han är i lifwet. Det är girigheten eller nöden som förorsaka/ at man

wid

wid sidsta dödzstunden sin mildhet vpläter / och sin ytterste wilja förklarar.

När du nu någon godt bewisar / så förekasta det honom icke / och när du dig en wän medelst någon behagelig tienst förbinder / så laga at dit ansichte och tal honom fast mera må förbinda. Gifwarens olustighet giör vndfångaren misslynt / och förbyter wälgiärningen vti misnöje.

Ett afslag bör stundom vrsächtas / emedan det af oförmögenhet kan förorsakas: Men et olustigt och oförnögdt bifall / kan icke wara annat än förhateligit / efter det af intet annat härrörer / än af girighet eller af mangel på wälwillighet.

Fördenskull / när tilfälle gifwes / din wän at hielpa / så haf trenne ting altid öpne: din hand / dit ansichte / och dit hierta.

En skiänck bliswer twå gänger för-

förärd/ när han gifwes snarligen; doch är den så god som hundrade gånger förärd/ när han med behag gifwen warder.

Altså låt ock de ord emot din wän aldrig af dig höras: Kom i morgon igen/ så wil jag gifwa dig.

En upskuten wälgiärning giäller föga mer/ än et afslag; och det är allenast halfparten gifwit/ när man icke samma dag gifwer/ som man det gifwa kan.

Dy genom sådant drögzmål synes du söka ja tid/ huru du må finna medel/ at slippa aldeles at gifwa; åtminstone wisar du der med/ at du ogiärna giör din wän til wiljes; dy all glädie har en snålhet och snarhet med sig; derföre ock/ det som sker med lust/ snart giordt är.

Den 12. Regel.

Öfwergif icke din wän för godz skull ꝛc. Syr. 7: 19.

Ut-

Utläggning.

Wär icke swår emot din wän/ för det han något dröjer/ at betala dig/ hwad han skyldig är. Det är ju bättre/ at du får dina penningar något senare igen/ än at du altförbittid en sådan angenäm wänskap skulle förlora. Det heter sina penningar wäl anwända/ när man dem wälwilligt utlånar: men det heter förlora mer än de äro wärde/ när man/ at återfå dem/ en wän förlora måste.

Betrachtelse.

Wika som du trängder är/ at bliswa betalt/ så tro ock at din Wän myckit mera trängder är at komma ur sin skuld; och tänck/ at det en ärbar Man icke så ondt giör/ at hafwa mangel på penningar/ som at wara dem skyldig. Låt dig ätnöja/ at din wän sig derföre plägar och oroar/ och kom honom icke ock så at blyjas/ der med/ at du honom mycket der om manar.

De

De som någorlunda vprichtig wänskap pläga/ de ränna när de sin wän om någon skuld påminna; efter du nu af myckit ädelt sinne och kärlek är/ så ränna/ när du hos dig sielf der på täncker.

Man är då mycket ädelsint/ när man der om stilla tiger: men aldramäst då/ när man det förgiäter.

Den 13. Regel.

Vmbär giärna dina penningar för dins broders och nästas skull/ och gräf dem icke neder vnder en sten/ der de doch förfaras. *Syr.* 29: 13.

Vtläggning.

Sätt dina penningar giärna i det äfwentyr/ at du dem bortlånar til din wän seller broder/ och wet/ at de med större heder och säkerhet i deras händer äro/ än de woro när de lågo antingen i en skattkista/ eller vnder jorden giömde.

Betrachtelse.

Du måste tro/ at dina penningar förlorade äro/ när de dina

dina wänner icke gagna. Derföre/ när de tiltala dig om något/ så war redebogen at efterlåta dem sådant/ och fruchta der wid ingen annan fahra/ ån den af långt betänckiande hos dig kan förorsakas; låt också det wara din endaste förtret der wid/ at du dem icke har förekommit/ och icke warit lyckelig at gissa/ hwar vtinnan de behöft dig.

Tag här vtinnan dig för en regel/ den gambla hiältens exempel/ hwilken/ då hans räntomästare tilkiänna gifwit/ der wore i skatekistan intet mera qwar/ i dy hans gifmildhet hade henne vttömt/ detta hiälte-swar ifrån sig gaf; du farer will/ jag har ännu alt det behållit/ som jag vtgifwit/ det är nu mera mit ån någonsin tilförene/ emedan det står i mina wänners händer. Hoc habeo, quodcunque dedi.

Den

Den 14. Regel.

Den som hemlighet uppenbarar/han tappar trona/ och skal icke sedan få en trogen wän. Syl. 27: 17.

Utläggning.

Att uptäckia en wäns hemlighet/ det är at på en gång förlora många wänner. En otrogen blifwer aldrig mera af någon älskad; och de som bracht honom det hemliga at uppenbara/ blifwa de första som honom fruchta och hata.

Betrachtelse.

Lika som uti Statz-saker skier/ så är ock i det som wänskapen angår/ den ringaste tungans fritalighet och obetänckesamhet är en oförlåtelig mißgierning. Des hemlighet är lika som en religion/ hwars förolämpning ingen förlåtelse/ och deß ånger ingen medynkan finner. Sådane mißgierningar blifwa på det förskräckeligaste sätt affstraffade. Och det som en menniskia/ den der hierta och kiän-

tzel

tzel hafwer / sig aldramäst bör fruchta före / är det at man honom aldrig mera tilfälle gifwer / samma ännu at begå.

Den 15. Regel.

Om du ån drogo vt dit swärd emot din wän / så giör du der med icke så ondt / som med förswädelse. Ty j kunnen wäl warda wänner igen. *Syr.* 22:26/27.

Vtläggning.

Om det dig händer / at du af hastigt sinne / skulle med förtretelige och obetänckesamme ord emot din wän vtfara / som doch intet hafwa stort at betyda / så fruchta dig intet så stort; dy J bliswen wäl snart igen med hwar annan förlikte.

Sammaledes / om du af hastig wrede kommer at blåtta wärjan emot honom / så mißtrösta icke / om wänskapens återvpprättelse igen; dy en menniskia plägar ju tåla mycket af sin broder / när des afseeter äro blinde / och öfwer hans förnuft råda. Et ångerfult ord / eller ock en tår

behöfwes allenast / at bringa jämwäl en blodig twistighet i fullkomlig glömska.

Men det som fahrligt är / och wreden aldeles oförsonlig giör / är / när du dinom wän förbrår någon skamfläck på hans hus / eller förekastar honom någon tienst och wänskap / som du har bewist honom / eller ock när du wisar föracht / och ställer dig högfärdig emot honom / eller ändteligen / när du des hemlighet yptäcker / och honom förråder i de ting / som han dig har anförtrodt. Allt sådant drifwer honom at fly för dig in til werldenes ända; hans ansichte lärer du kunna få se åter / men hans hierta och förtroende skal du aldrig mera finna.

Betrachtelse.

Ändteligen säger jag / förachta icke din wän; dy föracht är et dödzsting för wänskapen / och et sår / som endast är odrägeligit för menniskians hierta.

Naturen och lyckan kunna oß wäl förachtelige giöra / men de kunna oß icke utan kiänsel giöra / så at wi förachtet ringa och för intet ach-

achta skulle. Ingen wana kan oss der til förmå; och dygden som stundom wål kan förqwäfja smårtan/ som wi der öfwer lida/ kan des åtancka icke aldeles förtaga.

Wi pröfwe sielfwe/ at ock deras höghet/ som oss förachta/ icke förachtetz kiäntzel yti oss minskar. Det beröm/ som jämwål owänneme oss tilägna/ år oss behageligit: men det föracht/ som ock de störste wåre wänner oss tilfoga/ sårar hiertat högeligen. Thet föracht/ som Förstar eller wåre Herrar af oss giöra/ faller oss icke liufligare och drägeligare; dy ehwad macht eller myndighet någon öfwer oss må hafwa/ så hålle wi doch före/ at han ingen rätt kan äga/ at förachta oss; icke då en gång/ når wi åre brätzlige. Dy ock de/ som bekiänna/ at deras mißgiärningar förtiena döden/ kunna doch icke tro/ at de förachtelsen förtiena.

GUDs nåde och yplysning för-

tager hos mången åtrån/ at hämnas der öfwer/ men gifwer få menniskior den lust/ at kunna tåla föracht; om någon finnes/ som för GUDs namns Åhra skul det samma kiär hafwa/ så wet jag dock icke om många finnas som sielfwa förachtaren kiär hålla.

Den 16. Regel.

En Menniskia behåller wrede mot den andra/ och wil sökia nåde när Erranom. Syr. 28: 3.

Utläggning.

EN menniskia/ som enom androm ondt tilreder/ må hon wål understå sig at anropa GUD om nåde och wälsignelse? och then sin nästa söker störta i fördårfwet/ kan han ock wål hoppas/ at blifwa af GUD uppehållen?

Menniskian wil framhårda i wreden/ och wil likwål/ at GUD skal å sin sida låta den fara. Hon som icke annat är än kiött och et fördårfwat ting/ straffar bråten hos sine like/ och wil/ at GUD som är then oändelige Heligheten/ skal öfwer-

werse med hennes egne och dem tåla. Kan ock någon begiäran / eller någon åstundan obilligare wara?

Betrachtelse.

Jl at dämpa alt mißnöje som af et obehageligit tal förorsakas kan / eller af den oförrätt / som dig uti din wandel tilfogad warder / så tänck som oftast på denna ofelbara sanning:

At ibland all orättwiso / desse twenne de störste äro; först / at GUD warder af dig förtörnat sedan / at du tycker illa wara / när man dig förtörnar / förmenandes dig wara befogad / der öfwer dig at beklaga / och hämnas.

När du åst oens med någon / så går du at förtälja saken för dina wänner / och förfrågar / om du icke i sanning lider oförrätt / och bör fördenskul hämnas; skiäl at förebåra / felar dig dä intet; In summa / du talar och ställer dig så wäl /

at hwar och en med dig tilstår / du hafwer rätt.

Men på det at sanningen så myeket bättre må skönjas / så vptäck dem hela saken / och säg vprichtigt / hwad dit samwete wet om de aldragrofwaste synder / och den skändeligaste otacksamhet / som du emot GUD begått hafwer: Så lärer ingen finnas / den icke säger / at du ännu oändeligen mera ondt / och mera föracht förtienar / än dig här tils är wederfarit.

Så länge du ligger i rättgångs träta / är frågan / om du med skäl kan sökta den menniskians fördärf / som GUD har brukat / genom så litet ondt / som du nu påstår wara dig tilfogadt / dina stora synder at straffa. War domare / vndersök frågan / ach afsäg sielf din dom.

Den 17. Regel.

Löp intet för rätten / så bliswa många synder tilbaka. *Syr.* 28; 10. *vers. vul.*

Vt-

Utläggning.

Afftiär rättegångz trätorna / så har du så mycket mindre synd. At förfölja din blodzfrände / at giöra domarena / och flere obekante rike / at fördärfwa din slächt / at föda dina oroligheter / förmera dina fehl / och förlora himmelriket / detta är gemenligen alt / hwad tu winner genom rätte gång.

Ingen stridighet är / som icke genom sachtmodighet och beskedelighet vphäfwas kan; icke heller är någon fred / som icke bättre är / än all den segerwinning / som in för domstolen kan erhållas / och all den triump / som ståltheten öfwer wåra owänner tilförer.

Betrachtelse.

Lef i frid / och stadfäst så din heder / at den af ingen ting må kunna men lida; at du icke må blifwa förorsakad / dig emot någon at förswara / eller öfwer någon at beswära.

Det är icke så hederligit / at öfwerwinna sina owänner / som at

aldeles wara dem förvtan. Af den förre heder blifwa galne menniskior / ja ock wildiuren delachtige: men den andre hörer allenast de menniskior til / som en himmelsk natur och gudeligit sinne hafwa.

Men skulle olyckan wilja at wi owänner få / så må wi tro / at det mindre berömligit är / at kasta deras hus och wälfärd öfwer ända / än at blidka deras wrede; ach! all den mödan som wi anwände at winna en rättegångz sak emot dem / må wi heldre anläggia / at winna deras hierta. Låtom oß fördenskul icke sökia deras vndergång / vtan sträfwa efter en härligare seger / lagandes så / at de ock mot sin wilja oß älska; och på sig sielfwa harmas måste / för det de oß emotbrutit hafwa.

Låtom oß vpwäckia en ånger vti deras samwete / och medelst wåra goda tienster dem bringa der hän / at de sielfwe tilstå / det wi hafwa warit

watit wärde at älskas / och den tid / tå de oß förtörnade.

Om wi sachtmodige och höflige ord wele bruka / och winläggia oß medelst et höfligt och tienstachtigt bemötande / dem at winna / skola de sielf bekänna / at de hafwa orätt giordt i det / de oß illa handterat hafwa. Och sådan bekännelse är den aldraönskeligaste heder och skienbaraste seger / som en ährlig man kan begiära.

Korteligen at säja / wi äre förbundne all fiendskap och hämndgirighet i wär siäl at vtsläckia.

Först genom naturens lag / som oß icke andra wapn / eller andra medel / än kiärleken gifwit hafwer / andra menniskior at öfwerwinna.

Sedan och genom Evangelii lag / som oß der om en regel föreskrifwit / och oß et bod gifwit hafwer / them wi oß icke vndandraga kunnom.

Widare genom GUDz Sons

lag/ som oß der vtinnan med sit exempel föregått.

Och ytterligare genom Skaparens lag/ som har welat/ at wår ande/ och wår person icke annat/ ån ett lefwande beläte af hans wäsentelige och oändelige kiärlek wara skulle.

Än ytterligare/ genom himmelrikens lag/ hwars dörr denna öfwerskrift hafwer: At ingen af dem som hat och wrede i hiertat bära/ skola der inkomma.

Och sidst/ så förbinder oß der til/ icke mindre än alt det andra/ wårt egit gagn och bästa; dy wi må wäl försäkra oß/ at ingen wår fiende så försagd och fruchtsam är/ som oß icke wil skada; ingen så swag/ som det ei kan giöra; ingen så oförständig/ som dertil icke medel kan finna/ ei heller någon så oskickelig/ som icke wet betiena sig af tilfälle/ at ställa sit vpsät i wercket/ och det fullborda.

Bo-

Boken är fördelt
I
Twenne Delar.

Den förstadehlen / bestående af fyra Artiklar / innehåller de Reglor / som åro nödige för en menniskia / at wäl förhålla sig / i anseende til sig sielf.

Den förste Artikel / handlar om samwetetz wäl-förhållande / föreställt vti tijo Reglor / som finnas ifrån pag. 9. til 67.

Den andra handlar om sinnetz och förståndetz förhållande / föreställt vti tretton Reglor som finnas ifrån pag. 67. til 121.

Den tredie handlar om / huru hiertat och affecterne sig skola förhålla / föreställt vti tolff Reglor som finnas ifrån pag. 121. til 179.

Den fierde handlar / huru tungan sig förhålla skal / föreställt vti otta Reglor som finnas ifrån pag. 179. til 208.

Den andre delen innehåller nödiga Reglor för en menniſkia / huru han ſig bör förhålla / i anſeende til ſine familia / och andra perſoner.

Den förſta Artikel handlar huru en wis man ſig emot ſin ächta huſtru förhålla ſkal / afhandlad vti otta Reglor ifrån pag. 209. til 229.

Den andre Artikel handlar huru man ſig emot ſina Barn förhålla ſkal / i nijo Reglor afhandlad ifrån pag. 229 til 250.

Den tredie Artikel handlar / huru man ſig emot ſina Tienare ſkal förhålla / afhandlad i ſex Reglor ifrån pag. 250. til 263.

Den fierde Artikel handlar huru en wis menniſkia ſig emot ſina wännet och owänner förhålla ſkal / afhandlad i ſiutton Reglor / ifrån pag. 263. til 299.

CON-

CONFUCII Sede-Reglor.

I.

Inlägg dig / at träda i de Wisas fotspor / och öfwergif dem aldrig / ehuru trälsamt och detta arbetet dig förekomma kan: om du en gång ernår dit ändemåhl / skal den liufligheten / som du får smaka / dig all din möda wedergälla.

II. När du dig någon beställning för andra antager / så förrätta den med lika nit och alfwar / som den dig sielf anginge.

III. Den dygden som intet genom alfwarsamhet wnderstödt är / winner ingen gunst eller anseende hos menniskior.

IV. Påminna dig altid at du en menniskia är / at menniskeliga naturen är bräkkelig / och at du lätteligen kan wnderliggia

och du skalt aldrig vnderliggja. Men skulle så hända / at du förgiäter hwad du äst / och dig händer at liggja vnder / så låt fördenskull intet modet sinka: Tänck / at du kan vprättas igen / at det allena hos dig sielf beror / at sönderbryta de bojor / som dig wed synden anhäfta / och at öfwerwinna det som dig hindrar / at gå på dygdenes wäg.

V. Betänck wäl / om det är rättwist och skäligt hwad du vtlåfwar; dy sedan man har vtfäst en ting / är det ei tillåtit / det at ryggia: Man måstealtid hålla sin tilsäjelse.

VI. När du någon en vtwärtes heder bewisar / så låt din ödmiukhet jämnwäga den ähran / som du honom skyldig äst: Til at låta något der vti mangla / är en ohöflighet och högfärd: Men giör du det i öfwerflöd / så är det icke annat än en wanständig förnedring / eller skrymterie.

VII. Låt intet smaken och lusten at äta / dig förleda. Ät til dine krafters styrckia och til at vppehålla lifwet / som tu af himmelen vndfått.

VIII. Bemöda dig at rena dina tan-

kär;

kar; Dy åro de icke onde/ så åro tina giärningar det ei heller.

IX. En wis man smakar altid en obtsöjelig liuflighet; dy dygden behåller sin sötma/ fast om wederwärdigheter på alla sidor omringa henne.

X. Den som vti studier/ eller andra förrätningar allenast hänger sig wed arbete och öfningen/ och är oflitig i betrachtelse/ han förlorar sin tid fåfängt: Och den/som endast sin tid på betrachtelser anwänder/ och sätter arbetet och öfningen tilbaka/ han kan icke annat än wilse fara/ och vträttar intet. Den förre hinner aldrig til fullkomlig kunskap om något/ all hans vplyßning blandas med mörcker och twifwelsmål: och den senare löper efter skuggan; hans wetenskap kan aldrig blifwa säker och wäl grundad. Derföre arbeta/doch sätt intet öfwerwägandet på sida. Öfwerwäga/ men försumma intet at arbeta.

XI. En Lands-Förste bör straffa mißgiärning/ på det at det icke må synas som vnderstödde han henne: Doch måste han mera genom mildhets öfningar/ än ge-

genom hotelser och straff sit folck til lydna och plicht anmana.

XII. Låt ingen ting förföra dig til otrohet emot din öfwerhet: Fördölg icke för henne något / som hennes nytta fodrar / at wara underrättat om: och se ingen ting för swår an / hwar med du henne din hörsamhet bewisa kanst.

XIII. Det är fåfångt at söka läkedom / när siukdomen obotelig är. Om du genom dina råd och föreställningar kunde förmå / at det som redan skedt är / blefwe ogiordt / så skulle dit stillatigande wara straffbart: Men intet är osmakeligare än et råd / hwar med man intet kan bringa någon nytta til wäga.

XIV. Fattigdom och menniskelige eländigheter äro uti sig sielfwa plågor / doch äro de allenast för de ogudachtige empfindtelige. Det är en börda under hwilcken de sucka / som ändtelig dem giör underliggiande: De blifwa sielf ledsne wid den aldrablomstrande lycka. En wis man är allenast altid förnögd: Dygden ställer hans siäl tilfredz; intet anfächtar eller beängstigar des sinne / emedan han intet idkar dygden at niuta någon we-

wedergiälning derföre. Dygdenes öfning är den endaste belöningen / som han förmodar.

XV. Det är allenast en from menniſkia som kan giöra ett säkert wahl / och han kan med ſkiäl / och ſom ſig det bör / älſka eller hata.

XVI. Den ſom ſig om dygd befliter / och det med all flit / han begår aldrig något / ſom en menniſkia oanſtändigt / eller det ſunda förnuftet motſträfwigt är.

XVII. Rikedomar och werldzlig ähra äro förmåner; åſtundan at beſittia dem / är naturlig för hwar och en menniſkia. Men om deße fördelachtigheter ſig intet med dygden förena / ſå bör en wis man dem förachta / och ädelſinnigt wederſaka. Men twärt emot / äro fattigdom och förachт / olyckſaligheter; för hwilka menniſkian af naturen faſar och flyr. Om nu deße wederwärdigheter en wis man anfächta / ſå är det wäl honom tillåtit ſig der ifrån at befria: Men / at ſådant ſker utan ſynd.

XVIII. Jag har aldrig ſedt någon menniſkia / ſom ſig lyckelig ſkattat för dyg-

dygden som han besutit / eller som warit sorgbunden öfwer sina förseelser och swagheter: men jag förundrar mig intet der öfwer / emedan jag wäl wille / at den som fattat lust til dygden i den samma så många angenämheter mätte finna / at han för hennes skul mätte förachta / all den liuflighet som werlden meddela kan. Och at den som fasar för laster / och mätte finna dem så wederstyggelige / at ingen ting fans som han intet skulle anwända / at ei falla der uti.

XIX. Det är intet troligt / at den som skulle anwända all sin möjelige flit til at förwärfwa dygden / icke skulle ändtlig winna den samma / skulle han ock allenast en dag der på arbeta. Och har jag ännu aldrig sedt någon / som icke haft nödige krafter der til.

XX. Den som om morgonen har hördt dygdenes röst / kan dö om aftonen. En sådan menniskia skal intet ångra / at han lefwat / och döden skal intet förorsaka honom något qwal.

XXI. Den som med sina kläder wil wara högferdig / och älskar intet sparsamheten / är ännu intet skickelig / at studera wis-

wisheten: Och må tu sielf icke en gång med honom der om tala.

XXII. War icke bedröfwad der öfwer/ at du intet til stor myndighet och werldzlige Åhreställen vphögd är. Sucka snarare öfwer det/ at du kan ske/ med de dygder/ intet beprydder åst/ som kunde giöra dig wärdig til sådan heder.

XXIII. En redelig man är allenast sysselsatt med dygdenes öfning/ men en wrång menniskia allenast med sina ägodelar. Den förras tanckar äro altid inrättade til allmänne nyttans befrämjande; men den senare har annat bekymmer/ han täncker på icke annat än på det hwad honom sielf gagnar.

XXIV. Tilfoga ingen något/som du intet wil skal wederfaras dig: du behöfwer ingen annan lag/ denne är grundwalen och begynnelsen til all annor.

XXV. Så snart den wise blifwer en redelig man warse/bemödar han sig at efterfölja deß dygder: Men den samma wise/ har icke så snart wändt ögonen på en menuiskia/ som fölar sig i laster/ at han icke får miβtancka om sig sielf/ och sig frågar om han icke är denne lik.

XXVI.

XXVI. Et barn är förplichtat / at tiena och hörsamma sine Fäder. Fäder och Mödrar hafwa deras brister / deße är et barn skyldigt at föreställa dem / men det måste skie med sachtmodighet och försichtighet: Och om det något motstånd finner / oachtat alla försichtighet / som det brukar / skal det wäl något der med anstå låta / men intet aldeles återwända. De Råd / som gifwas fader eller moder / tilbringa wäl ofta sonen hårda ord och straff / men en son skal wed sådant tilfälle alt tåla och intet en gång knorra der emot.

XXVII. Den wisa förhastar sig aldrig / hwarken vti giärningar eller ord; ja han är ofta lika som måhllös: Men når det ankommer der vppå / at han skal handla och dygden wärckställa / då beter han en stor skyndsamhet.

XXVIII. En rätt wis talar litet / är ock intet stort wältalig: Jag kan ock ei heller se / at wältaligheten honom skulle särdeles gagna.

XXIX. Det fordrar en långsam förfarenhet / at lära kiänna menniskians hierta. Jag inbillade mig i min vngdom / at alla menniskior wore vprichtige / och at de efter-

terlefde alt hwad de talade; med et ord at deras mun altid stämde öfwerens med hiertat; Men nu / sedan jag med andra ögon beser all ting / är jag öfwertygad / at jag bedrog mig. Jag kan wäl i dag höra / hwad folcket talar: Men jag trygger mig aldrig der wid / de måste wärckeligen wisa / at deras ord och giärningar äro likförmige.

XXX. I forna tider war uti Konungariket Ci en Befalnings-hafware / som dödade sin konung. En annan som beklädde et slikt ämbete / hade en sådan stygghelse til denne mordiske giärningen / at han upsade sin tienst / lemnade sin egendom i sticket / och begaf sig uti et annat rike. Men denne ömhiertade tienaren hade intet den lyckan at träffa det han sökte; dy i det riket / dit han sig förfogade / fan han intet annat än orättrådige betiente / och som mycket litet wårdade sig om sin Herres fördelar. Då sade han / denne orten anstår mig intet / at upphålla mig uppå / jag måste på en annan sökia min undanflycht: men som han på alla orter för sig fan sådana betiente / som woro den lika / som hade genom sin mißgierning aftwungit honom nödwändigheten / at öf-

öfwergifwa sit fädernesland/ sin myndighet och all förmögenhet/ så for han omkring så långt han kunde i werlden. Om du nu frågar mig/ hwad mig tyckes om en sådan man/ kan jag intet afråta at säja/ det han förtienar et stort beröm/ och at han hade en särdeles utlysande dygd; sådant omdöme bör hwar och en förnuftig der öfwer fälla: Men som wi ey hiertans ransakare äro/ och all dygd enkannerligen sin boning i hiertat hafwer/ så wet jag intet om hans dygd rätt sanfärdig war; man bör intet altid döma menniskiorna efter deras utwärtes giärningar.

XXXI. Jag kiänner en man som hålles för redlig i folcks sinne/ af hwilken man i deße dagar något begiärte det han intet hade. Du inbillar dig/ kan ske/ at han uprichtigt tilstod/ at det intet i hans wåld war/ hwad man af honom fordrade. Det han hade bordt giöra/ om hans uprichtighet swarat emot rychtet/ som han hos folcket hafwer: Men han förhölt sig således: Han gick hos en granne; och tog af honom til låns/ det man af honom sielf begiärt/ hwilket han sedan åt den gaf/ som det åstundade.

Jag

Jag kan aldrig förmå mig / at tro / at denne mannen uprichtig war.

XXXII. Wägra dig intet at emottaga det / som dig föräres af din Förste / ehuru stora rikedomar du ock besitter. Utdela det öfrige åt de fattige.

XXXIII. Fädernas brått böra intet tilräknas barnen. Om en fader skulle genom sina miſsgiärningar sig hafwa giort owärdig / at blifwa uphögd til något åhreställe / så bör man intet afstängia sonen der ifrån / om han icke i lika mått giör sig owärdig der til. En son af ringa slächt bör afkomsten intet lända til någon wanheder. Han bör / om han med de nödwändige egenskaper förseedd är / blifwa kallad til höga embetens förrättande / så wäl som de förnämares söner. Wåra Fäder offrade i forna tider boskap af särdeles färgor / efter det påbud som öfwerheten der om lät utgå. Under en wär Keysares Regemente kom den röda färgen i bruk. Tror du nu / at de Gudarna åt hwilka fäderna offrade uti denna Keysarens tid / skulle hafwa förkastad en ox af röd färga / om han hade warit

fram-

framkommen af en ko/ som intet haft samma färg.

XXXIV. Anse fattigdom och landzflychtighet för bättre/ än de förnämste Statsembeten/ när de dig anbiudes af en ogudachtig man/ som dig de samma med gewalt wil påtränga.

XXXV. Wägen/ som förer til dygden är lång/ men det beror hos dig sielf/ at kunna fullända denne banen. Anför intet til din ursächt/ at du intet nog kraft har/ at mödesamheterne affträckia dig/ och at du ändtelig skalt blifwa twungen at stanna mit vti loppet; Huru kanstu säja sådant förut/ begyn först at löpa. Således tala/ är et tekn/ at du ännu intet begynt/ om du det giordt hade/ förde du et annat tal.

XXXVI. Det är intet nog/ at kiänna dygden/ man måste henne ock älska: Men det giör ei heller tilfylleſt/ at älska henne/ man måste ock henne äga.

XXXVII. Den som förföljer en redelig man han påförer himmelen krig: Himmelen har skapat dygden/ och han beskydder henne; den som henne förföljer/ förföljer himmelen.

XXXVIII.

XXXVIII. En Öfwerhets-person bör hedra sin fader och sin moder / och aldrig afträda ifrån denne rättmätige plichten; hans exempel bör vnderwisa folcket. Han bör intet förachta ålderstigit folck / eller dem som sig giort wäl förtiente; folcket kunde eljest honom efterfölja.

XXXIX. Et barn bör lefwa i stadig fruchtan / at begå något som mißhagar deß fader; denne räddhogan skal altid swäfwa dy för ögonen: Med et ord / alt hwad det giör / bör ske med sådan warsamhet / at fadren aldrig må blifwa deröfwer ond / eller ock bara litet bedröfwad.

XL. Siälens höghet / kraft och beständighet böra wara den wisas rikedom. Den börda han är lastad med / är swär / hans ban är lång.

XLI. Den wise giör aldrig något vtan råd: Ja han rådfrågar ock stundom i de angelägneste ärender / folck af ringa förstånd och förfarenhet. När råden äro nyttige / bör man intet anse af hwem de härflyta.

XLII. Fly fåfängia och högfärd. Om tu skiönt hade alla gamlas försichtighet och skickelighet / om du intet ödmiuk äst / så har du doch intet / ja du äst sielf den

menniskian i werlden / som mäst förtienar at förachtas.

XLIII. Lär ännu det du redan wetst / lika som du aldrig tilförene fattat det samma: Man wet aldrig en ting så wäl / at det icke förgåtas kan.

XLIV. Giör intet något oanständigt / fast du har förstånd nog / at förklara dina giärningar: menniskiors ögon kanst du wäl bedraga / men intet Himmelen / han har alt för klart skinande ögon.

XLV. Förbind dig aldrig i wänskap med någon / som icke är frommare än du sielf.

XLVI. Den wise blygs för sina förseelser / men han blygs intet / at rätta dem.

XLVII. Den som lefwer utan lust och begiärelse / kan trachta och sträfwa efter alt.

XLVIII. Wiltu lära / at dö wäl / så lär först at lefwa wäl.

XLIX. En Stats-betienter skal aldrig tiena sin Förste uti orättrådige och olofliga ärender: Han må heller taga affked ifrån Embetet / än at han det beskympfar genom oanständige och lastbare giärningars förrättande.

L.

L. Menlösheten är nu intet mera någon dygd; största delen af de förnäme hafwa giordt sig der af förlustige: Men om du frågar hwad man måste göra, til at återbringa denne dygden, så swarar jag, at man allenast bör öfwerwinna sig sielf. Om alla dödelige menniskior på en dag tillika erhöllo öfwer sig sielfwe denne lyckelige segren, så skulle hela werlden strax få en annan skapnad, wi skulle alla blifwa fullkomlige och menlöse. Segren är swår, det är wist, men doch står den til at ernå; ty at öfwerwinna sig sielf, är ändtlig intet annat än göra det, som är förnuftet likformigt. Afwänd tine ögon, tilslut dina öron, lägg et betzel på din tunga, och lef heller i en stadig afsöndring, än at bruka dina ögon til anse sådana skådespel som stråfwa emot förnuftet, och förr än du skal gifwa någon acht der uppå, eller tala der om. Si på sådant sätt kan du winna. Segren hänger allenast af dig sielf.

LI. Önska ei din owäns död, dy din önskan är ändå fåfäng; hans lif består i Himmelens hand.

LII. Det är lätt / at lyda en wis man hon befaller intet något omöjeligt: Men der är swårt at upwäckia hos honom någon frögd; dy det som ofta andra frögdar / förorsakar honom til sucka / och utpräßa tåra-floder utur hans ögon.

LIII. Wedergåll wälgiärningar med andra wälgiärningar: men hämnas aldrig någon ofärrätt.

LIV. På hwad ort i werlden du måste tilbringa din lifztid / så omgås altid med de wisaste / och hålt dig in til ingen annan / än til de fromma.

LV. At synda / och intet ångra / det är egenteligen synda.

LVI. Det är nyttigt at fasta någon gång / på det man må wara så mycket mera beqwäm / til betrachtelse och må sig kunna öfwa i dygden. En wis man har andra sorgfälligheter / än den / som endast angår den dagelige kropsens föda / och skiötsel. Den aldrabäst begiödde jorden kan ock beswika arbetarens hopp / när Uhrs-tiderne sig oordenteligen anlåta: Alla Åkerbruks-reglor förmå intet försäkra honom för döden / uti en swår hungers tid; Men dygden fins aldrig utan frucht.

LVII.

LVII. En wis man bör känna menniskiornas hierta / på det han må förstå hwar och ens tilböjelse / och sig ei må fåfängt bemöda / då han dem dygden föreställer. Alla menniskior böra intet wara ynderwiste på enahande sätt. Det äro åtskillige wägar / som föra til dygden / Och de böra wara en wis man ei obekante.

LVIII. En from man syndar wäl ibland / dy swagheten är honom medfödd: Men han bör wara så wakande om sig / at han aldrig twenne gånger faller i samma synd.

LIX. Strid natt och dag emot dina laster / och om du genom din forgfällighet och wakfamhet kanst öfwer dig sielf segren erhålla / så gack frimodigt lös på andras odygder: men förr må du intet gripa dem an; Dy intet är mer orimligit / än at wi straffa andra för de fehl / hwar med wi sielf behäftade äro.

LX. Wi hafwom tre wänner som oß äro nyttige / en yprichtig wän / en trogen wän / en wän som alt hörer / som öfwerwägar hwad man honom säjer / och talar litet. Men wi hafwom ock tre slags wänner / hwilkas wänskap skadelig är / nem-

ligen: En skrymtachtig wän / en smickrande wän / och en wän som talar mycket.

LXI. Den sig om dygden beflitar / har med trenne fiender at strida / dem han måste bemöda sig / at öfwerwinna: okyskhet / när han ännu lefwer i sin ålders blomma / och bloden honom uti ådrarna gjäser; trätor och twistigheter / när han är kommen til en mogen ålder; och girughet / när han är gammal blifwen.

LXII. Trenne ting bör en wis man wörda / Himmelens lag; högt upsatte menniskior; och de frommas tal.

LXIII. Man kan för sin owän hafwa en sky / utan at hafwa någon längtan / sig at hämna / naturens röreiser äro intet altid strafbare.

LXIV. Förtro dig icke enom smickrare / ene menniskio / som sig uti sitt tal lika som twingar / och söker allestäds beröm i wältalighet: Det är intet den sanna dygds rätta kiännetekn.

LXV. Tystlåtigheten är en wis man aldeles nödig. Widlyftige och lärde samtal / och wältalighets prydnader böra honom wara et obekant tungomål / hans giärningar skola wara hans språk. Hwad

mig

mig angår / wille jag wäl aldrig mer tala. Himmelen talar / men af hwad tungemål betiener han sig / at predika för menniskiorne / at en öfwerhärskande orsak är / af hwilken alla ting deras wrsprung taga; en öfwerherrskande begynnelse / genom hwilken alt sig rörer och omförer / hans rörelse är hans tungemål / han återförer åhrs-tiderna til deras rätta tider / han rörer naturen / och giör honom fruchtbar: Ach huru wältalig är hela denna tystheten.

LXVI. En wis man bör många slags menniskior hata. Han bör hata dem som utsprida andras brister / och finna nöje at tala der om. Han bör hata dem / som fast de allenast med medelmåttige Egenskaper begåfwade äro / och hwad mera af ringa härkomst äre / likwäl förwägne angripa och förtala dem / som äro upbögde til Stats-wärdigheter. Han bör hata en tapper man / när hans stridbarhet intet med höflighet och klokhet försälskapad är. Han bör hata de menniskior / som altid af egen kiärlek upblåste äro; och altid högmodige af deras förtienst / och dyrckare af deras meningar / angripa och tadla alt / men doch aldrig rådfråga förnuftet. Han bör hata dem / som alle-

nast af et helt ringa förstånd äro / och likwäl sig företaga / at genomhäckla andras giärningar. Han bör hata de högmodige menniskior. Och ändteligen bör han ock hata dem / som giöra sig en wane / at opgräfwa andras fehl / på det de må giöra dem rychtbare.

LXVII. Det är swårt omgås med gement folck. Detta slaget af folcket blifwer alt fördristigt och oförskämt / när man sig med dem förmycket inlåter: Och som de sig inbilla / at man dem förachtar / när de intet nog ärade blifwa / så pådrager man sig deras owänskap.

LXVIII. Den som har hindt til sit fyratijonde ålders åhr / och alt der til warit en träl af någon strafbar wana / han kan intet öfwerwinna den samma. Jag håller des siukdom för obotelig / och han framhärdar i sin synd / alt in til döden.

LXIX. War intet bedröfwad öfwer en broders frånfälle. Döden och lifwet stå wti himmelens wäld / wid hwilckens stickelse en wis man bör sig öfwerwinna: och hwad mer / alla menniskior på jorden äro iu dina bröder; hwarföre skal du sörja / en / när du har så många öfrige.

LXX.

LXX. Det naturliga liuset är intet annat / än wår siåls stadigwarande likformighet med himmelens lag. Menniskiorna kunna aldrig förlora detta liuset. Det är wäl sant / at som menniskians hierta är obeständigt och wanckelmodigt / så är det ock stundom så öfwerdragit med måln / at det synes aldeles utsläckt. Den wise förnimmer det sielf; Dy han kan ock falla i några små wilfarelser / och begå ringa fehl: Emedlertid kan han intet wara en dygde-idkare / så länge han fins i detta tilståndet / dy det skulle wara en ord-stridighet / at säja det.

LXXI. Det är swårt / när man fattig är / at icke hata fatttigdomen: Doch kan man wara rik / utan at wara högfärdig.

LXXII. De förste tiders menniskior bemödade sig om bokelige konster och wetenskaper / för icke annat / än för deras egen nytta skul / det wil säija / at de sielfwe måtte blifwa dygdige: Det war alt det beröm / de för deras arbete och wakande sökte: Men de som nu lefwa / sökia allenast at hafwa et beröm der af / at de studera allenast för fäfängian skul / och at de måge hållas för kloke hos menniskior.

LXXIII.

LXXIII. Den wise söker orsaken til sina fehl hos sig sielf: Men en dåre/som för sig sielf flyr/ söker den allestädz/ allenast icke hos sig.

LXXIV. En wis man bör hafwa en ärbar alfwarsamhet/ men intet wara grym och oomgängelig. Han måste älska sällskapet/ doch måste han fly stora samqwämer.

LXXV. Gemene mans kiärlek/ eller hat bör intet wara dig för något rättesnöre/ at älska/ eller hata; Öfwerlägg om de hafwa skiäl.

LXXVI. Förbind dig i wänskap med en man/ som et redeligit hierta har/ och yprichtig är: Med en man som älskar at lära/och dig efter sin egen förfarenhet i något ynderwisa kan: Andra menniskior äro din wänskap owärdige.

LXXVII. Den som fehl hafwer/ och söker intet/at befria sig der ifrån/ bör til minstone anwända all flit at hålla dem hemlige. En wis mans fehl äro lika som Solens förmörckelser/ de blifwa hela werlden kunnige. Den wise skal med sådant tilfälle trachta efter/ at öfwertäckia sig med et moln. Samma lärdomen lemnar jag ock til regerande Förstar.

LXXVIII.

LXXVIII. Drag intet betänckiande / at öfwergifwa dit fädernesland / om dygden der sammastädes vndertryckes och laster taga öfwerhanden. Men om du intet har satt dig i siñet / at afsäja all werldzlig lefwernes-art / vti dit afwikande och landzflyktighet / så blif heller qwar vti dit eländige fädernes-land; til hwad ända skal du begifwa dig der ifrån?

LXXIX. När det kan lända til dit fädernesland wälfärd / så drag intet betänckiande / at wåga dit lif derföre.

LXXX. Himmelen förkärtar intet menniskians lif / utan menniskian sielf förkärtar det genom sina synder. Du kan wäl vndgå de plågor / som komma från Himmelen: Men du kanst intet vndgå dem / som du pådrager dig genom dina miſsgiärningar.

ÄNDA.

Priset är oinbunden på Skrif-Paper
27. Ör / och på hwit Tryck-Paper
18. Ore Silfwermynt.

Theol.

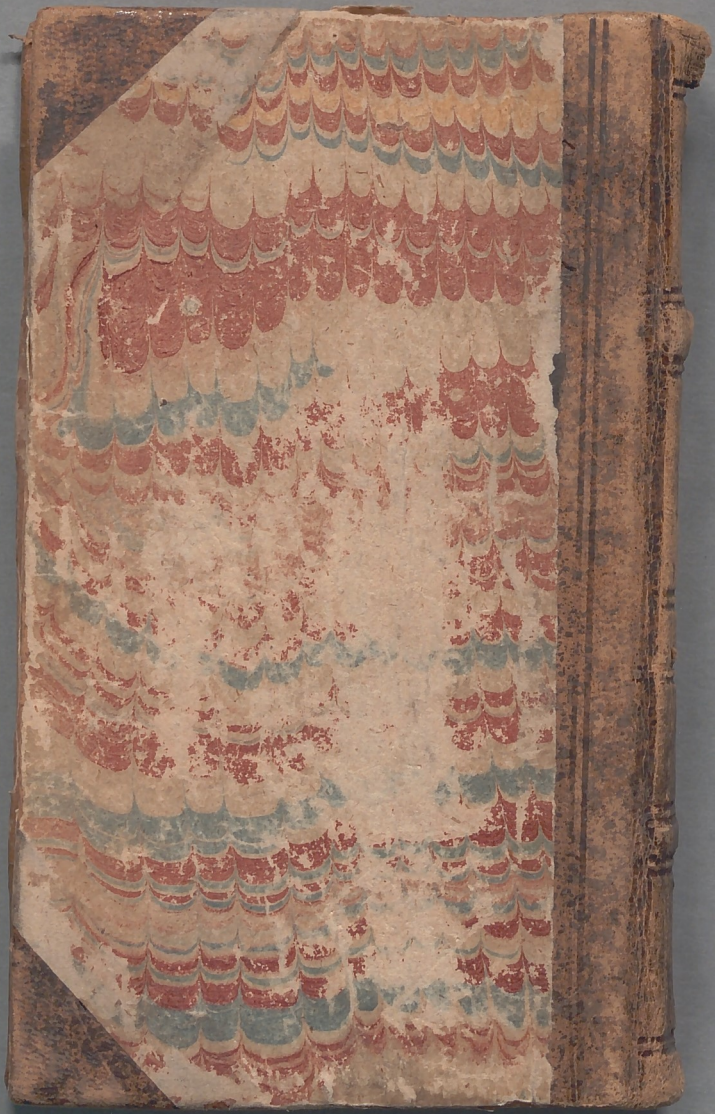

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

books2ebooks.eu

Kungliga Biblioteket

National Library of Sweden